

BIULETYN UNIEJOWSKI

TOM 13 (2024)

COPE

Member since 2021
JM15098

BIULETYN UNIEJOWSKI

TOM 13 (2024)

| pod redakcją

**Marty Borowskiej-Stefańskiej
i Edyty Masierek**

Marta Borowska-Stefańska, Edyta Masierek
Uniwersytet Łódzki
Wydział Nauk Geograficznych,
Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej
90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31

RECENZENCI

Informacja na <https://czasopisma.uni.lodz.pl/biuletynuniejski>

REDAKTOR INICJUJĄCY

Sylwia Mosińska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Aleksandra Kiełczykowska

SKŁAD I ŁAMANIE

Editio

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

PROJEKT OKŁADKI

Sylwia Kowara

© Copyright by Authors, Łódź 2024

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.11478.24.0.C

Ark. wyd. 8,7; ark druk. 10,25

ISSN 2299-8403

e-ISBN 2449-8319

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Jana Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

Spis treści

ARTYKUŁY

Elżbieta Koboжек

- Wydmy śródlądowe na rolniczym obszarze gminy Uniejów
*Inland Dunes in the Agricultural Area of the Uniejów
Commune* 7

Tadeusz Pupa

- Aktualizacja w dokumentacji Uzdrowiska Uniejów. Analiza
porównawcza operatów uzdrowiskowych z 2011 i 2023 roku
*Changes in the Documentation of the Uniejów Health Resort:
A Comparative Analysis of Health Resort Records from 2011
and 2023* 33

Piotr Hubert Rodziewicz

- Potyczka pod Czepowem 20 sierpnia 1863 roku
The Skirmish near Czepów from 20th August, 1863 53

Urszula Urbaniak, Edyta Masierek

- Uniejowski Uniwersytet Trzeciego Wieku jako ośrodek
edukacji, aktywizacji i integracji lokalnej społeczności
*The Uniejów University of the Third Age as a Centre for Edu-
cation, Activation, and Integration of the Local Community* 69

Monika Kozieł

- Dostępność piesza i samochodem do terenów zieleni urzą-
dzonej w gminie Uniejów
*Pedestrian and Car Accessibility to Amenity Green Areas in
the Municipality of Uniejów* 113

ARTYKUŁY PRZEGLĄDOWE

Michał Kowalski

- Zachowania wyborcze mieszkańców gminy Uniejów
w wyborach parlamentarnych w 2023 roku
*The Electoral Behaviour of the Residents of the Uniejów Com-
mune in the 2023 Parliamentary Elections* 133

UNIEJOWSKIE IMPRESJE

- Rozwijanie pasji w ramach uniejowskiego UTW 157

ARTYKUŁY

ELŻBIETA KOBOJEK*

Wydmy śródlądowe na rolniczym obszarze gminy Uniejów

STRESZCZENIE | Ważnym elementem rzeźby nizinnej części Polski są wydmy śródlądowe. Cechy wyróżniające ekosystem wydmy, do których należą: wybitna jednorodność materiału (piaski drobnoziarniste i średnioziarniste), skład mineralny zdominowany przez kwarc, przepuszczalność i suchość podłoża, bardzo słabe gleby, ubóstwo składników pokarmowych dla roślin, mają duży wpływ na sposób jego użytkowania. Obecnie w środkowej Polsce wydmy są głównie zalesione. W obrębie gminy Uniejów najwięcej wydm śródlądowych występuje w dolinie Warty. W artykule przedstawiono rozmieszczenie i genezę wydm, cechy ekosystemu, formy współczesnego użytkowania oraz jego zmiany w ciągu ostatnich stu lat. Szczególną uwagę zwrócono na rolę wydm w lokalizacji zabudowy wiejskiej w dolinie Warty. Suche, piaszczyste obszary wydmy pozostające poza zasięgiem wód powodziowych wielokorytowego systemu Warty bardziej sprzyjały zabudowie niż okresowo zalewane fragmenty dna doliny. Zasięg zabudowy wiejskiej, zwartej i rozproszonej, prawie nie uległ zmianie w ciągu ostatnich stu lat.

SŁOWA KLUCZOWE | wydmy śródlądowe, osadnictwo wiejskie, użytkowanie gruntów, gmina Uniejów

Inland Dunes in the Agricultural Area of the Uniejów Commune

SUMMARY | Inland dunes are an important element of the lowland relief in Poland. The distinguishing features of the dune ecosystem, which include an outstanding

* Elżbieta Kobojeck, dr hab., prof. UŁ, Uniwersytet Łódzki, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, <https://orcid.org/0000-0002-9004-2241>; e-mail: elzbieta.kobojeck@geo.uni.lodz.pl

homogeneity of the material (fine-grained and medium-grained sands), mineral composition dominated by quartz, the permeability and dryness of the substrate, very weak soils, as well as the poverty of nutrients for plants – have a significant impact on the way they are used. Currently, in central Poland, the dunes are mainly forested. Within the Uniejów commune, most inland dunes occur in the Warta valley. The article presents the distribution and origin of dunes, the features of the ecosystem, forms of contemporary use, and changes in this use over the last hundred years. Similarly to other regions of the country, the dunes in the Uniejów commune are mostly forested. Particular attention was paid to the role of dunes in the location of rural buildings in the Warta Valley. Dry, sandy dune areas remaining outside the reach of flood waters of the multi-channel Warta system were more favourable for development than periodically flooded parts of the valley floor. The extent of rural development – compact and dispersed – has hardly changed over the last hundred years.

KEY WORDS | inland dunes, rural settlements, land use, the Uniejów commune

Wprowadzenie

Zgodnie z podstawową zasadą gospodarki przestrzennej każdemu miejscu można przyporządkować właściwy sposób użytkowania. Na obszarach rolniczych o formie użytkowania decyduje zwykle środowisko przyrodnicze. Tereny płaskie zbudowane z glin zwałowych i osadów piaszczysto-ilastych zajmują pola, obszary wilgotne w dnach dolin rzecznych użytkowane są jako łąki, a obszary wyjątkowo wilgotne lub suche zazwyczaj porastają lasy. W środkowej Polsce do tych suchych obszarów należą nieaktywne obecnie wydmy śródlądowe zbudowane z piasków (ryc. 1). Formy te powstały w suchych, ale zimnych warunkach klimatycznych późnego plejstocenu¹. W holocenie, w warunkach klimatu umiarkowanego, pola wydmowe porośnięte

¹ A. Dylikowa, *Wydmyny środkowopolskie i ich znaczenie dla stratygrafii schyłkowego plejstocenu*, [w:] R. Galon, J. Dylik (red.), *Czwartorzęd Polski: studium zbiorowe*, Warszawa 1967, s. 353–371; K. Krajewski, *Późnoplejstoceńskie i holocenijskie procesy wydymotwórcze w pradolinie warszawsko-berlińskiej w widłach Warty i Neru*, „Acta Geographica Lodziensia” 1977, nr 39; B. Manikowska, *O glebach kopalnych, stratygrafii i litologii wydm Polski Środkowej*, „Acta Geographica Lodziensia” 1985, nr 52; J. Goździk, *The Vistulian aeolian succession in central Poland*, „Sedimentary Geology” 2007, vol. 193(1–4), s. 211–220.

były głównie przez lasy sosnowe, które ustabilizowały te formy. Wycięcie lasów przez człowieka spowodowało lokalnie ożywienie procesów eolicznych². Obecnie nawet na obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo pojedyncze wydmy lub pagórki eoliczne są najczęściej porośnięte lasami³. Jest to zgodne z charakterem i odpornością środowiska.

Ryc. 1. Piaski eoliczne budujące wydmy śródlądową

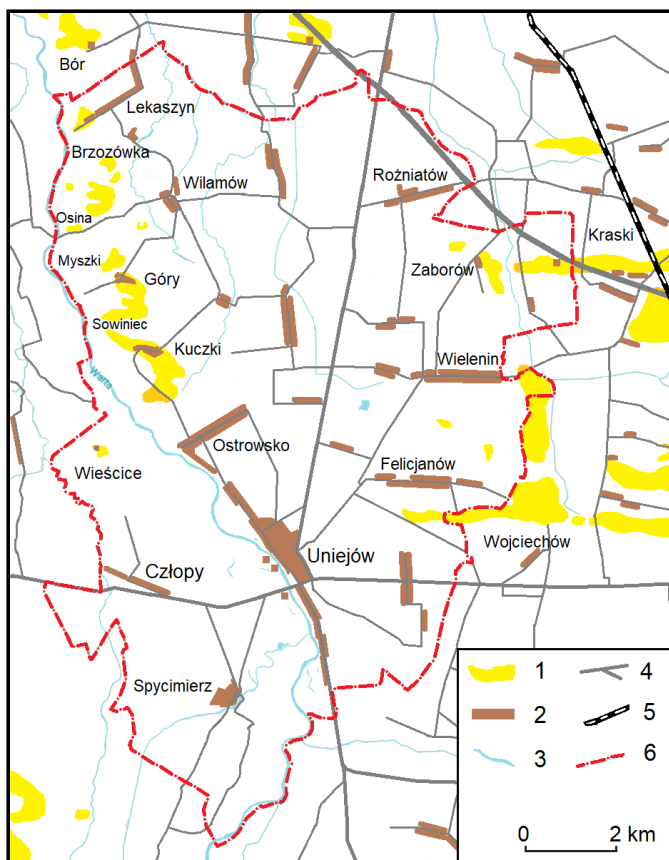
Źródło: fotografia własna, 2016

Wydmy śródlądowe i pola piasków eolicznych występują także w obrębie gminy Uniejów. Rozmieszczone są one nierównomiernie, przy czym najwięcej wydm jest w północno-zachodniej części gminy, a we wschodniej występują jedynie fragmenty większych form położonych już poza granicami gminy Uniejów (ryc. 2).

Celem artykułu jest przedstawienie zróżnicowania morfologicznego wydm śródlądowych w gminie Uniejów, ich genezy, cech przyrodniczych ekosystemu i współczesnego użytkowania oraz zagospodarowania pól wydmych, a także zmian tego zagospodarowania w ostatnim wieku. Szczególną uwagę zwrócono na rolę wydm w lokalizacji zabudowy wiejskiej w dolinie Warty.

2 K. Krajewski, *op. cit.*; J. Twardy, *Transformacja rzeźby centralnej części Polski Środkowej w warunkach antropopresji*, Łódź 2008.

3 E. Kobojeck, S. Kobojeck, *Wydmy śródlądowe – środowisko przyrodnicze i działalność człowieka na przykładzie regionu łódzkiego*, Łódź 2021.

Ryc. 2. Rozmieszczenie pól piasków eolicznych i wydm śródlądowych w gminie Uniejów

1 – zasięg pól wydmy i wydm, 2 – ważniejsze obszary zabudowane, 3 – rzeki i ciek wodne, 4 – główne drogi, 5 – kolej, 6 – granice gminy

Źródło: rozmieszczenie i zasięg wydm opracowano na podstawie arkuszy Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski w skali 1:50 000 – K. Nowacki, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dąbie (551)*, Warszawa 1996; B. Trzmiel, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Turek (550)*, Warszawa 1996; J. Kamiński, J. Forysiak, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Uniejów (588)*, Warszawa 2012; J. Czyż, J. Forysiak, J. Kamiński, H. Klatkowa, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dobra (587)*, Warszawa 2009

Źródła materiału i metody badań

Zakres tematyczny i cel opracowania wymagały zastosowania różnych metod badawczych i źródeł informacji. Mapę rozmieszczenia wydm śródlądowych w terenie badań wykonano na podstawie analizy czterech arkuszy

Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski w skali 1:50 000: Turek, Dąbie, Dobra, Uniejów⁴. Następnie analizowano mapy topograficzne w skali 1:10 000 i 1:5000 w celu szczegółowego wyznaczenia położenia wydm i ich cech morfologicznych. Określono kształt, rozmiary oraz wysokości względne form.

Genezę wydm śródlądowych oraz rolę działalności człowieka w ich przekształcaniu przedstawiono na podstawie analizy bogatej regionalnej literatury tematycznej. Cechy ekosystemu wydmowego zestawiono na podstawie literatury oraz wyników własnych badań podstawowych, w tym litologicznych, glebowych i obserwacji botanicznych.

Na wszystkich polach wydmowych oznaczono współczesne formy użytkowania terenu. Wykorzystano w tym celu mapy dostępne w serwisie Google Maps. Na wybranych stanowiskach przeprowadzono badania terenowe, podczas których inwentaryzowano współczesne użytkowanie i zagospodarowanie wydm oraz ich najbliższego otoczenia. Oznaczano podstawowe formy użytkowania: lasy, pola, łąki i zabudowę. Porównano zasięg pól wydmowych lub pojedynczych wydm z obecnym użytkowaniem i zagospodarowaniem. Przeanalizowano także treści map historycznych z końca XVIII i połowy XIX w. oraz topograficznych w skali 1:100 000 wydanych przez Wojskowy Instytut Geograficzny w latach 30. XX w. w celu przedstawienia kierunku zmian w użytkowaniu wydm.

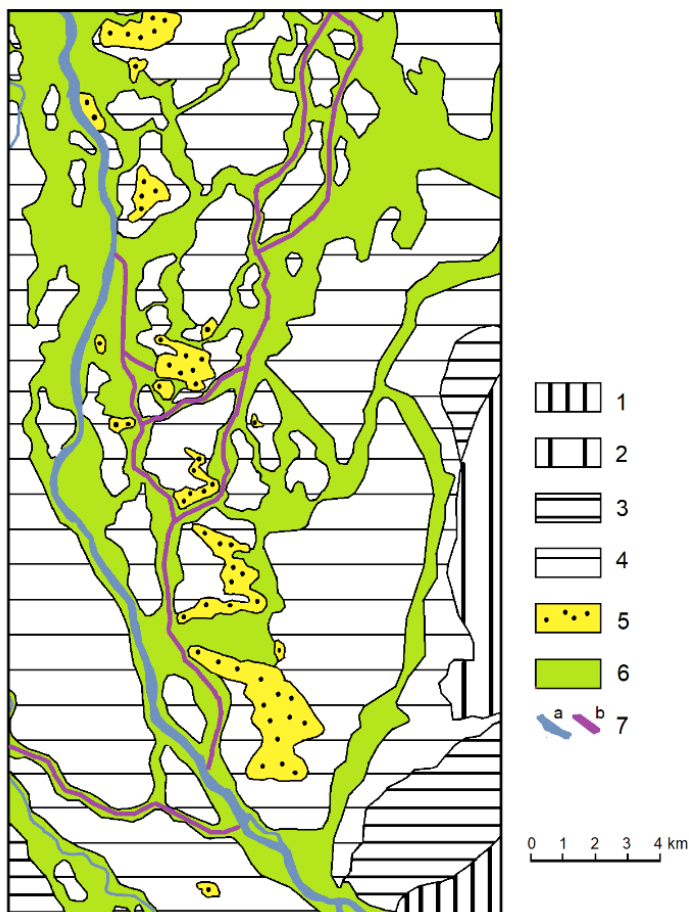
Geneza wydm śródlądowych i cechy ekosystemu

Wydmy śródlądowe występują głównie na obrzeżach gminy Uniejów: w jej północno-zachodniej części (dolina Warty) oraz we wschodniej na wysoczyźnie (ryc. 2).

W dolinie Warty wydmy zgrupowane są w pasie południkowym od Ostrowska po Lekaszyń i dalej poza granicami gminy aż do ujścia Neru. Nadbudowują one głównie niską terasę nadzalewową, zwaną także wydmową, oraz miejscami terasę denną – przed wybudowaniem wałów

⁴ K. Nowacki, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dąbie (551)*, Warszawa 1996; B. Trzmiel, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Turek (550)*, Warszawa 1996; J. Kamiński, J. Forysiak, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Uniejów (588)*, Warszawa 2012; J. Czyż, J. Forysiak, J. Kamiński, H. Klatkova, *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dobra (587)*, Warszawa 2009.

przeciwpowodziowych była to terasa zalewowa (ryc. 3). Najczęściej zlokalizowane są na pograniczu terasy zalewowej i nadzalewowej niskiej. Występują zarówno pojedynczo, jak i w zespołach, tworząc większe pola.

Ryc. 3. Rozmieszczenie wydm śródlądowych na tle elementów doliny Warty
 1 – wysoczyzna, w literaturze opisywana także jako poziom wysoki tzw. pradoliny warszawsko-berlińskiej, 2 – wysoczyzna, w literaturze opisywana także jako poziom niski tzw. pradoliny warszawsko-berlińskiej, 3 – wysoka terasa nadzalewowa doliny Warty, 4 – niska terasa nadzalewowa doliny Warty, 5 – wydmy śródlądowe, 6 – dno doliny Warty i tereny zalewowe przed obwałowaniem przeciwpowodziowym (terasa denna), 7 – współczesny (a) i przybliżony układ rzeki wielokorytowej Warty (b) z pierwszej połowy XIX w. na podstawie Topograficznej Karty Królestwa Polskiego

Źródło: opracowano na podstawie: J. Forysiak, *Rozwój doliny Warty między Burzeninem i Dobrowem po zlodowaczeniu Warty*, „Acta Geographica Lodziensia” 2005, nr 90; *Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839

Wydmy mają w przewodzie kształt łukowy, często mniejsze formy łączą się ramionami. Niektóre formy są zniszczone i przekształcone, dlatego straciły klasyczne kształty paraboli. Wydmy w dolinie Warty mają wysokości względne od 3 do 10 m. Forma w Kuczkach należy do najwyższych (10 m) i najdłuższych (łuk wydmy ma ok. 2,5 km) w całości położonych w gminie Uniejów (ryc. 2, 4). Podobną wysokość 9,5 m osiąga południowy fragment drugiego pola wydmowego ogólnie zwanego Góry, a najwyższa część na ryc. 4 opisana jest jako Sowiniec. Na północ od granic gminy Uniejów, w widłach Neru i Warty występuje największy kompleks z dużą wydumą w Gaju, której wysokość względna wobec poziomu zalewowego wynosi 18 m, a długość osiąga ok. 3 km.

We wschodniej części gminy Uniejów wydmy są zdecydowanie mniejsze, a ich najwyższe części położone są tuż poza jej granicami. Nadbudowują one wysoczyznę zbudowaną z piasków wodnolodowcowych i glin zwałowych. Przykładem jest wydma położona na południe od Felicjanowa (ryc. 2, 4). W granicach gminy położony jest jedynie zachodni fragment jej długiego ramienia osiągający wysokość 7,5 m. Od północy i południa towarzyszą jej podmokłe łąki. Czoło tej parabolicznej wydmy sięgające 15 m wysokości względnej położone jest już poza granicami gminy i opada stromym stokiem ku południkowo biegnącej zatorfionej dolince Pisi (ryc. 4, profil Wojciechów). Ramię północne, wygięte łukowo, jest krótkie, wyraźnie rozwinięte, ale pozostaje poza granicami gminy Uniejów. W wydmie tej szczególnie silnie uwydatnia się asymetria. Stoki północne w ramionach i wschodnie w czole są znacznie bardziej strome niż południowe i zachodnie. Mimo zwartości formy w części czołowej obserwujemy zmiany jej pierwotnego zarysu szczególnie widoczne w ramieniu południowym. Wał wydmy tej części jest porozrywany na mniejsze i niższe pagórki.

Także w północno-wschodniej części gminy w miejscowości Zaborów występują pokrywy eoliczne, ale formy wydmy są niskie, porozrywane, niewyraźne (o wysokości do 3 m), które ku wschodowi łączą się z dużą wydumą sięgającą aż po Świnice Warckie (ryc. 2). Pagórki wydmy w okolicach Zaborowa nadbudowują terasę nadzalewową wysoką zbudowaną z piasków i żwirów vistuliańskich.

Tylko jedna z wydmy śródlądowych położonych w obrębie gminy Uniejów została dotychczas poddana bardziej szczegółowym badaniom pod względem

genezy, a opisana jest w literaturze jako stanowisko Wojciechów⁵. Zdecydowanie więcej badań zostało przeprowadzonych w wydmach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie gminy Uniejów, np. w Borkach Lipkowskich, Kraskach, Świniach Warckich, Podgórzu, Grodzisku, Brodzie i Gaju⁶ oraz w całej środkowej Polsce⁷, co pozwala dosyć dokładnie przedstawić genezę form. Wydmy śródlądowe w środkowej Polsce (uznawane obecnie za formy kopalne – fosylne) zbudowane z piasku zostały ukształtowane przez wiatr zachodni i północno-zachodni głównie w zimnych i suchych warunkach klimatycznych w panującej wówczas strefie peryglacialnej późnego vistulianu (starszy i młodszy dryas), przy obecności ubogiej roślinności z dominującymi kępami traw⁸. Był to główny, najważniejszy naturalny etap rozwoju wydym związany tylko z warunkami klimatycznymi. Późnovistuliański etap kształtowania wydym zakończył się powstaniem form o wysokości względnej ok. 7–9 m. Źródłem piasku dla działalności eolicznej były drobne piaski budujące niską terasę nadzalewową Warty oraz wodnolodowcowe osady piaszczyste na wysoczyźnie.

Drugi etap kształtowania wydym, głównie przekształcania i rozwiewania, łączony jest już bardziej z działalnością gospodarczą człowieka w średniowieczu oraz na przełomie XIX i XX w. niż z umiarkowanymi warunkami klimatycznymi holocenu⁹.

5 K. Krajewski, *op. cit.*

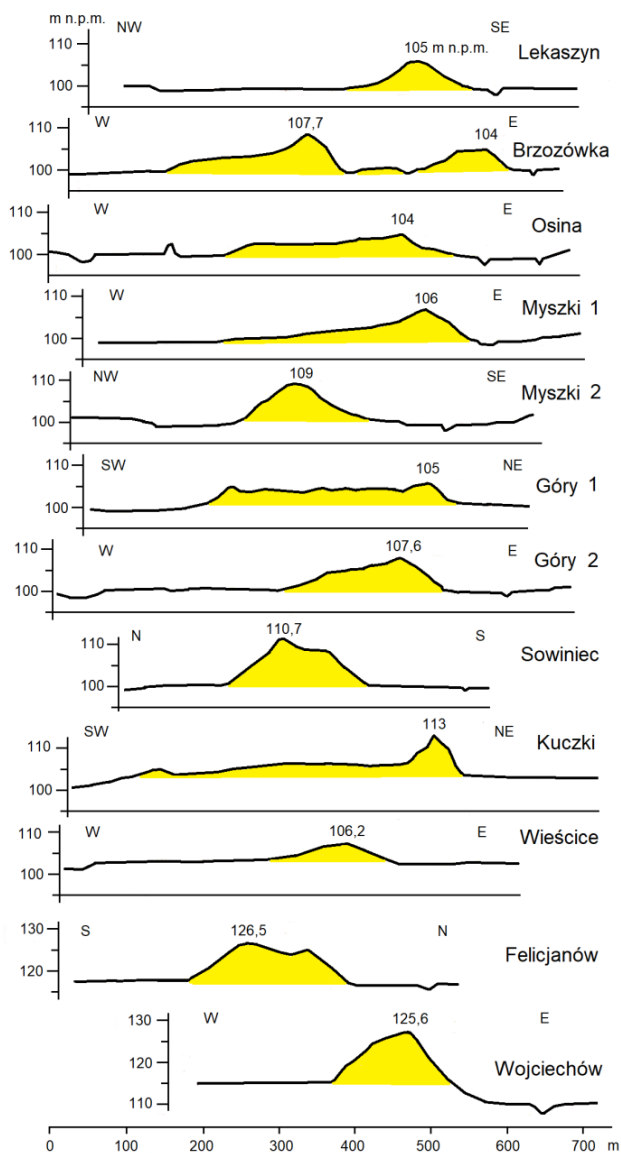
6 Ibidem; J. Twardy, *op. cit.*

7 A. Dylikowa, *op. cit.*; B. Manikowska, *op. cit.*; K. Krajewski, *Holocenne poziomy organiczne w Nagórkach koło Grabowa Łęczyckiego*, „Folia Geographica Physica” 1997, nr 1, s. 202–209.

8 B. Manikowska, *Gleby młodszego plejstocenu w okolicach Łodzi*, „Acta Geographica Lodziensia” 1966, nr 22; K. Krajewski, *Późnoplejstocenne i holocenne...*; B. Nowaczyk, *Wiek wydym, ich cechy granulometryczne i strukturalne a schemat cyrkulacji atmosferycznej w Polsce w późnym vistulianie i holocenie*, Poznań 1986; J. Goździk, *Sedimentological record of aeolian processes from Upper Plenivistulian and the turn of Pleni- and Latevistulian in Central Poland*, „Zeitschrift für Geomorphologie, N.F.” 1991, vol. 90, s. 51–60.

9 K. Krajewski, *Późnoplejstocenne i holocenne...*; B. Nowaczyk, *op. cit.*; J. Twardy, *op. cit.*

Wydmy śródlądowe na rolniczym obszarze gminy Uniejów

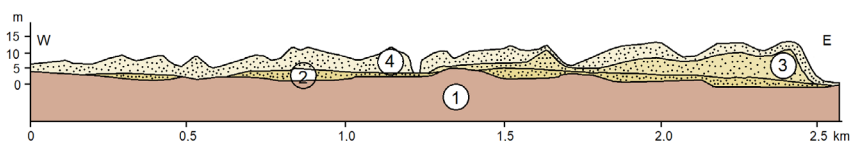

Ryc. 4. Profile głównych wydmy śródlądowych występujących w obrębie gminy Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy topograficznej w skali 1:10 000

Schyłkowoatlantyckie uruchomienie starszych wydmy, będące wynikiem wylesienia, odnotowano na stanowiskach Wojciechów i Kraski. Na stanowisku Wojciechów ożywienie procesów eolicznych (roziewanie wydmy) zostało udokumentowane datą radiowęglową 6050 ± 100 lat BP, a powodem

było spalenie lasu w okresie neolitu¹⁰. Z badań wynika, że tylko najwyższa część wydmy pochodzi ze starszego dryasu, a piaski budujące ramię formy usypane zostały w młodszym okresie (ryc. 5). Na podłożu zbudowanym z piasków i żwirów wodnolodowcowych zalega cienka (do 0,8 m), nieciągła warstwa piasków drobnoziarnistych ze słabo zaznaczonym warstwowaniem, miejscami przewarstwionych mułkami z najstarszego dryasu. W jej czole największą miąższość rzędu 9 m osiągają piaski drobnoziarniste i średnioziarniste wyraźnie warstwowane ze starszego dryasu. W niektórych miejscach zachowała się na tych piaskach gleba z allerödu. Powyżej tej serii zalegają laminowane piaski drobnoziarniste i średnioziarniste z młodszego dryasu i holocenu. To seria tych piasków buduje wał piaszczysty na południe od Felicjanowa. Na głębokości ok. 1 m od powierzchni stoku o ekspozycji południowej znaleziono glebę kopalną z okresu atlantyku (okres rozwoju od ok. 6000 do 3000 lat p.n.e.), a przykrywające ją piaski są jeszcze młodsze.

Ryc. 5. Budowa litologiczna i wiek głównych serii budujących wydmy na południe od Felicjanowa. W literaturze stanowisko to opisane jest jako Wojciechów.

- 1 – piaski wodnolodowcowe zlodowacenia warciańskiego w podłożu wydmy,
 2 – seria wydymowa z najstarszego dryasu, 3 – seria wydymowa ze starszego dryasu,
 4 – seria wydymowa z młodszego dryasu i holocenu

Źródło: K. Krajewski, *Późnoplejstoceny i holoceny procesy wydymotwórcze w pradolinie warszawsko-berlińskiej w widłach Warty i Neru*, „Acta Geographica Lodziensia” 1977, nr 39

Duże przekształcenia rzeźby eolicznej w czasach historycznych udokumentowano w wydmy w Brodzie położonej na północ od gminy Uniejów¹¹. Składa się ona zasadniczo z dwóch serii eolicznych rozdzielonych glebą kopalną z warstwą pożarową. Niższa seria akumulowana była w młodszym dryasie. Wyniki datowania węgla drzewnych wskazały wiek 370±40 lat BP (2 σ *cal.* 1440–1640 AD)¹². Piaski przykrywające tę glebę osiągają miejscami

¹⁰ K. Krajewski, *Późnoplejstoceny i holoceny...*

¹¹ Ibidem.

¹² J. Twardy, *op. cit.*

nawet 5 m miąższości i akumulowane były już w okresie nowożytnym. Można sądzić, że wylesienie piaszczystego dna doliny Warty objęło większe obszary i było długotrwałe. Obecność w młodszej serii eolicznej domieszek próchnicy oraz drobnych węgli drzewnych świadczy o rozwiewaniu i erozji gleb występujących na polach ornych. Procesy te nasilały się podczas zim, w wyniku wystawienia na działanie wiatru nieobsianych zagonów oraz osłabienie glebochronnej roli roślinności odślaniającej odłogi i nieużytki¹³. Dowodzi to dużego znaczenia procesów eolicznych w kształtowaniu rzeźby ostatnich 300–400 lat.

Można sądzić, że podobne procesy rozwiewania wydm zachodziły także na obszarze gminy Uniejów. Ten wniosek zdają się potwierdzać silnie przekształcone formy wydmowe o nieregularnych kształtach, kopczykach i rozcięciach. Długa historia wydm śródlądowych (zwykle ok. 10 tys. lat) spowodowała znaczne przekształcenia ich pierwotnego kształtu. Dlatego w terenie można zaobserwować nie tylko pojedyncze wydmy o kształcie łuku, ale także południkowe wały powstałe z połączenia takich form czy równoleżnikowe o bardzo urozmaiconych kształtach.

Jeszcze na arkuszu mapy topograficznej w skali 1:100 000 wydanej przez Wojskowy Instytut Geograficzny¹⁴ w 1934 r. zaznaczone są lotne piaski w południowej części wydmy w Kuczkach, co świadczy o dłuższym wylesieniu i aktywności procesów eolicznych.

W obrębie wydm śródlądowych wykształcił się specyficzny ekosystem, którego elementem determinującym jest środowisko abiotyczne¹⁵. Podstawą są serie kwarcowych piasków drobnoziarnistych (0,25–0,10 mm) i średnioziarnistych (0,5–0,25 mm), które stanowią 85–90% masy wydm. Miąższość warstw piaszczystych wynosi od ok. 1 do 15 m, w zależności od wysokości wydmy. Ogromna przewaga kwarcu (85–95%), minimalny udział glinokrzemianów oraz brak minerałów węglanowych sprawiają, że w procesie glebotwórczym następuje silne zakwaszenie środowiska. Bardzo mała zawartość części ilastych jest przyczyną niewielkiej pojemności sorpcyjnej i dużej przepuszczalności tych utworów. W związku z powyższym, piaski eoliczne stanowią substrat, z którego powstają ubogie gleby bielicoziemne

13 J. Twardy, J. Forsyś, P. Kittel, *Dynamika procesów morfogenetycznych uruchomionych i zintensyfikowanych wskutek pradziejowej działalności ludzkiej w pradolinie warszawsko-berlińskiej*, „Acta Geographica Lodziensia” 2004, nr 88, s. 85–117.

14 *Mapa topograficzna w skali 1:100 000, arkusz Koto*, Warszawa 1934.

15 E. Kobjek, S. Kobjek, *op. cit.*

przy udziale lasów iglastych. Wyróżnikiem obszarów wydmyowych jest także suchość podłoża, mająca ogromny wpływ na świat roślin.

W umiarkowanych warunkach klimatycznych holocenu wydmy pokryte były lasem, który zatrzymał procesy eoliczne i ustabilizował piaski. Jest to jednak ekosystem szczególnie wrażliwy na oddziaływanie człowieka. Wycięcie lasów, czyli odsłonięcie powierzchni zbudowanej z luźnych piasków, było przyczyną ożywienia procesów eolicznych. Także w dzisiejszych warunkach klimatycznych występuje wiatr, który ma zdolność do porwania i transportu ziaren piasku. Nawet w obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo pojedyncze wydmy lub pagórki porasta las¹⁶. Jest to zgodne z charakterem i odpornością środowiska przyrodniczego.

Wpływ wydym na lokalizację osadnictwa wiejskiego wzdłuż doliny Warty

Wysokie wydmy śródlądowe nie posiadają odpowiednich warunków pod zabudowę. Piaski eoliczne należą do gruntów luźnych i odkształcają się pod wpływem obciążenia. Odsłonięte łatwo ulegają rozwiewaniu i erozji wodnej, dlatego są niekorzystne dla zabudowy z powodu aktywnych procesów geodynamicznych. Jednak piaszczyste podłoże jest suche, co w niektórych sytuacjach jest dużą zaletą. Z badań przeprowadzonych w województwie łódzkim wynika, że obecność suchych obszarów wydmyowych w obrębie szerokiego podmokłego dna doliny rzecznej w wyjątkowych przypadkach sprzyjała osadnictwu¹⁷. Tak też było w analizowanym odcinku doliny Warty.

Mała wieś Wieścice, prawdopodobnie istniejąca już w XII w., chociaż pierwsza wzmianka pochodzi z 1347 r., jeszcze na początku XIX w. miała kształt zbliżony do owalu o długości 20–30 m, a siedlisko zlokalizowane było na niewielkim wzniesieniu¹⁸. Dokładniejsza analiza geomorfologiczna pozwala skorelować położenie tej małej wsi z niewielką wydumą o wysokości względnej 3,7 m (ryc. 4). Zabudowa położona była na suchym podłożu,

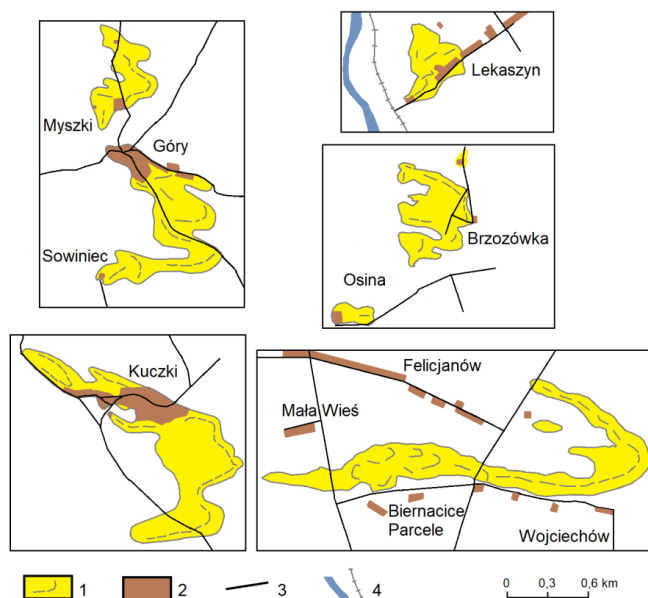
16 E. Kobjek, *Geosystem wydym śródlądowych na obszarach rolniczych na przykładzie dorzecza Bzury i Neru*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2022, nr 61, s. 35–53.

17 E. Kobjek, S. Kobjek, *op. cit.*

18 A. Nowakowski, J. Wieczorek, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na osadzie wczesnośredniowiecznej w Wieścicach, pow. Poddębice w 1964 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1967, t. 19, s. 204–208; T. Figlus, *Zróżnicowanie morfologiczne wsi na obszarze gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. 85–110.

a rozłogi, rozciągające się w dnie doliny Warty, często podlegały zalewom. W związku z tym gospodarowanie oparte było na hodowli bydła na obszarze łąk. Na mapie z początku XIX w. zaznaczony jest folwark Wieścice. Także obecnie w obrębie ramion wydmy występuje rozproszona zabudowa.

Zespół wydm w Kuczkach należy do wyjątkowo charakterystycznych, wyraźnych, a czoło jednej z form jest najwyższe w tej części doliny Warty (ryc. 4). Osada ma układ historycznej wsi drogowej, cechującej się nieregularnym przebiegiem osi siedliskowych (ryc. 6). Ta ważna droga wykorzystuje obniżenie między wydmami. Cała miejscowość rozłożyła się głównie na łagodnych stokach łączących się wydm – długość ramienia wynosi ok. 800 m. Tak ułożona zabudowa zaznaczona jest już na mapie Gilly'ego z lat 1793–1796¹⁹. W 1829 r. wieś Kuczki składała się z 19 domów i 107 mieszkańców²⁰.

Ryc. 6. Położenia zabudowy wiejskiej względem wydm
1 – pole wydymowe z liniami grzbietowymi wydm, 2 – zabudowa, 3 – wybrane drogi, 4 – rzeka i wał przeciwpowodziowy

Źródło: lokalizację zabudowy opracowano na podstawie Google Maps

19 D. Gilly, *Karte von Südproußen*, Cron, Langner 1793–1796 (fotokopie w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk).

20 F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 4, Warszawa 1883, s. 841.

Na mapie z początków XIX w. zabudowa w Kuczkach zajmuje tylko nieco mniej powierzchni niż obecnie²¹. Sama nazwa wsi łączy się prawdopodobnie z pospolitym słowem „kucki”, czyli przysiad na zgiętych kolanach²². Wieś położona jest u podnóża wysokiej wydmy, czyli „przycupnęła” pod wzniesieniem. Zabudowa nie mogła rozwijać się na zachód i na południe, ponieważ funkcjonowało tutaj jedno z koryt Warty – zaznaczone jeszcze na mapie z połowy XIX w. Z kolei na północy występuje podmokłe dno doliny. Czasem mieszkańcy używają określenia „Wrzeście” na części wsi, co można łączyć z wrzosem na piaszczystym podłożu po wyciętym lesie.

Kolejny zespół wydym o maksymalnych wysokościach 5–9,5 m należy do wsi Góry. Cztery nieregularne wydmy łukowe łączą się, tworząc wzniesienie otoczone ze wszystkich stron terenami podmokłymi i łąkami. Dodatkowo od zachodu zachowały się pozostałości dawnych koryt Warty. Wieś ma charakter wielodrożnicy. Rozproszona zabudowa zajmuje głównie północną, prawie płaską część pola eolicznego (ryc. 4, profil Góry 1). Przebieg dróg dostosowany jest do rzeźby form wydmy, np. droga w północno-wschodniej części wsi przebiega u podnóża wydmy (ryc. 6). Zabudowa wsi Góry zaznaczona jest na mapie Gilly’ego z lat 1793–1796²³, a w 1827 r. było tu 13 domów i 113 mieszkańców²⁴. Zasięg współczesnej zwartej zabudowy wiejskiej prawie dokładnie pokrywa się z zasięgiem na mapie z 1934 r. Wieś nie mogła rozwijać się na zachód, ponieważ jeszcze na początku XX w. było tam jedno z koryt Warty. W południowej, najwyższej części wydmy nie ma zabudowy, a jedynie w zachodniej, niższej części ramienia zlokalizowane jest jedno gospodarstwo – Sowiniec (ryc. 6). Było ono zaznaczone także na mapie z początku XIX w.

Nazwa miejscowości z pewnością nawiązuje do wzniesienia górującego nad płaską powierzchnią dolinną. Nazwa Góra jest dosyć powszechna dla wydym wznoszących się 10–20 m nad równinnym otoczeniem w wielu miejscach w województwie łódzkim²⁵.

21 *Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839.

22 J. Prugar, *Mikrotoponimia i ojkonimia gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. III–134.

23 D. Gilly, *op. cit.*

24 F. Sulmierski, B. Chlebowski, W. Walewski, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 2, Warszawa 1881, s. 725.

25 E. Kobjek, S. Kobjek, *op. cit.*

Wiele obszarów wydmych otoczonych przez podmokłe i częściowo zalewane tereny dolinne (przed wybudowaniem wałów przeciwpowodziowych) stało się miejscami lokalizacji folwarków na suchym, piaszczystym podłożu, np. Mysзки, Osina, Kozubów, Lekaszyn i dalej na północ Krzykosy, Bór i Augustynów.

Wyraźnie zarysowana w rzeźbie wydma Mysзки o wysokości względnej 9 m z niskimi piaszczystymi ramionami jeszcze w XIX w. otoczona była ze wszystkich stron podmokłymi terenami i korytami rzecznyymi (ryc. 3, ryc. 4, profile Mysзки 1 i 2). Ten piaszczysty teren wykorzystano do zabudowy folwarku Mysзки²⁶. Odnotowano, że w 1886 r. do folwarku należały grunty orne, łąki i pastwiska oraz miejsca wydobycia torfu²⁷. Pomimo upływu ponad stu lat rozproszona zabudowa na wydmie pozostała, a jedyna nowa zlokalizowana została na południowo-wschodnim stoku. Zabudowa zajmuje łagodnie i/lub rozległe, płaskie ramiona wydmy (ryc. 6).

Na północny zachód od Myszek występuje pojedyncza forma o przebiegu równoleżnikowym o wysokości względnej 4 m – Osina (ryc. 4, 6). Wzniesienie ze wszystkich stron otoczone jest obszarami wilgotnymi zajętymi przez łąki, a od zachodu sąsiaduje z wałem przeciwpowodziowym nad Wartą. Także ta piaszczysta forma została wykorzystana do zabudowy – był tu dawny folwark²⁸.

Następne rozległe pole wydmy Brzozówka o wysokości do 7,7 m, otoczone przez obszary podmokłe dna doliny Warty, w przeszłości nie zostało zabudowane. Także na mapie topograficznej z 1934 r. nie ma zabudowy. Obecnie są tylko dwa zabudowania u podnóża wschodniego wysokiego stoku (ryc. 6).

Na południowym stoku najbardziej na północ wysuniętej wydmy w gminie Uniejów powstała zabudowa części wsi Lekaszyn. Pole wydmy ma kształt trójkąta, a najwyższa część wydmy osiąga do 6 m. U podnóża południowego stoku wydmy przebiega droga, a wzdłuż niej powstała zabudowa wiejska. Na mapie Gilly'ego z lat 1793–1796 nie ma jeszcze zaznaczonej zabudowy na stoku wydmy, a jedynie na wschód od pola wydmy, ale na mapie z 1934 r. zasięg zabudowy jest już taki sam jak współcześnie (ryc. 6).

26 G. Myszkorowska-Olczyk, *Zespoły folwarczne na terenie gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2013, t. 2, s. 93–112.

27 B. Chlebowski, W. Walewski, F. Sulimierski, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, Warszawa 1889, s. 709.

28 G. Myszkorowska-Olczyk, *op. cit.*

Także na północ od Lekaszyna, poza granicami gminy Uniejów, występują wydmy z rozproszoną zabudową.

Podsumowując rozmieszczenie zabudowy, można stwierdzić, że wiejska zwarta zabudowa występuje na dwóch polach wydmy: Kuczki i Góra, a na pozostałych wydmach dominuje rozproszona, luźna zabudowa. Na tak charakterystyczne rozmieszczenie zabudowań na wydmach lub u ich podnóża duży wpływ miało środowisko przyrodnicze doliny Warty przed uregulowaniem i obwałowaniem rzeki. Dolina Warty poniżej Uniejowa jest szeroka, brak jej wyraźnych stoków i zacierają się różnice morfologiczne między terasami dolinnymi. Szczególnie charakterystyczny jest nieciągły poziom niskiej terasy nadzalewowej, który w wielu miejscach porożcinany jest przez pasy terasy dennej (zalewowej przed obwałowaniem Warty) – położone niżej (ryc. 3). Różnica położenia powierzchni terasy niskiej i zalewowej wynosi zaledwie 0,8–1,2 m, a często obie niemal się zrównują. Te dwa poziomy różnią się budową geologiczną²⁹. Trzon poziomu niskiego tworzą piaski drobnoziarniste z domieszką mułków oraz wkładkami mułków organicznych i szczątków roślin, które są prawdopodobnie późnovistuliańskimi osadami powodziowymi. To właśnie ten poziom w wielu miejscach nadbudowany jest przez piaski eoliczne w postaci wydmy sięgających 5–10 m wysokości względnej (ryc. 3). Dodatkowo w wielu miejscach w obrębie tej niskiej terasy występują podmokłości. Fragmenty terasy dennej zbudowane są z serii osadów korytowych oraz powodziowych z holocenu.

Tak ukształtowane środowisko dna doliny jest efektem wielokorytowego systemu Warty funkcjonującego prawie przez cały holocen, aż do XIX w. – jest to układ typowy dla terenów płaskich z bardzo małym spadkiem. System wielokorytowy składał się z kilku elementarnych koryt, które często łączyły się i rozdzielały. W niezbyt szerokich strefach wzdłuż tych koryt występowały powodzie i zachodziła akumulacja pozakorytowa reprezentowana przez macę mineralno-organiczną³⁰. Koryta te utworzyły poziom zwany terasą denną (ryc. 3). Pomiędzy korytami występowały niewielkie wzniesienia (obszary międzykorytowe) zbudowane głównie z vistuliańskich osadów piaszczysto-żwirowych lub piaszczysto-mułkowych, nadbudowane

29 J. Forysiak, *Rozwój doliny Warty między Burzeninem i Dobrowem po zlodowaczeniu Warty*, „Acta Geographica Lodziensia” 2005, nr 90.

30 J. Petera, J. Forysiak, *Holocénska ewolucja systemu wielokorytowego Warty w okolicach Koźmina*, „Acta Geographica Lodziensia” 2004, nr 88, s. 27–40.

analizowanymi wydmami – obecnie powierzchnia ta nazywana jest niską terasą nadzalewową.

W czasie średniowiecznego ocieplenia koryt rzecznych było mniej. Większe zmiany w systemie wielokorytowym zasły w tzw. małej epoce lodowej, czyli w okresie od XVI do połowy XIX w. wraz z postępującym ochłodzeniem i wzrostem częstotliwości powodzi³¹. Trzy fale chłodu przdzielały okresy cieplejsze. Ostatnia faza ochłodzenia rozpoczęła się na przełomie XVIII i XIX w., ze względną kulminacją w latach 1800–1820³². W tym czasie w dnach dolin funkcjonowała największa liczba koryt i występowały rozległe podmokłości. Chłodne lata ograniczające parowanie i duże opady były przyczyną nie tylko powodzi, ale także podniesienia poziomu wód gruntowych. W związku z tym w wielu miejscach zaczęły funkcjonować wysięki i młaki dające początek nowym ciekom. Wody podziemne spływające z wyższych poziomów dolinnych gromadziły się u podnóża stoków, zasilając torfowiska i podmokłości. W opracowaniach historycznych opisywane są osady wiejskie na wyspach lub kępach utworzonych przez Wartę poniżej Uniejowa już w XVI w.³³ Jeszcze na początku XIX w. system wielokorytowy był wyraźny. Na analizowanym odcinku doliny Warta płynęła w obrębie dna kilkoma korytami (4–5), które łączyły się lub rozdzielały, co zostało zaznaczone na *Topograficznej Karcie Królestwa Polskiego* z 1839 r. Głównym korytem systemu było koryto Warty o przebiegu zbliżonym do dzisiejszego³⁴. Zagrożenie powodziowe obejmowało wówczas wszystkie położone niżej obszary. Przy wysokich stanach wody wyspy (fragmenty niskiej terasy) mogły być podtapiane, dlatego wydmy były najlepsze do lokalizacji zabudowy. Na ryc. 3 zaznaczone są koryta aktywne na początku XIX w.

W wielu miejscach koryta podcinały tereny wydmowe, np. jedno z koryt Warty usytuowane było tuż na zachód od miejscowości Kuczki. Miejscowości Góry i Myszki położone na obszarze piaszczystym rozdzielało jedno z koryt

31 H. Maruszczak, *Naturalne tendencje zmian klimatu Polski środkowej w ciągu ostatnich piętnastu stuleci*, „Acta Geographica Lodziensia” 1998, nr 74, s. 149–160.

32 H. Goosse, M.E. Mann, H. Renssen, *Climate of the past millennium: combining proxy data and model simulations*, [w:] R.W. Battarbee, H.A. Binney (red.), *Natural climate variability and global warming: a Holocene perspective*, Oxford 2008, s. 163–188.

33 B. Chlebowski, W. Walewski, F. Sulimierski, *op. cit.*, s. 312.

34 J. Petera-Zganiacz, J. Forysiak, *Historia rozwoju doliny Warty w basenie uniejowskim*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 23–41.

Warty. Cały obszar od miejscowości Myszki po Lekaszyn od wschodu i zachodu ograniczały wyraźne koryta, ponieważ na początku XIX w. występowały silne opady deszczu i środowisko było dużo wilgotniejsze niż obecnie.

Takie warunki środowiskowe spowodowały, że pod zabudowę wybierano tereny suche, pozostające poza zasięgiem powodzi. Niskie wydmy należały do najsuchszych obszarów na terasie niskiej nadzalewowej, dlatego najlepiej nadawały się pod zabudowę. To w ich obrębie lokalizowano pojedyncze budynki, a na łagodnych ramionach wydmowych ciągi takich zabudowań. Pas wydmy Kuczki – Góra zaznaczony jest na mapie z końca XVIII w. jako suchszy, użytkowany, a otoczony przez koryta Warty od zachodu i podmokłościami od wschodu. Na początku XIX w. istniały już wszystkie znane obecnie miejscowości występujące na wydmach, miały one jedynie mniejszy zasięg. Wyższe wydmy o bardziej stromych zboczach nie zostały zabudowane.

System wielokorytowy Warty był ograniczany już od końca XVII w. Powstał wtedy system nieciągłych obwałowań, który spowodował odcięcie pojedynczych koryt³⁵. Największy wpływ na ten proces mieli osadnicy olęderscy, sprowadzeni na obszar basenu uniejowskiego w XVIII w.³⁶ Ostatecznie system wielokorytowy został zniszczony na skutek wybudowania obustronnego obwałowania koryta Warty w latach 30. XX w.³⁷ Ślady dawnych koryt są nadal widoczne w dnie doliny Warty jako wilgotne układy często z licznymi rowami odwadniającymi i kanałami.

Zupełnie inny wpływ na rozwój zabudowy miała wydma w południowo-wschodniej części gminy Uniejów. Najdłuższa i najwyższa wydma rozciągająca się od miejscowości Czekaj po dno doliny Pisi nie jest i nie była zabudowana. Pojedyncze, rozproszone zabudowania położone są na południe od wału wydmy, a zwarta zabudowa Nowej Wsi – na północ (ryc. 6). Wydma położona jest na suchym poziomie wysoczyznowym zbudowanym z piasków i żwirów wodnolodowcowych, które są lepszym podłożem budowlanym niż piaski wydmy. Dodatkowo obszar ten nie podlegał zalewom powodziowym.

35 J. Petera, J. Forsyś, *op. cit.*

36 J. Forsyś, M. Kulesza, J. Twardy, *Wpływ osadnictwa olęderskiego na sieć rzeczną i morfologię międzyrzecza Warty i Neru*, [w:] E. Smolska, P. Szwarzewski (red.), *Zapis działalności człowieka w środowisku przyrodniczym*, t. 3, Warszawa 2007, s. 39–45.

37 E. Kobjek, *Wpływ warunków klimatycznych na system fluwialny i melioracje wodne w pradolinach w rejonie Łowicza i Kozmina (Polska Środkowa)*, „Przegląd Naukowy – Inżynieria i Kształtowanie Środowiska” 2015, nr 70, s. 381–390.

Kierunki użytkowania wydm w XX w.

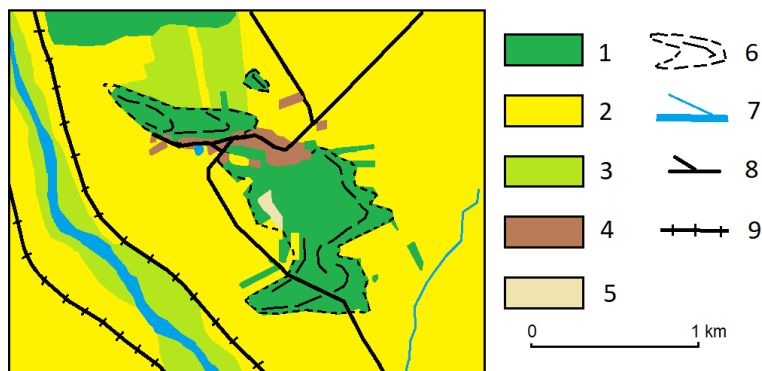
Cechy środowiska przyrodniczego, w tym: wybitna jednorodność i monofrakcyjność materiału, skład mineralny zdominowany przez kwarc, ubóstwo składników pokarmowych dla roślin, przepuszczalność oraz suchość podłoża, powodują, że najbardziej powszechną i najlepszą formą użytkowania obszarów wydmych jest ich zalesianie. Taka forma użytkowania gruntów dominuje także na wydmach położonych w gminie Uniejów, chociaż na niższych powierzchniach, poza zabudową wiejską, można spotkać pola. Analizowany odcinek doliny Warty objęty jest ochroną w ramach programu Natura 2000 jako obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Środkowej Warty (PLB 300002). Ze względu na cel ochrony najważniejsza jest mozaika terenów wilgotnych: łąki i pastwiska, zadrzewienia łęgowe oraz zarastające starorzecza, ale na piaskach wydmych zdarzają się jeszcze murawy napiaskowe.

Najmniejsza z analizowanych form wydmych w Wieścicach zajęta jest obecnie przez zabudowę zagrodową, pola i kępy drzew. Użytkowanie terenu nie zmieniło się względem początku XX w., ponieważ na mapie z 1930 r. zaznaczone są takie same formy³⁸.

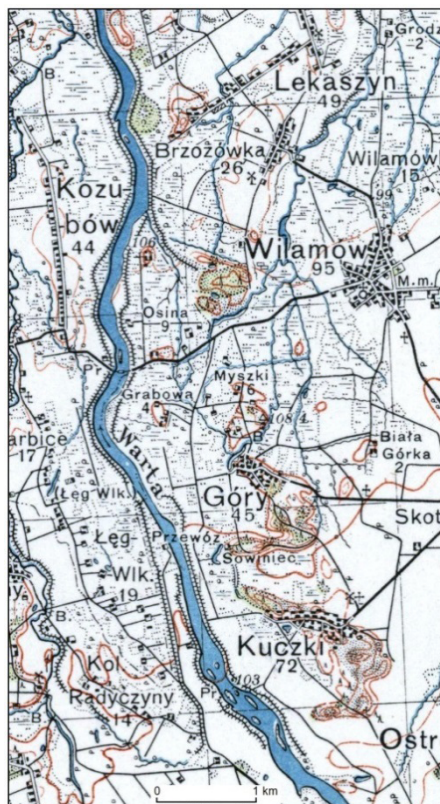
Wydma w Kuczkach jest obecnie w przewadze zalesiona, a zabudowa wsi zajmuje obniżenie między wydmami (ryc. 7). W ciągu ostatnich stu lat nastąpiła tutaj duża zmiana, ponieważ na mapie topograficznej z 1934 r. lasy iglaste zajmowały niewielkie powierzchnie, a dominowały pola piasków rozwiewanych (ryc. 8). Karczunek lasów i użytkowanie piaszczystych powierzchni jako pól sprzyjało erozji eolicznej gleby i przyczyniło się do rozwiewania drobnych piasków. Zaoranie pól wydmych na przełomie XIX i XX w. było dosyć powszechne z powodu głodu ziemi³⁹. W połowie XX w. wydmy zostały z dużym trudem ponownie zalesione. W ciągu ostatnich stu lat nie zmienił się natomiast zasięg zabudowy na wydmie. Nowe zabudowania powstały jedynie na niewielkim wzniesieniu piaszczystym położonym na północ od wsi.

³⁸ *Mapa topograficzna w skali 1:100 000, arkusz Uniejów, Warszawa 1930.*

³⁹ E. Kobojeck, S. Kobojeck, *op. cit.*

Ryc. 7. Zabudowa wsi Kuczki na tle zasięgu wydmy i form użytkowania terenu
 1 – lasy, 2 – pola, 3 – łąki, 4 – zabudowa, 5 – wycięty las, 6 – zasięg wydmy,
 7 – współczesna rzeka, 8 – główne drogi, 9 – wały przeciwpowodziowe
 Źródło: opracowanie własne

Ryc. 8. Użytkowanie wydmy w dolinie Warty na początku XX w.
 Źródło: fragment *Mapy topograficznej w skali 1:100 000, arkusz Koto*,
 Warszawa 1934

Rozległe pole wydmowe Góry jest użytkowane nieco inaczej niż w Kuczkach. Zabudowana jest północna, najniższa i płaska część pola eolicznego. Najwyższe obszary wydmy są zalesione, a niższe zajmują pola, np. w zachodniej i wschodniej płaskiej części. Już na początku XX w. formy jej użytkowania były podobne (ryc. 8). Lasy zajmowały jednak nieco mniejszą powierzchnię – występowały głównie w południowej i wschodniej najwyższej części wydmy. Środkową i północną część zajmowały pola, miejsca eksploatacji piasku, a nawet odsłonięte powierzchnie z rozwiewanymi piaskami – było ich jednak mniej niż w Kuczkach. Pola piasków rozwiewanych są obecnie zalesione. Przybyło jedynie zabudowy wzdłuż drogi przebiegającej u podnóża wydmy ku południowemu wschodowi.

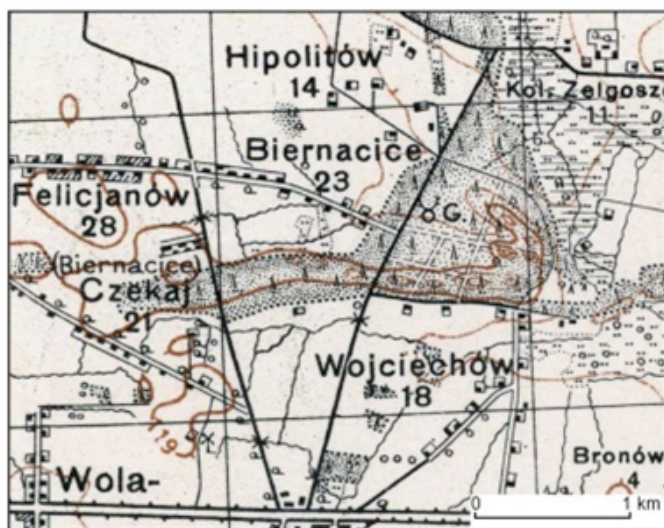
Na początku XX w. także wszystkie najwyższe kulminacje wydmowe w Myszkach porastał las sosnowy, a resztę powierzchni zajmowały pola. Pojedyncza zabudowa występowała jedynie w czterech miejscach na płaskich powierzchniach. Przez sto lat przybyła tylko jedna zabudowana działka (na południowym stoku). Również współcześnie najwyższe części wydmy są zalesione, ale las zajmuje większą powierzchnię niż na początku XX w. Pola orne zachowały się jeszcze na łagodnym stoku zachodnim i całym północnym fragmencie prawie płaskiego pola eolicznego.

Najmniejsze zmiany w użytkowaniu wystąpiły na powierzchni eolicznej Osiny. Podobnie jak na początku XX w., w zachodniej części zlokalizowana jest zabudowa, zwiększyła się jednak jej powierzchnia. Pozostała część zajmują pola, a drzewa rosną tylko w dwóch małych zgrupowaniach.

Użytkowaniem terenu wyróżnia się kolejne pole wydmowe, czyli Brzozówka – jest ono w całości zalesione. Także na początku XX w. było w zdecydowanej przewadze zajęte przez las. Rósł tu największy las na zachód od Wilamowa (ryc. 8). Pola zajmowały jedynie północne ramię. Nie było żadnej zabudowy. Obecnie wydma jest całkowicie zalesiona, nawet północne ramię, a zabudowania na dwóch działkach występują u podnóża wysokiego wschodniego stoku.

Na początku XX w. zalesiona była tylko najwyższa część wydmy Lekaszyn, zabudowa zagrodowa zajmowała południowy stok wału oraz obniżenie pomiędzy mniejszymi formami, prowadzono także gospodarczą eksploatację piasku. W ciągu ostatnich stu lat nie przybyło nowej zabudowy na wydmie, ale zwiększyła się powierzchnia zalesiona. Rozrost powierzchni zalesionych na wszystkich wydmach względem początku XX w. należy uznać za bardzo dobry kierunek.

Wydma na południe od Felicjanowa w latach 30. XX w. była w całości zalesiona, dotyczyło to nawet niecki deflacyjnej (ryc. 9). Luźna zabudowa zagrodowa występowała w bezpośrednim sąsiedztwie południowego stoku formy, ale już poza zasięgiem gminy Uniejów. Obecnie ramię wydmy na południe od Małej Wsi nadal w całości zajmuje las. Wydnę pozostającą poza granicami gminy Uniejów tylko w niewielkim stopniu porasta jeszcze las, ponieważ jego znaczna część została wycięta – występują zręby zupełne. Las na wydmie jest lasem gospodarczym, jednak wycinka nosi już znamiona rabunkowej.

Ryc. 9. Użytkowanie wydym na wysoczyźnie na południe od Felicjanowa na początku XX w.

Źródło: fragment *Mapy topograficznej w skali 1:100 000, arkusz Ozorków*, Warszawa 1930

Niskie pola eoliczne i słabo zachowane formy w okolicach Zaborowa porasta luźny las sosnowy ze śladami zrębów, otoczony polami lub zabudową. Las zajmuje powierzchnię bardzo podobną do tej z początku XX w.

Wnioski

W obrębie gminy Uniejów wydmy śródlądowe występują na dwóch charakterystycznych obszarach: w dolinie Warty oraz na wysoczyźnie. Formy powstały w zimnych warunkach późnego wistulianu, ale w holocenie podlegały

silnym procesom przekształcenia pod wpływem działalności człowieka, dlatego mają nieregularne kształty i są niższe niż na sąsiednich obszarach.

W obrębie wydmy ukształtował się wyjątkowy piaszczysty ekosystem, o dużej przepuszczalności i ubogich glebach, będących podstawą rozwoju zbiorowisk roślinnych, w których główną rolę odgrywają drzewostany sosnowe. Współczesne użytkowanie terenów wydmy w obrębie gminy Uniejów, podobnie jak w środkowej Polsce, jest dostosowane głównie do cech środowiska przyrodniczego. Zdecydowana większość wydmy jest zalesiona, chociaż lasy sadzone były dopiero w połowie XX w. Rozproszone w przestrzeni rolniczej lasy wyraźnie pokrywają się z zasięgiem form wydmy, dlatego mają małe powierzchnie, co jest sytuacją niekorzystną.

Wydmy w dolinie Warty są częściowo zajęte przez zwartą i rozproszoną zabudowę wiejską. Zwartą zabudowę zajmuje płaskie piaszczyste obszary, np. zabudowa wsi Kuczki i Góry lub łagodne stoki we wsi Lekaszyn. W obrębie innych wydmy występuje zabudowa rozproszona. Zauważalna jest stabilność tej zabudowy od co najmniej początku XX, a w obrębie niektórych wydmy nawet od początku XIX w. Można sądzić, że lokalizacja zabudowy na wydmy na tym odcinku doliny Warty była ściśle związana z cechami środowiska przyrodniczego. Wszystkie wydmy położone są w obrębie szerokiego, dawniej podmokłego dna doliny Warty – aż do regulacji rzeki, budowy wałów przeciwpowodziowych i melioracji dna doliny. W przeszłości były to najsuchsze obszary otoczone terenami zalewowymi lub podlegającymi okresowym podtopieniom, dlatego sprzyjały zabudowie wiejskiej.

Ciągle jeszcze zbyt wiele niższych części ramion wydmy i łagodniej nachylonych powierzchni eolicznych zajmują grunty orne. W warunkach obecnych zmian klimatycznych (ocieplenie i częste susze) użytkowanie tych terenów będzie miało duże znaczenie dla ochrony piaszczystych gleb przed erozją. Dlatego docelowo wszystkie pola na obszarach wydmy powinny zostać zalesione. Zadrzewienia nawet małej powierzchni mają szczególne znaczenie na terenach o niskiej lesistości, a w gminie Uniejów użytki leśne zajmują tylko 9%. Obecnie ważne jest pielęgnowanie krajobrazu tak, aby wzmocnić jego wartości ekologiczne. Zintegrowany rozwój rolnictwa i wsi wymaga dużej troski w zachowaniu równowagi między środowiskiem przyrodniczym a rozwojem gospodarczym i społecznym. Obszary wydmy i piaszczyste na terenach rolniczych doskonale nadają się do przestrzegania zasady zgodności charakteru środowiska przyrodniczego i formy użytkowania.

Bibliografia

- Chlebowski B., Walewski W., Sulimierski F., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, Warszawa 1889.
- Czyż J., Forysiak J., Kamiński J., Klatkova H., *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dobra (587)*, Warszawa 2009.
- Dylikowa A., *Wydmy środkowopolskie i ich znaczenie dla stratygrafii schyłkowego plejstocenu*, [w:] R. Galon, J. Dylik (red.), *Czwartorzęd Polski: studium zbiorowe*, Warszawa 1967, s. 353–371.
- Figlus T., *Zróźnicowanie morfologiczne wsi na obszarze gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. 85–110. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.03.06>
- Forysiak J., *Rozwój doliny Warty między Burzeninem i Dobrowem po zlodowaczeniu Warty*, „Acta Geographica Lodziensia” 2005, nr 90.
- Forysiak J., Kulesza M., Twardy J., *Wpływ osadnictwa ołederskiego na sieć rzeczną i morfologię międzyrzecza Warty i Neru*, [w:] E. Smolska, P. Szwarzewski (red.), *Zapis działalności człowieka w środowisku przyrodniczym*, t. 3, Warszawa 2007, s. 39–45.
- Gilly D., *Karte von Südpreußen*, Cron, Langner 1793–1796 (fotokopie w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk).
- Goosse H., Mann M.E., Renssen H., *Climate of the past millennium: combining proxy data and model simulations*, [w:] R.W. Battarbee, H.A. Binney (red.), *Natural climate variability and global warming: a Holocene perspective*, Oxford 2008, s. 163–188. <https://doi.org/10.1002/9781444300932.ch7>
- Goździk J., *Sedimentological record of aeolian processes from Upper Plenivistulian and the turn of Pleni- and Latevistulian in Central Poland*, „Zeitschrift für Geomorphologie, N.F.” 1991, vol. 90, s. 51–60.
- Goździk J., *The Vistulian aeolian succession in central Poland*, „Sedimentary Geology” 2007, vol. 193(1–4), s. 211–220. <https://doi.org/10.1016/j.sedgeo.2005.11.026>
- Kamiński J., Forysiak J., *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Uniejów (588)*, Warszawa 2012.
- Kobojek E., *Geosystem wydym śródlądowych na obszarach rolniczych na przykładzie dorzecza Bzury i Neru*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2022, nr 61, s. 35–53. <https://doi.org/10.14746/rpr.2022.61.05>
- Kobojek E., *Wpływ warunków klimatycznych na system fluwialny i melioracje wodne w pradolinach w rejonie Łowicza i Koźmina (Polska Środkowa)*,

- „Przegląd Naukowy – Inżynieria i Kształtowanie Środowiska” 2015, nr 70, s. 381–390.
- Kobojek E., Kobojek S., *Wydmu śródlądowe – środowisko przyrodnicze i działalność człowieka na przykładzie regionu łódzkiego*, Łódź 2021. <https://doi.org/10.18778/8220-427-8>
- Krajewski K., *Holocenijskie poziomy organiczne w Nagórkach koło Grabowa Łęczyckiego*, „Folia Geographica Physica” 1997, nr 1, s. 202–209.
- Krajewski K., *Późnoplejstocenijskie i holocenijskie procesy wydymotwórcze w pradolinie warszawsko-berlińskiej w widłach Warty i Neru*, „Acta Geographica Lodziensia” 1977, nr 39.
- Manikowska B., *Gleby młodszego plejstocenu w okolicach Łodzi*, „Acta Geographica Lodziensia” 1966, nr 22.
- Manikowska B., *O glebach kopalnych, stratygrafii i litologii wydm Polski Środkowej*, „Acta Geographica Lodziensia” 1985, nr 52.
- Mapa topograficzna w skali 1:100 000, arkusz Koło*, Warszawa 1934.
- Mapa topograficzna w skali 1:100 000, arkusz Ozorków*, Warszawa 1930.
- Mapa topograficzna w skali 1:100 000, arkusz Uniejów*, Warszawa 1930.
- Maruszczak H., *Naturalne tendencje zmian klimatu Polski Środkowej w ciągu ostatnich piętnastu stuleci*, „Acta Geographica Lodziensia” 1998, nr 74, s. 149–160.
- Myszkorowska-Olczyk G., *Zespoły folwarczne na terenie gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2013, t. 2, s. 93–112. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.02.07>
- Nowacki K., *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Dąbie (551)*, Warszawa 1996.
- Nowaczyk B., *Wiek wydm, ich cechy granulometryczne i strukturalne a schemat cyrkulacji atmosferycznej w Polsce w późnym wistulianie i holocenie*, Poznań 1986.
- Nowakowski A., Wieczorek J., *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na osadzie wczesnośredniowiecznej w Wieścicach, pow. Poddębice w 1964 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1967, t. 19, s. 204–208.
- Petera J., Forysiak J., *Holocenijska ewolucja systemu wielokorytowego Warty w okolicach Koźmina*, „Acta Geographica Lodziensia” 2004, nr 88, s. 27–40.

- Petera-Zganiacz J., Forysiak J., *Historia rozwoju doliny Warty w basenie uniejowskim*, „Biuletyn Uniejowski” 2012, t. 1, s. 23–41. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.01.02>
- Prugar J., *Mikrotoponimia i ojkonomia gminy Uniejów*, „Biuletyn Uniejowski” 2014, t. 3, s. 111–134. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.03.07>
- Sulimierski F., Chlebowski B., Walewski W., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 2, Warszawa 1881.
- Sulimierski F., Chlebowski B., Walewski W., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 4, Warszawa 1883.
- Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839.
- Trzmiel B., *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50 000, arkusz Turek (550)*, Warszawa 1996.
- Twardy J., *Transformacja rzeźby centralnej części Polski Środkowej w warunkach antropopresji*, Łódź 2008.
- Twardy J., Forysiak J., Kittel P., *Dynamika procesów morfogenetycznych uruchomionych i zintensyfikowanych wskutek pradziejowej działalności ludzkiej w pradolinie warszawsko-berlińskiej*, „Acta Geographica Lodziensia” 2004, nr 88, s. 85–117.

TADEUSZ PUPAR*

Aktualizacja w dokumentacji Uzdrowiska Uniejów Analiza porównawcza operatów uzdrowiskowych z 2011 i 2023 roku

STRESZCZENIE | Operaty uzdrowiskowe są dokumentami określającymi zasady prowadzenia działalności leczniczej. Sporządzone w celu otrzymania statusu uzdrowiska zawierają istotne informacje o zasobach naturalnych, kierunkach lecznictwa itp. W artykule z wykorzystaniem analizy porównawczej dokonano zestawienia dokumentów przygotowanych dla gminy Uniejów w 2011 i 2023 r., koncentrując się głównie na aktualizacjach prawnych i przestrzennych.

SŁOWA KLUCZOWE | Uniejów, uzdrowisko, operat uzdrowiskowy, analiza porównawcza

Changes in the Documentation of the Uniejów Health Resort: A Comparative Analysis of Health Resort Records from 2011 and 2023

SUMMARY | Health resort records are documents that define the rules for conducting medical activities. Created to obtain the status of a health resort, they contain essential information about natural resources, medical treatment directions, etc. The article uses a comparative analysis to compile documents prepared for the Uniejów municipality in 2011 and 2023, focusing primarily on legal and spatial updates.

KEYWORDS | Uniejów, health resort, comparative analysis

* Tadeusz Pupa, mgr, asystent, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, <https://orcid.org/0009-0004-7440-4507>; e-mail: tadeusz.pupar@geo.uni.lodz.pl

Wprowadzenie

Uzdrowisko jest obszarem, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe. Gminę można nazwać uzdrowiskową, jeżeli nadano jej (lub jej części) status uzdrowiska. Aby go otrzymać, gmina musi spełnić szereg warunków, do których odwołuje się w przygotowanym operacie uzdrowiskowym, określającym możliwości prowadzenia lecznictwa¹. Dokument ten według definicji ustawodawcy „zawiera charakterystykę wyodrębnionego obszaru [...] ze szczególnym uwzględnieniem [...] naturalnych surowców leczniczych i klimatu”². Łączy on formę opisową (w której uwzględnia się nazwę, zagospodarowanie przestrzenne terenu, właściwości lecznicze, informacje o czystości powietrza itp.) oraz formę graficzną (która zawiera mapy stref i zobrazowanie niektórych informacji z części opisowej).

W operacie muszą być uwzględnione trzy strefy ochrony uzdrowiskowej, oznaczone kolejno literami „A”, „B” i „C”. Różnią się one wymaganym wskaźnikiem procentowym udziału terenów zieleni, gdzie dla strefy „A” wskaźnik jest nie mniejszy niż 65%; dla strefy „B” wskaźnik jest nie mniejszy niż 50%; dla strefy „C” wskaźnik jest nie mniejszy niż 45%³. Dodatkowo każda ze stref posiada zapisy szczegółowe odnośnie do możliwej do powstania w danym miejscu zabudowy. Strefa „A” obejmuje obszar z istniejącymi lub planowanymi zakładami lecznictwa i infrastrukturą turystyczną (która nie może utrudniać funkcjonowania uzdrowiska, np. pensjonaty, restauracje, kawiarnie). Strefa „B” obejmuje obszar przyległy do strefy „A”, będący jej otoczeniem⁴, z obiektami usługowymi (hotelami, obiektami rekreacyjnymi, które również nie mogą mieć negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska). W strefie „C”, która przylega do strefy „B”, najważniejsze jest zachowanie walorów krajobrazowych i ochrona złóż naturalnych surowców leczniczych.

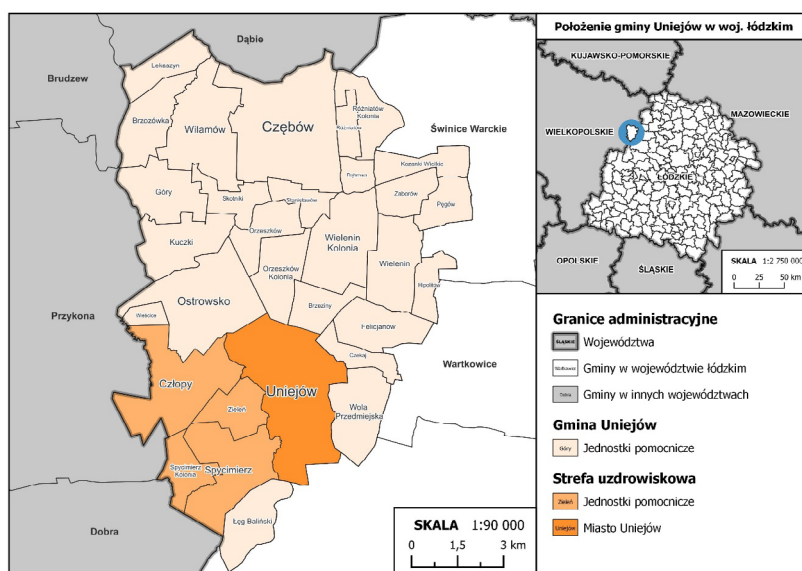
1 Przed sporządzeniem operatu uzdrowiskowego konieczne jest: potwierdzenie właściwości leczniczych surowców naturalnych, złożenie wniosku o wydanie odpowiedniego świadectwa do jednostki uprawnionej, potwierdzenie właściwości leczniczych badaniami wykluczającymi negatywny wpływ na zdrowie człowieka (<https://www.gov.pl/web/zdrowie/status-uzdrowiska-lub-obszaru-ochrony-uzdrowiskowej> [dostęp: 10.05.2024]).

2 *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*, DzU z 2005 r., nr 167, poz. 1399, art. 2, pkt 5, tekst jednolity.

3 *Ibidem*, art. 38, pkt. 1–3.

4 Oznacza to, że strefa „B” stanowi pierścień dookoła strefy „A”, zaś strefa „C” stanowi pierścień dookoła strefy „B”. Na tej podstawie liczy się z kolei wskaźnik udziału terenów zieleni.

Na uwagę zasługuje fakt, że strefy ochrony uzdrowskiej nie muszą obejmować całej powierzchni gminy (lub kilku gmin). Ustawodawca wskazuje jedynie, że granice obszaru ze statusem uzdrowska mają pokrywać się z granicami miast lub jednostek pomocniczych⁵. Oznacza to, że w praktyce obszar uzdrowska może stanowić fragment gminy, wyznaczony na podstawie dzielnic, osiedli, sołectw lub innych jednostek pomocniczych (utworzonych na podstawie statutu tejże jednostki administracyjnej)⁶. Jak pisze Jan Golba, dzięki temu możliwe jest tworzenie nowych jednostek pomocniczych (jeżeli w gminie takowe jeszcze nie istnieją) z dowolnie ukształtowanymi granicami, ustrojem, zadaniami i organami w zależności od potrzeb obszaru przyszłego uzdrowska (ryc. 1)⁷.

Ryc. 1. Położenie administracyjne gminy Uniejów ze wskazaniem miasta i jednostek pomocniczych ze statusem uzdrowska

Źródło: opracowanie własne

Po sporządzeniu operatu uzdrowskiego, zawierającego informacje o posiadanych złożach naturalnych surowców leczniczych, klimacie, zakładach

5 Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowskim..., art. 33, pkt 1.

6 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, DzU z 1990 r., nr 16, poz. 95, tekst jednolity.

7 J. Golba, *Historyczne i prawne aspekty funkcjonowania uzdrowsk w Polsce*, Warszawa 2020.

lecznictwa itp.⁸, gmina przesyła dokument do „ministra właściwego ds. zdrowia w celu potwierdzenia warunków koniecznych do otrzymania statusu uzdrowiska”⁹. Gdy minister uzna warunki za spełnione, występuje z wnioskiem do Rady Ministrów o nadanie statusu uzdrowiska – jest on przyznawany w drodze rozporządzenia. Ostatnim etapem podsumowującym drogę gminy do zostania uzdrowiskiem jest uchwalenie przez Radę Gminy statutu uzdrowiska, określającego nazwę, powierzchnię, przepisy mające na celu ochronę funkcji leczniczej itp.

Pomimo prac badawczych prowadzonych w II połowie XX w. i odkrycia wód termalnych¹⁰ w Uniejowie rozwijała się przede wszystkim turystyka wypoczynkowa¹¹. Dopiero w 2004 r. na zachodnim brzegu Warty rozpoczęto budowę infrastruktury turystycznej wykorzystującej wodę geotermalną¹². Przez następne lata inwestycje i starania władz lokalnych doprowadziły do opracowania operatu uzdrowiskowego i uzyskania statusu uzdrowiska. Ten nadany został miastu Uniejów i wybranym jednostkom pomocniczym gminy przez Prezesa Rady Ministrów 27 czerwca 2012 r.¹³ Dwa miesiące później podczas sesji Rady Miejskiej w Uniejowie uchwalono statut uzdrowiska (m.in. na podstawie operatu z 2011 r.), kończąc tym samym wymaganą drogę do zostania gminą uzdrowiskową¹⁴.

Metody i zakres badania

W artykule została wykorzystana metoda badań dokumentów przeprowadzona na operatach uzdrowiskowych Uniejowa z 2011 i 2023 r. Polega ona na selekcji, opisie i interpretacji faktów zawartych w opracowaniach. Następnie

8 Warunki konieczne do uzyskania statusu uzdrowiska są zawarte w art. 31 pkt I *Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

9 *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

10 J. Chańko, *W PRL 1945–1989*, [w:] J. Szymczak (red.), *Miasto Uniejów i region spycimiersko-uniejowski poprzez wieki*, t. 2: *Lata 1918–2020*, Łódź–Uniejów 2021, s. 211–355.

11 A. Matczak, *Uniejów – uzdrowisko nowej generacji*, [w:] I. Jażewicz (red.), *Uzdrowiska Europy Środkowo-Wschodniej*, Słupsk 2023, s. 9–34.

12 *Ibidem*, s. 17.

13 *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie nadania statusu uzdrowiska miastu Uniejów wraz z sołectwami: Spycimierz, Spycimierz-Kolonia, Zieleń i Człopy położonymi na obszarze gminy Uniejów*, DzU z 2012 r., poz. 782.

14 Uchwała nr XXXII/182/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Uniejów.

za jej pomocą dokonano analizy porównawczej, w celu ustalenia podobieństw i różnic, jakie można odnaleźć we wskazanych operatach¹⁵.

Aby lepiej zrozumieć okoliczności powstawania i modyfikacji dokumentów, zdecydowano się na kwerendę w zasobach Dziennika Urzędowego Województwa Łódzkiego, w którym pozyskano uchwały istotne dla zrealizowanych badań (przedział czasowy zgromadzonych dokumentów to lata 2010–2023)¹⁶. Dla planów, które nie posiadały udostępnionych warstw przestrzennych, autor przeprowadził digitalizację z wykorzystaniem programu QGIS. Na podstawie szczegółowego opisu granic odtworzono brakujące dane, a następnie zobrazowano zjawiska opisywane w tekście.

Ostatnim etapem było przeprowadzenie wywiadu swobodnego z pracownikiem Urzędu Miasta w Uniejowie¹⁷. Podczas rozmowy zadano pytania dotyczące m.in. powodów aktualizacji i zaistniałych zmian, które miały na celu przede wszystkim uzyskanie informacji od osób pośrednio zaangażowanych w proces tworzenia operatów.

Należy mieć również na uwadze, że operaty uzdrawiskowe są dokumentami, których szczegółowa treść jest określona w ustawie¹⁸. Z tego powodu nie są to opracowania zawierające diametralne przekształcenia, gdyż te wynikają z aktualnych przepisów prawa. Ich znajomość jest kluczowa dla poprawnej identyfikacji zmian.

Operat uzdrawiskowy 2011

Sporządzony w 2011 r. operat uzdrawiskowy dla Uzdrawiska Uniejów był obszernym dokumentem dzielącym się na 16 rozdziałów¹⁹. Opisano w nim historię powiatu poddębickiego ze szczególnym uwzględnieniem gminy Uniejów, wskazując na walory turystyczne, położenie administracyjne i fizyczno-geograficzne. Przyjęto, że gmina Uniejów ma głównie charakter rolniczy (84,9% stanowią użytki rolne) i dominuje w niej własność prywatna

15 J. Apanowicz, *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Gdynia 2000.

16 <https://dziennik.lodzkie.eu/> [dostęp: 10.05.2024].

17 K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych: teoria ugruntowana*, Warszawa 2000.

18 *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrawiskowym...*

19 Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrawiskowy. Uzdrawisko Uniejów*, Uniejów 2011.

(87,8% powierzchni)²⁰. W operacie powoływano się na dane z 2009 r., według których gminę Uniejów zamieszkiwały 7403 osoby, a wskaźnik przyrostu naturalnego był ujemny (5,2%)²¹. Wśród ludności zawodowo czynnej 70% zajmowało się wyłącznie pracą we własnym gospodarstwie rolnym. Mając tego świadomość, zwracano uwagę na brak zakładów produkcyjnych i wynikającą z tego pośrednio stopę bezrobocia, kształtującą się na poziomie 8,6%²². Na terenie gminy występowała głównie zabudowa mieszkaniowa, w której samorząd lokalny nie posiadał własnych zasobów.

W operacie przeprowadzono ocenę walorów kulturowych gminy, której składową tworzyły wydarzenia o zasięgu regionalnym (Dni Uniejowa, Ogólnopolskie Święto Wody), działalność kulturalna (amatorski ruch artystyczny, propagowanie czytelnictwa), organizacje (orkiestry, chóry, kluby seniora) i wydarzenia o zasięgu lokalnym. Ponadto zidentyfikowano zabytki wpisane do rejestru (zespół zamkowo-parkowy, kościół parafialny w Uniejowie itp.) oraz te wpisane do wojewódzkiej i gminnej ewidencji²³. Rozdział zakończono podsumowaniem, w którym „stan kultury w Uniejowie [oceniono jako] bardzo dobry, bowiem kierowany jest zarówno do mieszkańców własnych, ale przede wszystkim do przybywających turystów, a wkrótce – kuracjuszy”.

W dalszej kolejności przedstawiono dane, których obecności wymagała ustawa, takie jak: położenie transportowe gminy, stan sieci wodociągowej, występowanie obszarów prawnie chronionych i strefy uzdrowiskowe²⁴. Ostatnie z wymienionych podzielono na trzy części: „A”, „B” i „C” (ryc. 2)²⁵. Wyznaczony teren o powierzchni 3207 ha zawierał się w całości w granicach sołectw Spycimierz, Spycimierz-Kolonia, Zieleń, Człopy i miasta Uniejów²⁶. Interesujące jest, że zaproponowany obszar (stanowiący 24,9% powierzchni gminy) należał do 5 z 31 jednostek pomocniczych w chwili utworzenia²⁷. Wszystkie strefy w operacie

²⁰ Ibidem, s. 16.

²¹ Ibidem, s. 19.

²² Ibidem, s. 22.

²³ Ibidem, s. 28–39.

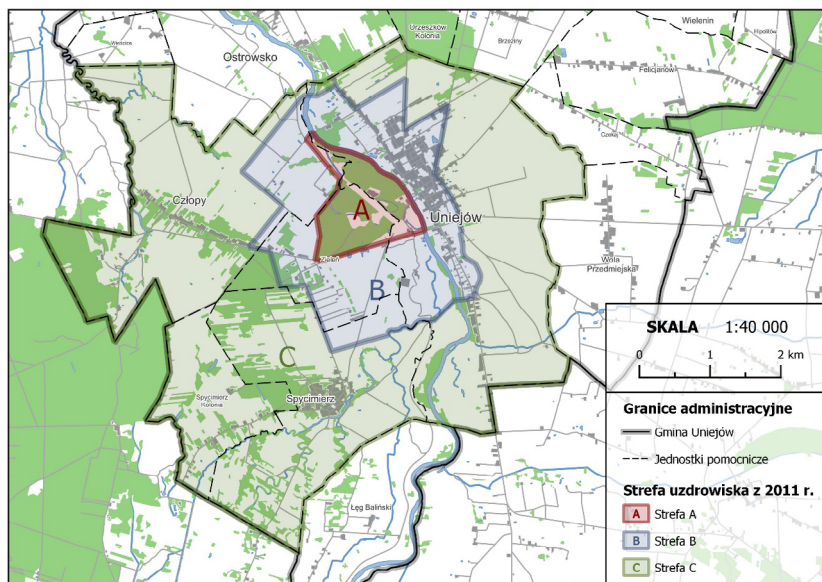
²⁴ *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

²⁵ Ibidem, art. 38.

²⁶ Urząd Miasta w Uniejowie, *op. cit.*, s. 88.

²⁷ W operacie uzdrowiskowym z 2011 r. identyfikuje się 30 sołectw i miasto Uniejów. Według przyjętych w 2010 r. uchwał na terenie gminy jest 30 sołectw i 1 osiedle, tworzących w sumie 31 jednostek pomocniczych gminy (Uchwała nr LVIII/330/2010 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia statutów sołectw w gminie Uniejów: Brzeziny, Brzozówka, Czekaj, Czepów, Człopy, Dąbrowa,

zostały opisane według definicji ustawodawcy, w której zwrócono uwagę na dopuszczalną zabudowę, powierzchnię, granice i czynności zabronione. Dla strefy „A” wyznaczono obszar o powierzchni 156 ha w okolicy kompleksu zamkowego. Strefę „B” określono jako pierścień przylegający bezpośrednio do strefy „A” o powierzchni 681 ha. Strefa „C” stanowiła otulinę strefy „B” i „A” oraz wyznaczała zarys uzdrawiska Uniejów o powierzchni 2370 ha²⁸.

Ryc. 2. Strefa ochrony uzdrowskowej „A”, „B” i „C”, wyznaczona na obszarze gminy Uniejów w operacie z 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrowskowy. Uzdrawisko Uniejów, Uniejów 2011*

Felicjanów, Góry, Hipolitów, Kozanki Wielkie, Kuczki, Lekaszyn, Łęg Baliński, Orzeszków, Orzeszków-Kolonia, Ostrowsko, Pęgów, Skotniki, Roźniatów, Roźniatów-Kolonia, Spycimierz, Spycimierz-Kolonia, Stanisławów, Wielenin, Wielenin-Kolonia, Wieścice, Wilamów, Wola Przedmiejska, Zaborów, Zieleń; Uchwała nr LVIII/330/2010 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia statutu Osiedla-Miasta Uniejów). Osiedle-miasto Uniejów zostanie zlikwidowane kilka lat później (Uchwała nr VI/44/2015 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 26 stycznia 2015 r. w sprawie likwidacji jednostki pomocniczej Osiedle-Miasto Uniejów).

- 28 Powierzchnia uzdrawiska to suma powierzchni strefy uzdrowskowej „A”, „B” i „C”. Interesujące jest, że rysunek przedstawiający strefę „C” w operacie z 2011 r. zawiera błąd, ponieważ pomimo zapisanej w operacie powierzchni 2300 ha prezentuje powierzchnię 3200 ha (powierzchnia całkowita uzdrawiska). Błąd ten w późniejszym czasie zostanie poprawiony.

W kontekście stref ochrony uzdrowiskowej ważny pozostaje zapis operatu odnoszący się do „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Uniejów”. Wskazano w nim na potrzebę modyfikacji dotychczasowego studium zrealizowanego w 2007 r. Wynikała ona zarówno z przesłanek formalnych, jak i merytorycznych, „w szczególności [chęci] ubiegania się władz gminy o przyznanie miastu Uniejów statusu uzdrowiska, w związku z wykorzystywaniem wód geotermalnych dla celów leczniczych i sportowo-rekreacyjnych”²⁹. Na potrzeby operatu w studium uwzględniono uwarunkowania wynikające z otrzymania statusu uzdrowiska w przyszłości oraz zawarto ustalenia z zakresu planowania przestrzennego na terenie gminy. Wprowadzenie owych zapisów było konieczne m.in. ze względu na obowiązek sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy „A” (w terminie do dwóch lat od uzyskania statusu uzdrowiska)³⁰.

Prace badawcze na terenie gminy Uniejów wykazały, że zabiegi z użyciem wód termalnych mogą być przydatne m.in. w leczeniu chorób skóry, co pokrywa się z określonymi kierunkami lecznictwa uzdrowisk³¹. Według operatu uzdrowiskowego w 2011 r. pomoc w tym zakresie oferowały dwa podmioty gospodarcze: „SOL” i „Termy Uniejów”³². Wśród urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego wymieniono park zdrojowy, basen rehabilitacyjny, dwie ścieżki zdrowia i brzeg Warty. Oprócz zaleceń i kierunków lecznictwa sporządzono również listę przeciwwskazań uzdrowiskowych.

Zasobom naturalnym, wśród których najważniejsze są wody powierzchniowe i podziemne, poświęcono oddzielny rozdział. Opisano w nim jakość wód oraz przedstawiono skład chemiczny. Wskazano na korzystne warunki klimatyczne, a także nierównomierne natężenie hałasu, którego pomiar utrudnia brak stałych punktów pomiarowych. W ostatniej części dokumentu omówiono analizę SWOT, prezentując mocne i słabe strony gminy Uniejów.

Operat z 2011 r. w szczególowy sposób prezentuje walory antropogeniczne i naturalne gminy ubiegającej się o status uzdrowiska. Wskazuje na możliwości lecznictwa i stan zasobów naturalnych, powołując się na przeprowadzone wcześniej badania. W zdecydowanej większości przypadków do interpretacji zmian społeczno-gospodarczych wykorzystuje się dane Głównego Urzędu Statystycznego z 2009 r. Dokument jest bogaty w ilustracje prezentujące

29 Urząd Miasta w Uniejowie, *op. cit.*, s. 146–147.

30 *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

31 *Ibidem*, art. 13, pkt 1 i art. 39, pkt 8.

32 Urząd Miasta w Uniejowie, *op. cit.*, s. 96–105.

widoki głównych zakładów leczniczych i popularnych destynacji turystycznych Uniejowa³³. Zaproponowane w operacie rozdziały odpowiadają wymogom ustawy, dodatkowo rozszerzając niektóre kwestie.

Operat uzdrowiskowy 2023

Zgodnie z art. 43, pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2015 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, „gmina, na obszarze której znajduje się uzdrowisko [...], jest obowiązana do sporządzenia i przedstawienia, nie rzadziej niż raz na 10 lat [...] operatu uzdrowiskowego”³⁴. Celem takiego działania jest aktualizacja dokumentu i potwierdzenie dalszego spełniania kryteriów określonych przez ustawodawcę. Mając to na uwadze, pewne zdumienie może budzić fakt, że gmina Uniejów przygotowała operat po określonym terminie. Według władz samorządowych główną przyczyną takiego stanu rzeczy była pandemia COVID-19 i restrykcje z niej wynikające, które opóźniły proces napisania nowego operatu³⁵.

Po otrzymaniu w 2012 r. statusu uzdrowiska obszar strefy uzdrowiskowej ulegał dalszym przekształceniom, zarówno prawnym, jak i przestrzennym³⁶. Z uwagi na kryteria określone w ustawie w krótkim czasie podjęto decyzję o uchwaleniu statutu uzdrowiska³⁷ i powołaniu komisji uzdrowiskowej³⁸. Najważniejszą zmianą³⁹, wynikającą z modyfikacji statutu w 2015 r.⁴⁰, była korekta przebiegu strefy „A” i jej zmniejszenie do 129,9 ha, co jednocześnie powiększyło strefę „B” do 707,1 ha (ryc. 3). W zaktualizowanym statucie zmieniono również funkcję strefy „A” z zaspokajania potrzeb terapeutycznych na zaspokajanie potrzeb przyrodolecznictwa.

33 Ibidem, s. 172–173.

34 *Ustawa z dnia 28 lipca 2015 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

35 Informacje pozyskane w drodze wywiadu swobodnego przeprowadzonego 7 maja 2024 r.

36 *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie nadania statusu uzdrowiska miastu Uniejów...*

37 Uchwała nr XXXII/182/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu...

38 Uchwała nr XXXIV/186/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 18 września 2012 r. w sprawie zmiany Statutu Gminy Uniejów.

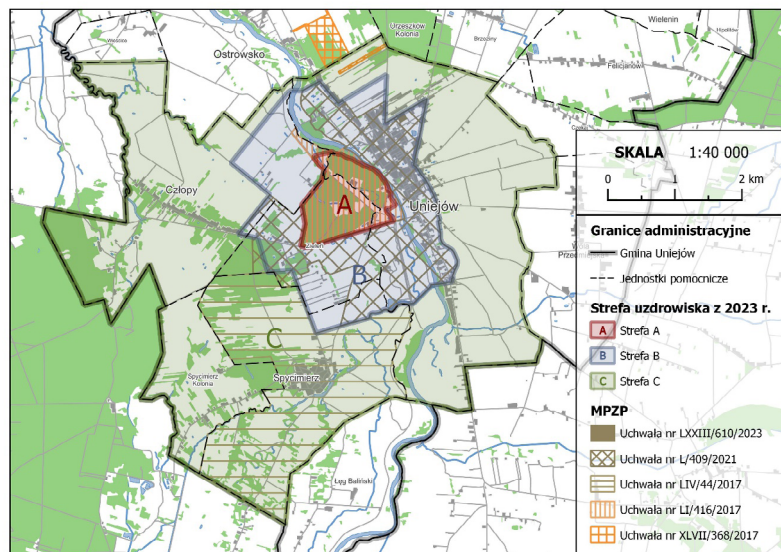
39 Informacje pozyskane w drodze wywiadu swobodnego przeprowadzonego 7 maja 2024 r.

40 Uchwała nr XI/93/2015 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 czerwca 2015 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrawiska Uniejów.

Dzięki wprowadzonym w studium zmianom (opisanym w operacie z 2011 r.) w ciągu dekady udało się uchwalić pięć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które swoimi granicami wpisują się w strefę ochrony uzdrowskiej (ryc. 3)⁴¹. Pierwsze trzy z nich zatwierdzono po pięciu latach od otrzymania statusu uzdrowiska. Obejmowały niewielki obszar na północy strefy „C”⁴², strefę „A” i części strefy „B”⁴³ oraz teren odpowiadający sołectwu Spycimierz na południu strefy „C”⁴⁴ (w części odwołany⁴⁵). W 2021 r. uchwalono kolejne dwa plany: pokrywający większość strefy „B” i miasta Uniejów⁴⁶ oraz zbiorczy dla części miejscowości na północy gminy, lecz poza strefą uzdrowską⁴⁷. Ostatni plan, który z powodu późniejszego uchwalenia nie został wspomniany w operacie, pochodzi z 2023 r., zaś jego obszar znajduje się na północnym wschodzie strefy „B”⁴⁸. Obecnie powierzchnia pokrycia planistycznego gminy wynosi 11,6%, z czego dla strefy

-
- 41 Według *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (DzU z 2003 r., nr 80, poz. 717, tekst jednolity) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem prawa miejscowego, uchwalanym przez radę gminy w celu ustalenia przeznaczenia terenów inwestycyjnych oraz sposobu ich zagospodarowania i zabudowy.
- 42 Uchwała nr XLVII/368/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 26 kwietnia 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu strefy uzdrowskiej „C” w miejscowości Uniejów i dla fragmentu terenu miejscowości Ostrowsko gm. Uniejów.
- 43 Uchwała nr LI/416/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowskiej „A” oraz części strefy uzdrowskiej „B” na terenie gminy Uniejów.
- 44 Uchwała nr LIV/444/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 20 października 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowskiej „C” na terenie miejscowości Spycimierz w gminie Uniejów.
- 45 Dla części terenu oznaczonego symbolem 10 R, według rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2017 r. (nr pnk-i.4131.927.2017, poz. 5461).
- 46 Uchwała nr L/409/2021 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 września 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części strefy uzdrowskiej „B” na terenie miasta Uniejów i miejscowości Człopy, Spycimierz, Zieleń i fragmentu strefy uzdrowskiej „C” w miejscowości Zieleń.
- 47 Uchwała nr XLII/324/2021 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 marca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości: Kozanki Wielkie, Pęgów, Zaborów, Dąbrowa, Wielenin-Kolonia, Wielenin, Stanisławów, Czepów, Roźniatów w gminie Uniejów.
- 48 Uchwała nr LXXIII/610/2023 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 maja 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego przy ul. W. Reymonta w Uniejowie.

ochrony uzdrowskiej wskaźnik ten jest znacznie większy i wynosi 62,03%⁴⁹. Na uwagę zasługuje fakt, że pomimo zmiany granic strefy „A” dokonanej w 2015 r. plan zagospodarowania z 2017 r. (dla strefy „A”) odpowiada obszarowi prezentowanemu w operacie z 2011 r. (ryc. 3).

Ryc. 3. Strefa ochrony uzdrowskiej „A”, „B” i „C”, wyznaczona na obszarze gminy Uniejów w operacie z 2023 r., ze wskazaniem pokrycia planistycznego
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrowskowy. Uzdrawisko Uniejów, Uniejów 2023*

Operat uzdrowskowy z 2023 r. jest dokumentem mniej obszernym niż poprzedni, skupia się przede wszystkim na części opisowej, kosztem ilustracji, których liczba jest znikoma. Ponownie scharakteryzowano gminę Uniejów z wykorzystaniem części tekstu i rysunków z 2011 r., opisując historię, hydrografię, klimat i położenie geograficzne. Zmianie uległa natomiast struktura demograficzna mieszkańców – według stanu na 2022 r. gminę Uniejów zamieszkiwało 6719 mieszkańców⁵⁰. Strefy ochrony uzdrowskiej opisano zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w 2015 r., wyliczając ponownie wskaźnik terenów zieleni dla stref „A” i „B”.

49 Obliczenia własne na podstawie przytoczonych wcześniej dokumentów planistycznych (stan na 18.05.2024 r.).

50 Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrowskowy. Uzdrawisko Uniejów, Uniejów 2023*, s. 12.

Porównanie operatów uzdrowiskowych z 2011 i 2023 r.

Treść dokumentów zarówno z 2011, jak i 2023 r. jest zgodna z ustawą, zaś poruszana tematyka wynika z opisanych przez ustawodawcę szczegółowych wytycznych dotyczących operatów uzdrowiskowych⁵¹. W części opisowej operat z 2023 r. ma trzykrotnie mniejszą objętość tekstu względem wersji pierwotnej⁵². Ten stan rzeczy dotyczy również ilustracji. Niektóre fragmenty tekstu w całości wykorzystano ponownie, szczególnie w rozdziałach, gdzie zmian nie stwierdzono, opisujących np. historię gminy. Podstawa prawna operatu została zaktualizowana zgodnie ze stanem na 2023 r. Ponadto dodano nowe pozycje⁵³.

Charakterystyka gminy w nowym operacie została skrócona. Zrezygnowano z dokładnego opisu powiatu poddębickiego. W strukturze społeczno-gospodarczej ograniczono się do podania liczby osób aktualnie zamieszkujących gminę, pomijając poruszone w 2011 r. wątki takie jak: przyczyny i zmiany w strukturze ludności, oświata i wychowanie, kultura, zatrudnienie, bezrobocie, mieszkalnictwo, struktura własności itp. Opis działalności rekreacyjno-wypoczynkowej jednostki administracyjnej przeniesiono na koniec rozdziału, skupiając się przede wszystkim na walorach naturalnych.

Infrastruktura techniczna uległa nieznacznym zmianom, na co wskażą identyczne długości i oznaczenia dróg krajowych, wojewódzkich oraz powiatowych⁵⁴. Ujęcia wód pitnych rozszerzono o dwie studnie głębinowe. W gospodarce ściekowej zrealizowano planowane inwestycje, budując przyzagrodowe oczyszczalnie ścieków oraz obiekt w Wieleninie. Ogólna długość sieci kanalizacyjnej pozostała bez zmian. Rozdział został rozszerzony o zagrożenie zagrożeń ekologicznych, do których mogą przyczynić się poszczególne elementy sieci drogowej, kanalizacyjnej itp.

W operacie z 2011 r. powoływano się na zmiany w studium, które zostały przeprowadzone w celu uchwalenia planów miejscowych na obszarze gminy. Działanie to pozwoliło przygotować sześć aktów prawa miejscowego, co podniosło pokrycie planistyczne gminy do 11,6% oraz strefy ochrony

51 *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym...*

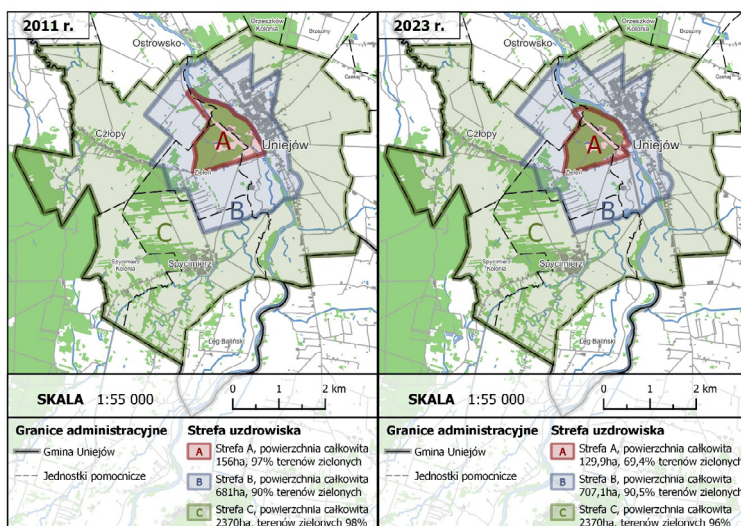
52 Przykładowo, rozdział poświęcony charakterystyce powiatu poddębickiego i gminy Uniejów w operacie z 2023 r. zajmuje 10 stron, zaś w operacie z 2011 r. poświęcono mu ponad 50 stron.

53 Nowe, czyli takie, które nie istniały w chwili sporządzania operatu z 2011 r., jest to np. *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze* (DzU z 2011 r., nr 163, poz. 981).

54 Jediną różnicą pozostaje zmiana nazwy ul. 22 Lipca na ul. Ireny Bojakowskiej.

uzdrowskowej do 62,03%. Pomimo zmiany granic strefy „A” w 2015 r. plan zagospodarowania przestrzennego z 2017 r. obowiązuje na obszarze uchwalonym w pierwszym statucie uzdrawiska.

Najważniejszą aktualizacją mającą wpływ na funkcjonowanie uzdrawiska była korekta granic strefy „A” i „B”, zatwierdzona w 2015 r.⁵⁵ Jak można zauważyć na ryc. 4 (a co zostało dokładnie opisane w operacie z 2011 r.), północno-wschodnia granica strefy „A” przebiegała na wschód od środka nurtu Warty, aż do mostu na północy. Obecnie po wprowadzonej zmianie granica ta przebiega wzdłuż działek ewidencyjnych. Powierzchnia strefy „B” uległa powiększeniu ze względu na wspomnianą korektę, zaś strefa „C” pozostała w pierwotnym kształcie. Zauważalny jest znaczny spadek powierzchni terenów zieleni dla strefy „A”, gdzie obecnie zbliża się ona do wartości minimalnej, ustalonej w ustawie na poziomie 65%⁵⁶. Ponadto w części graficznej z 2011 r. znajduje się więcej załączników prezentujących mapy pomocnicze.

Ryc. 4. Porównanie stref ochrony uzdrawiskowej w gminie Uniejów, wyznaczonych na podstawie operatów z 2011 i 2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrawiskowy. Uzdrawisko Uniejów*, Uniejów 2011; Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrawiskowy. Uzdrawisko Uniejów*, Uniejów 2023

⁵⁵ Uchwała nr XI/93/20215 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 czerwca 2015 r. w sprawie zmiany Statutu...

⁵⁶ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrawiskowym...

W zakresie opieki medycznej udało się zrealizować planowane inwestycje, zwiększając liczbę urządzeń lecznictwa z czterech do ośmiu. W trakcie dekady pojawił się również dodatkowy podmiot gospodarczy prowadzący działalność uzdrowiskową. Kierunki lecznicze pozostały bez zmian.

Właściwości surowców naturalnych pozostały bez zmian dla eksploatacji i dokumentacji obszaru górniczego. Opis klimatu rozszerzono o położenie fizyczno-geograficzne gminy Uniejów oraz świadectwo z 2022 r. potwierdzające właściwości lecznicze uzdrowiska. Informacje o natężeniu hałasu, czystości powietrza itp. ograniczono do krótkiego komentarza, według którego parametry podanych elementów nie przekraczają obowiązujących norm prawnych. Podsumowaniem opisanych w rozdziale tendencji jest tab. 1, prezentująca zestawienie treści obu operatów uzdrowiskowych.

Tab. 1. Zestawienie treści operatów uzdrowiskowych gminy Uniejów z 2011 i 2023 r.

Część	Tematyka i właściwości operatu	Operat z 2011 r.	Operat z 2023 r.
O P I S O W A	Liczba stron	173	59
	Liczba rozdziałów	17	12
	Liczba ilustracji	139	4
	Podstawy prawne	Do 2011 r.	Do 2023 r.
	Charakterystyka gminy	<p>Omówiono:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Położenie powiatu poddębickiego • Opis i położenie gminy Uniejów • Stan ludności • Analiza struktury demograficznej • Historia gminy Uniejów • Struktura własności w gminie • Rynek pracy • Działalności gospodarcze • Spis wydarzeń kulturalnych • Spis zabytków • Spis organizacji pozarządowych 	<p>Omówiono:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opis i położenie gminy Uniejów • Stan ludności • Historia gminy Uniejów • Działalności gospodarcze • Działalności rekreacyjno-wypoczynkowe • Hydrografia • Klimat • Formy ochrony przyrody

Część	Tematyka i właściwości operatu	Operat z 2011 r.		Operat z 2023 r.			
O P I S O W A	Charakterystyka gminy	<ul style="list-style-type: none"> Spis infrastruktury turystycznej Funkcje gminy i jednostek 					
	Infrastruktura techniczna	Omówiono: <ul style="list-style-type: none"> Sieć drogowa Gospodarka wodna Gospodarka odpadami Elektroenergetyka Gazownictwo Ciepłownictwo 		Omówiono: <ul style="list-style-type: none"> Sieć drogowa Gospodarka wodna Gospodarka odpadami Elektroenergetyka Gazownictwo Ciepłownictwo Zagrożenia ekologiczne 			
	MPZP w gminie		0		6		
	Lecznictwo	Kierunki	6		6		
		Urządzenia	4		8		
Podmioty		2		3			
G R A F I C Z N A	Liczba map		8		6		
	Strefa ochrony uzdrowskiej „A”	Powierzchnia całkowita	156 ha		Powierzchnia całkowita	129,9 ha	
		Udział terenów biologicznie czynnych	97%		Udział terenów biologicznie czynnych	69,4%	
	Strefa ochrony uzdrowskiej „B”	Powierzchnia całkowita	681 ha		Powierzchnia całkowita	707,1 ha	
		Udział terenów biologicznie czynnych	90%		Udział terenów biologicznie czynnych	90,5%	

Tab. 1 (cd.)

Część	Tematyka i właściwości operatu	Operat z 2011 r.		Operat z 2023 r.	
		G R A F I C Z N A	Strefa ochrony uzdrowiskowej „C”	Powierzchnia całkowita	2 370 ha
Udział terenów biologicznie czynnych	96%			Udział terenów biologicznie czynnych	96%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Uniejów*, Uniejów 2011; Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Uniejów*, Uniejów 2023

Wnioski

Uchwalone w latach 2017–2023 plany miejscowe w szczegółowy sposób określają zagospodarowanie części przestrzeni strefy uzdrowiskowej. Bez wątplenia dla lokalnych władz, które chcą zachować status uzdrowiska, przytoczone akty prawa miejscowego są korzystne. Pozwalają zapobiec niekontrolowanej ekspansji infrastruktury turystycznej i dążą do uzyskania ładu przestrzennego. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że w pewien sposób ograniczają one możliwości potencjalnych inwestorów.

W ocenie autora operat z 2011 r. spełniał wymogi formalne i rozszerzał określone w ustawie wytyczne. Zawarty w dokumencie tekst w wyczerpujący sposób opisywał gminę Uniejów, jej walory oraz uzasadniał nadanie statusu uzdrowiska. Na szczególną uwagę zasługuje charakterystyka gminy, w której opisano stan aktualny i prognozy na przyszłość. Tym, co może zastanawiać, jest strona wizualna operatu. Liczba ilustracji jest znaczna, lecz ich jakość budzi u odbiorcy niejednorodne odczucia wizualne. Grafiki prezentujące widoki gminy Uniejów raz są wysokiej jakości, kiedy indziej zaś nienaturalnie rozciągnięte i zmniejszone. Podobne niezdecydowanie dotyczy zestawień tabelarycznych danych Głównego Urzędu Statystycznego, dla których stosowano naprzemiennie wyrównanie do lewej strony i wyśrodkowanie (niezależnie od wielkości tabel). Pod względem jakościowym o wiele lepiej

wypada operat z 2023 r. Pomimo zmniejszonej objętości tekstu dokument stanowi syntezę najważniejszych informacji z lat poprzednich. Struktura wydaje się bardziej ujednolicona i profesjonalna. Względem poprzedniego dokumentu zdecydowano się na następujące zmiany:

- zmniejszono udział terenów zieleni;
- zmniejszono powierzchnię całkowitą strefy „A”;
- zwiększono powierzchnię całkowitą strefy „B”;
- zaktualizowano podstawy prawne;
- zwiększono pokrycie planistyczne wszystkich stref uzdrowiskowych;
- uwzględniono nowy podmiot prowadzący lecznictwo uzdrowiskowe;
- dodano nowe urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego.

Przygotowany na potrzeby uzdrawiska Uniejów operat z 2023 r. mógłby służyć gminom ubiegającym się o takowy status. W ocenie autora jest to dokument wzorowy do przeprowadzenia podobnej analizy zasobów na innym obszarze. W wyczerpujący sposób opisuje wymagania określone w ustawie, prezentując granice stref ochrony uzdrowiskowej, zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, profile lecznicze itp.

Bibliografia

- Apanowicz J., *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Gdynia 2000.
- Chańko J., *W PRL 1945–1989*, [w:] J. Szymczak (red.), *Miasto Uniejów i region spycimiersko-uniejowski poprzez wieki*, t. 2: *Lata 1918–2020*, Łódź–Uniejów 2021, s. 211–355.
- Golba J., *Historyczne i prawne aspekty funkcjonowania uzdrowisk w Polsce*, Warszawa 2020.
- Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych: teoria ugruntowana*, Warszawa 2000.
- Matczak A., *Uniejów – uzdrowisko nowej generacji*, [w:] I. Jaźewicz (red.), *Uzdrowiska Europy Środkowo-Wschodniej*, Słupsk 2023, s. 9–34.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie nadania statusu uzdrawiska miastu Uniejów wraz z sołectwami: Spycimierz, Spycimierz-Kolonia, Zieleń i Człopy położonym na obszarze gminy Uniejów*, DzU z 2012 r., poz. 782.

- Rozstrzygnięcie nadzorcze nr pnk-i.4131.927.2017 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2017 r., poz. 5461.
- Uchwała nr L/409/2021 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 września 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części strefy uzdrowskiej „B” na terenie miasta Uniejów i miejscowości Człopy, Spycimierz, Zieleń i fragmentu strefy uzdrowskiej „C” w miejscowości Zieleń.
- Uchwała nr LI/416/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowskiej „A” oraz części strefy uzdrowskiej „B” na terenie gminy Uniejów.
- Uchwała nr LIV/444/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 20 października 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy uzdrowskiej „C” na terenie miejscowości Spycimierz w gminie Uniejów.
- Uchwała nr LVIII/330/2010 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia statutów sołectw w gminie Uniejów: Brzeziny, Brzozówka, Czekaj, Czepów, Człopy, Dąbrowa, Felicjanów, Góry, Hipolitów, Kozanki Wielkie, Kuczki, Lekaszyn, Łęg Baliński, Orzeszków, Orzeszków-Kolonia, Ostrowsko, Pęgów, Skotniki, Roźniatów, Roźniatów-Kolonia, Spycimierz, Spycimierz-Kolonia, Stanisławów, Wielenin, Wielenin-Kolonia, Wieścice, Wilamów, Wola Przedmiejska, Zaborów, Zieleń.
- Uchwała nr LVIII/330/2010 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia statutu Osiedla-Miasta Uniejów.
- Uchwała nr LXXIII/610/2023 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 maja 2023 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego przy ul. Władysława Reymonta w Uniejowie.
- Uchwała nr VI/44/2015 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 26 stycznia 2015 r. w sprawie likwidacji jednostki pomocniczej Osiedle-Miasto Uniejów.
- Uchwała nr XI/93/20215 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 czerwca 2015 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowska Uniejów.
- Uchwała nr XLII/324/2021 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 8 marca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości: Kozanki Wielkie, Pęgów, Zaborów, Dąbrowa,

Wielenin-Kolonia, Wielenin, Stanisławów, Czepów, Roźniatów w gminie Uniejów.

Uchwała nr XLVII/368/2017 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 26 kwietnia 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu strefy uzdrawiskowej „C” w miejscowości Uniejów i dla fragmentu terenu miejscowości Ostrowsko gm. Uniejów.

Uchwała nr XXXII/182/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Uniejów.

Uchwała nr XXXIV/186/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 18 września 2012 r. w sprawie zmiany Statutu Gminy Uniejów.

Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrawiskowy. Uzdrawisko Uniejów*, Uniejów 2011.

Urząd Miasta w Uniejowie, *Operat uzdrawiskowy. Uzdrawisko Uniejów*, Uniejów 2023.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, DzU z 2003 r., nr 80, poz. 717, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrawiskowym, uzdrawiskach i obszarach ochrony uzdrawiskowej oraz o gminach uzdrawiskowych, DzU z 2005 r., nr 167, poz. 1399, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, DzU z 1990 r., nr 16, poz. 95, tekst jednolity.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, DzU z 2011 r., nr 163, poz. 981, tekst jednolity.

Źródła internetowe

<https://dziennik.lodzkie.eu/> [dostęp: 10.05.2024].

<https://www.gov.pl/web/zdrowie/status-uzdrawiska-lub-obszaru-ochrony-uzdrawiskowej> [dostęp: 10.05.2024].

PIOTR HUBERT RODZIEWICZ*

Potyczka pod Czepowem 20 sierpnia 1863 roku

STRESZCZENIE | 161 lat temu miała miejsce jedna z 1300 bitew i potyczek powstania styczniowego. W historiografii nazywana jest bitwą pod Czepowem. Nie doczekała się do tej pory oddzielnej monografii. Artykuł jest próbą przedstawienia tego wojennego zmagania, a także ostatnich chwil oddziału kawalerii łęczyckiej dowodzonego przez rotmistrza Walentego Parczewskiego.

SŁOWA KLUCZOWE | powstanie styczniowe, Walenty Parczewski, Edmund Taczanowski, kawaleria łęczycka, Czepów, Fułki

The Skirmish near Czepów from 20th August, 1863

SUMMARY | One of the 1,300 battles and skirmishes of the January Uprising took place 161 years ago. In historiography, it is called the Battle of Czepów. It has not been published as a separate monograph. The article is an attempt to present this war struggle, showing the last moments of the Łęczyca cavalry unit commanded by captain Walenty Parczewski.

KEYWORDS | the January Uprising, Walenty Parczewski, Edmund Taczanowski, the Łęczyca cavalry, Czepów, Fułki

* Piotr Hubert Rodziewicz, mgr, Uniwersytet Łódzki, Instytut Historii, były pracownik Instytutu Pamięci Narodowej, prezes Stowarzyszenia Miłośników Historii Dobieszkowa i okolic, w ramach Towarzystwa „Strzelec” zajmuje się upamiętnianiem potyczek, bitew i osób związanych z powstaniem styczniowym na terenie województwa łódzkiego, <https://orcid.org/0009-0001-7572-7883>; e-mail: p.h.rodziewicz@gmail.com

Cmentarz w Wilamowie koło Uniejowa skrywa szczątki żołnierzy powstania styczniowego, którzy zginęli 20 sierpnia 1863 r. w potyczce pod Czepowem. Nie są oni wymienieni z imienia i nazwiska. Autorowi artykułu udało się dotrzeć do aktów zgonu żołnierzy polskich, którzy tam spoczywają. Z treści tych dokumentów wynika, że potyczka miała charakter boju odwrotowego, ponieważ pierwsze miejsca zgonu odnotowano we wsi Brzozówka, później poprzez wieś Kozubów, aż do wsi Krwony, znajdującej się już za Wartą. Czas, w którym ginęli poszczególni żołnierze, wskazuje, że było to krótkie, dramatyczne dla polskiego oddziału zdarzenie. Można zadać sobie pytanie, wiedząc już dzisiaj, jakie siły spotkały się tego dnia zarówno po stronie polskiej, jak i rosyjskiej, dlaczego Polacy nie przyjęli walki na szable, tylko wycofali się, uciekając w kierunku rzeki i dalej, w kierunku granicy z Prusami. Przyjrzyjmy się zatem bliżej, jak wyglądały owe trzy dni, które zadecydowały o tym, że szwadron, który jeszcze kilka tygodni wcześniej potrafił odnosić liczne sukcesy, tym razem nie tyle uległ wrogowi, co został prawie całkowicie wybity i stracił w ten sposób swoją wartość bojową.

Oddział strzelców konnych (inne źródła wskazują na oddział żandarmerii narodowej¹) rotmistrza Walentego Parczewskiego² oraz jego zastępcy,

1 Archiwum Muzeum Wojska Polskiego (dalej: AMWP), *Spis alfabetyczny dowódców oddziałów i partyi powstańczych z r. 1863/64 z wymienieniem ich podkomendnych, oraz ważniejszych miejscowości bitew i potyczek*, nr inw. MWP 29422/2, s. 184; także: J. Dąbrowski, *Rok 1863*, Poznań 1913, s. 398.

2 Walenty Parczewski herbu Nałęcz urodził się w 1829 r. w Wielkim Księstwie Poznańskim, w Kuczynie bądź w Osieku. Był synem Ignacego, ziemianina, oficera Wojsk Polskich z 1831 r., oraz Ludwika z Pruskich. Zarówno Walenty, jak i jego starszy brat Franciszek byli żołnierzami armii pruskiej, przy czym podczas Wiosny Ludów w 1848 r. spotkali się we wrogich sobie oddziałach. Walenty służył najpierw w 19 Pułku Piechoty Liniowej we wspomnianej Wiośnie Ludów, jako oficer pułku huzarów hr. Ziethena. Obaj bracia walczyli również w powstaniu styczniowym jako dowódcy partii powstańczych. Walenty najpierw działał na Litwie, a po wyleczeniu rany sformował oddział kawalerii na terenie powiatu łęczyckiego. Wraz ze swoimi kawalerzystami stoczył szereg bitew i potyczek, m.in. 1 lipca pod Kutnem, 8 lipca pod Walewicami, 9 lipca pod Kterami, 10 lipca pod Kołacinem, 19 sierpnia pod Fułkami, 20 sierpnia pod Czepowem, 21 sierpnia pod Pęcherzewkiem, a następnie był również w Sędziejowicach 26 sierpnia i pod Kruszyną 29 sierpnia, walcząc w szeregach oddziału dowodzonego przez generała Edmunda Taczanowskiego. Ze sceny bitewnej zszedł dopiero w grudniu 1863 r., emigrując najpierw do Szwajcarii, a następnie do Włoch, gdzie zaciągnął się do nowo powstałego oddziału ochotniczego, mającego wziąć udział w wojnie z Austrią. Walenty Parczewski zmarł na gruźlicę 16 kwietnia 1869 r. w Grabianowie, w powiecie śremskim, w majątku swojego brata Józefa, u którego

kapitana Władysława Orłowskiego, zgodnie z rozkazem głównodowodzącego na terenie województwa kaliskiego – generała Edmunda Taczanowskiego – dotyczącym utworzenia jednego dużego zgrupowania, podążał w sierpniu 1863 r. do miejsca koncentracji, to jest na południe od Sieradza³. Agaton Giller, członek i prezes Rządu Narodowego, w swojej antologii *Polska w walce: zbiór wspomnień i pamiątek z dziejów polskiego wyjarzmania* podaje, że kawaleria łęczycka liczyła dokładnie 95 jeźdźców⁴. Kawalerzyści, jak wskazuje Parczewski we wspomnieniach, które ukazały się kilka lat po powstaniu, byli kwiatem młodzieży tamtych czasów: inteligencja Szkoły Głównej w Warszawie, Politechniki Warszawskiej, waleczni strażacy ze stolicy, młode ziemiaństwo z ziemi gostyńskiej i łęczyckiej⁵.

Ryc. 1. Rotmistrz Walenty Parczewski

Źródło: *Ziemia Łęczycka Żołnierzom Niepodległości*, Łęczyca 1937, s. 15

zamieszkał przed śmiercią. Pochowany został na cmentarzu w Brodnicy. Biogram za: K. Jadczyk, J. Kita, M. Nartonowicz-Kot, *Powstanie styczniowe w Łodzi i regionie: studia i materiały*, Łódź 2014, s. 59–63, 133.

3 J. Staszewski, *Generał Edmund Taczanowski*, Poznań 1936, s. 112.

4 A. Giller, *Polska w walce: zbiór wspomnień i pamiątek z dziejów polskiego wyjarzmania*, Paryż 1868, s. 240.

5 „Sobótka: tygodnik beletrystyczny ilustrowany” 1871, 10.21, R. 3, s. 513.

Ryc. 2. Generał Edmund Taczanowski

Źródło: <https://polona.pl> [dostęp: 1.10.2023]

9 sierpnia 1863 r. oddział Parczewskiego stacjonował najprawdopodobniej we wsi Fułki w powiecie poddębickim, gmina Dalików, we dworze należącym jeszcze niedawno do rodziny jednego z żołnierzy rotmistrza, Artura Dzierzbickiego⁶. Po południu, około godziny 15, Parczewski został niespodziewanie zaatakowany przez oddział jazdy rosyjskiej dowodzony przez pułkownika Mikołaja von Baumgartena oraz rotmistrza Waljaminowa-Zernowa, będący zwiadem konnym większego zgrupowania wojsk pułkownika Konstantego Karłowicza Klodta von Jürgensburga⁷.

6 Dwór i folwark należały do Józefa Bajkowskiego, dziadka Artura Dzierzbickiego. P.H. Rodziewicz, *Artur Dzierzbicki – powstaniec styczniowy*, „Na Sieradzkich Szlakach” 2023, 4/152/XXXVIII, s. 28.

7 S. Zieliński, *Bitwy i potyczki 1863–1864*, Raperswil 1913, s. 42. Weteran korespondujący z Augustem Romanem Kręcikiem wskazuje Golice jako miejsce, w którym zaczęła się potyczka (AMWP, teki Kręckiego, teka 64H, nr inw. 29422/1, s. 187). Autor podaje jednak Fułki jako początek zdarzeń opisanych w artykule zgodnie z informacjami, jakie pojawiały się w XIX-wiecznej prasie.

Ryc. 3. Mikołaj von Baumgarten

Źródło: <https://encyclopedia/heroes/USSR> [dostęp: 10.10.2023]

Ryc. 4. Konstanty Karłowicz Klodt von Jürgensburg

Źródło: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [dostęp: 10.10.2023]

Dowódca rosyjski zabrał z garnizonu łódzkiego szwadron huzarów grodzieńskich, 50 kozaków i pluton raketników konnych w celu pacyfikacji oddziałów przemieszczających się na granicy województwa mazowieckiego i kaliskiego⁸. Rosjanie musieli zaskoczyć opuszczających dwór Polaków. Prawdopodobnie zawiodły wystawione straże, być może Rosjanie obeszlą pikietę

⁸ M. Pawliszczew, *Tygodnie polskiego buntu*, t. 2: *Walka orężna 1863–1864*, tłum. i oprac. A. Zawilski, Warszawa 2003, s. 164.

niezauważenie. Nastąpiło starcie, w wyniku którego po stronie polskiej dwóch żołnierzy zginęło, a pięciu zostało rannych. Jedną z ofiar był 19-letni Józef Adam Komicz urodzony w Gostkowie, gmina Wartkowie⁹. Do powstania wyruszył z Orenic koło Piątku, gdzie administratorami majątku byli jego rodzice, Feliks i Teofila. Komicz, zanim zginął, uratował życie Parczewskiemu. Dowódca opisał to w swoich pamiętnikach, gdzie wspomina moment, w którym traci konia i będąc w bardzo trudnej sytuacji, zamienia kilka słów z Komiczem, który oferuje mu pomoc¹⁰. Rotmistrz nie skorzystał ze wsparcia, żołnierz natomiast wkrótce po rozmowie zginął. Parczewski w swoich wspomnieniach myli daty. Przypisuje epizod do wydarzeń, które miały miejsce dzień później w okolicy wsi Czepów. To samo powtarza archiwista Stefan Zieliński, przekazując czytelnikom raport dowódcy i wskazując jako miejsce wydarzenia Czepów i datę 20 sierpnia¹¹. Nie mogło to mieć jednak miejsca, Komicz bowiem 20 sierpnia już nie żył. Świadczy o tym akt zgonu, gdzie wyraźnie widnieje informacja, że Komicz zginął o godzinie 15 na polach wsi Fułki 19 sierpnia 1863 r. Akt sporządzono w parafii Poddębice, w którym to mieście żołnierz rotmistrza Parczewskiego został pochowany w zbiorowej mogile na miejscowym cmentarzu. Jego nazwisko widnieje na płycie nagrobnej, wraz z nazwiskami ofiar potyczek pod Niewieszem i pod Dalikowem. Drugą ofiarą starcia został, odnaleziony przez miejscowych chłopów w lesie koło wsi Golice, 20-letni kawaler Władysław Deręgowski, syn szlachcica z Dalikowa Rocha Jacentego i Wiktorii z Gumińskich¹². Żołnierz znał dobrze okolicę, uciekał 12 kilometrów i dotarł niedaleko miejsca swoich narodzin, zanim, około półtorej do dwóch godzin po rozpoczęciu starcia, dosięgła go szabla kozacka. Wyruszył z domu rodzinnego w Ignacewie, wsi znajdującej się koło Parzęczewa, gdzie mieszkali wówczas jego rodzice¹³. Niestety, do domu już nie powrócił.

Oddział Parczewskiego wymknął się obławie. Nie na długo jednak. Następnego dnia, w czwartek 20 sierpnia, nastąpił dalszy ciąg dramatycznych

9 Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: APŁ), Akta stanu cywilnego (dalej: ASC) parafii rzymskokatolickiej w Poddębicach, Katalog zgonu, Zespół 1630d, akty zgonu nr 73/18.

10 Parczewski przytaczając historię rozmowy z Komiczem, pisze, że powstaniec odebrał sobie życie, strzelając z pistoletu. „Sobótka: tygodnik beletrystyczny ilustrowany” 1871, 09.16, R. 3, s. 11.

11 S. Zieliński, *op. cit.*, s. 210.

12 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Turze, Katalog zgonu, Zespół 1701d, akty zgonu nr 26/1863.

13 Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi, ASC parafii rzymskokatolickiej w Parzęczewie, Księga urodzeń 1838–1850, akt urodzenia nr 80/1842.

i zarazem tragicznych wydarzeń. Kawaleria łączycka po raz kolejny skrzyżowała szable, tym razem walcząc z wydzielonym przez pułkownika Klodta oddziałem sztabsrotmistrza Grodzieńskiego Pułku Huzarów Lejbgwardii Aleksandra Pawłowicza von Grabbe¹⁴, który na czele jednostki bojowej, składającej się z 25 kozaków kubańskich, 12 kozaków dońskich oraz 4 ochotników – huzarów dońskich, łącznie 48 szabel, dopadł polski oddział we wsi Czepów, znajdujący się 10 kilometrów od Uniejowa.

ШТАБСЪ-РОТМИСТРЪ
АЛЕКСАНДРЪ ДАВЛОВИЧЪ
ГРАББЕ.
У 28 АВГУСТА 1863 ГОДА

Ryc. 5. Aleksander Pawłowicz von Grabbe

Źródło: <https://ru.wikipedia.org> [dostęp: 10.10.2023]

¹⁴ Aleksander Pawłowicz von Grabbe (1838–1863) – sztabsrotmistrz, uczestnik wojny kaukaskiej i pacyfikacji powstania styczniowego. Syn wybitnego żołnierza Armii Imperium Rosyjskiego grafa Pawła Grabbe, uczestnika wszystkich konfliktów w XIX w. Absolwent Korpusu Paziów, w 1857 r. awansowany na porucznika Pułku Smoków Siewierskiego, zlokalizowanego na Kaukazie, gdzie służył przez sześć lat, uczestnicząc w wyprawach i walkach z góralami. Za działania wojskowe i wybitne męstwo otrzymał order św. Stanisława III stopnia oraz order św. Włodzimierza IV stopnia (wszystkie z mieczami) i stopień kapitana sztabowego. Zmarł podczas bitwy pod Sędziejowicami 26 sierpnia 1863 r.

Ryc. 6. Ryszard Okniński – obraz *Kawaleria powstańcza 1863 roku*

Źródło: https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Ryszard_Okniński_Kawaleria_powstańcza_1863_roku.jpg [dostęp: 12.08.2024]

Oddział rotmistrza Walentego Parczewskiego musiał być już od dawna w drodze, kawalerzyści znaleźli bowiem nocleg we wsi Chodaki¹⁵.

Pomiędzy Chodakami a Czepowem jest 30 kilometrów w linii prostej. Najprawdopodobniej i tym razem potyczka, do której doszło około godziny 8 rano, nie miała charakteru regularnej walki, lecz nastąpiła z zaskoczenia¹⁶. Jak widzimy, siły rosyjskie były niewielkie. Charakter odwrotowy boju potwierdza tezę o skuteczności walki bezpośredniej na szable, która wymaga przestrzeni i rozpędu, żeby jeździec nabrał impetu¹⁷. Widocznie tego właśnie zabrakło. Wynik walki uzależniony był zatem od umiejętności prowadzenia (opanowania) konia oraz umiejętności szermierczych żołnierza. Wydaje się, że do starcia w ogóle nie doszło. Rosjanie musieli zaatakować polską kawalerię nagle, ponieważ bój zamienił się w ucieczkę.

Parczewski rozpamiętywał jeszcze klęskę z dnia poprzedniego, być może nie wystawił pikiet, najpewniej niskie było również morale naszych żołnierzy. Kawalerzyści ostrzeliwując się, uciekali, cwałując przez las we wsi Brzozówka.

15 S. Zieliński, *op. cit.*, s. 209.

16 Godzina ustalona wg aktów zgonu parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie.

17 *Kronika kawalerii państw obcych*, „Przegląd Kawaleryjski” 1938, wrzesień, R. XV, nr 9(155), s. 383.

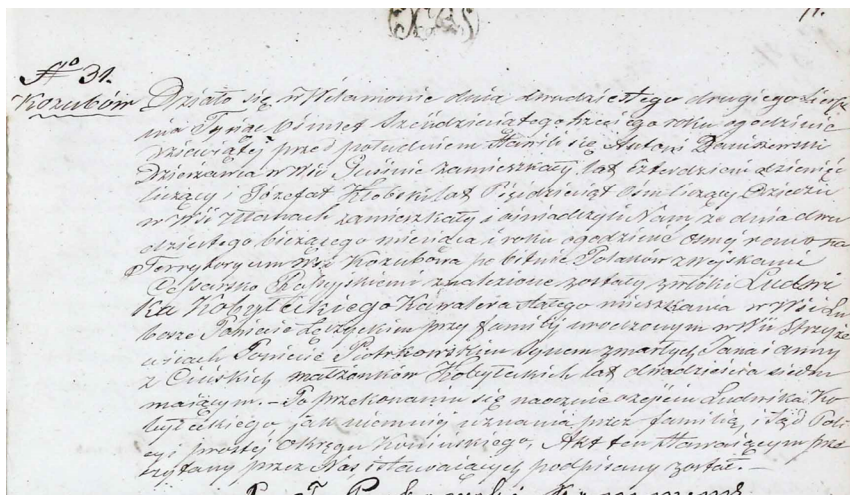
Wycofując się w kierunku zachodnim w stronę Kalisza, oddział stracił kolejnych 13 żołnierzy. Od szabli lub rosyjskiej kuli zginął 25-letni, nieznanymi z imienia, Łuczaj vel Falkowski (Tulkowski – podaje Dziennik Urzędowy Guberni Warszawskiej), wysoki blondyn, o twarzy pociągłej, jasnych wąsach, leśniczy z Tuliszkowa koło Turku¹⁸. Na polach Brzozówki swoje życie zakończył 26-letni mieszkaniec Gaju, miejscowości leżącej blisko Łęczycy, o nazwisku Michałowski¹⁹. Być może był to oficjalista dworski, który wraz z dziedzicem wsi Gaj, Eustachym Czarnowskim, zaciągnął się do kawalerii Parczewskiego²⁰. Czasopismo urzędowe – „Dziennik Powszechny” – opisuje Michałowskiego jako wysokiego mężczyznę o włosach i wąsach koloru rudego, charakterystycznie wygiętym palcu dłoni i zgrubieniu w okolicy karku. Zaskoczeni, gonieni kawalerzyści Parczewskiego przechodzą przez bród na Warcie w okolicy Łękaszyzna. Rosjanie przedostają się przez rzekę i dalej atakują.

18 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 23/1863. Zob. też: „Dziennik Urzędowy Guberni Warszawskiej” 1863, nr 47 (21 listopada), s. 8. Również: „Dziennik Powszechny: pismo urzędowe, polityczne i naukowe” 1863, nr 259 (12 listopada), s. 4.

Żołnierz mógł się nazywać Michałowicz. Takiego kawalerzystę można bowiem odnaleźć w korespondencji Augusta Romana Kręckiego z innymi weteranami powstania styczniowego. AMWP, *Spis alfabetyczny dowódców oddziałów i partyi powstańczych...*, nr inw. MWP 29422/2, s. 185.

19 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 24/1863. Zob. też: „Dziennik Powszechny: pismo urzędowe, polityczne i naukowe” 1863, nr 259 (12 listopada), s. 4. Również: „Dziennik Urzędowy Guberni Warszawskiej” 1863, nr 47 (21 listopada), s. 8.

20 Eustachy Czarnowski – ziemianin, właściciel wsi Gaj. W powstaniu styczniowym ułan 2 plutonu pod dowództwem Władysława Wardęskiego, szwadronu jazdy łęczycko-kujawskiej kapitana Józefa Skrzyńskiego, a następnie, po jego śmierci, majora Roberta Skowrońskiego. Zmarł 7 sierpnia 1912 r. w Gaju. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Łękach Szlacheckich. Dane biograficzne za: *Ziemia Łęczycka Żołnierzom Niepodległości*, Łęczycza 1937, R. 42; „Kurjer Warszawski” 1912, R. 92, nr 224, s. 8; H. Samborski, *Wspomnienia z Powstania 1863 r. i pobytu na Syberji*, Warszawa 1917, s. 122.

Ryc. 7. ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, akt zgonu nr 31 z 1863 r.

Źródło: parafia Wilamów

W okolicy wsi Kozubów giną kolejni ludzie rotmistrza, wśród nich 17-letni żołnierz o nazwisku Gutmajer²¹. Taka informacja zawarta jest w akcie zgonu. Pismo urzędowe podaje natomiast nazwisko Gutman, zaś jako miejsce zamieszkania – Aleksandrów. Najprawdopodobniej chodzi o Aleksandrów Łódzki. Co ciekawe, akty urodzenia z tamtego okresu pochodzące z żydowskiej gminy wyznaniowej wymieniają człowieka, który pasuje wiekowo, a nazywa się Hersz Gutman²². Czyżby w partii rotmistrza Parczewskiego znajdowała się osoba wyznania mojżeszowego? Jest to jak najbardziej możliwe, ponieważ Żydzi również brali udział w powstaniu po stronie polskiej. W Kozubowie, na polu pod lasem, poległ 17-letni żołnierz o blond włosach, jeszcze bez zarostu na twarzy, o nazwisku Gliszczyński²³. Niestety, autorowi artykułu nie udało się dowiedzieć, skąd pochodził młody kawalerzysta. Kolejną ofiarą tragicznego poranka był 38-letni wysoki brunet o pociągłej twarzy, takim samym nosie i charakterystycznym podbródkiem, żołnierz powstania o nazwisku Dobrzański²⁴.

21 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 28/1863.

22 APŁ, ASC gminy żydowskiej w Aleksandrowie, Katalog urodzenia, zespół 1390d, akt urodzenia nr 13/1846.

23 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 26/1863.

24 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 29/1863.

Niestety, również nie wiemy, skąd pochodził, co robił przed wybuchem powstania, kim byli jego rodzice oraz czy założył rodzinę. Ginie 28-letni Ludwik Kobyłecki herbu Godziemba, syn Jana Kantego i Anny z Cieńskich, właścicieli majątku Strzyżewice, dzisiaj powiat bełchatowski, gmina Kluki²⁵. Pod Kozubowem zginęło jeszcze trzech nieznanymi nam z imienia i nazwiska polskich powstańców. Nie był to niestety koniec walk. Oddział Parczewskiego cwałował dalej w kierunku granicy pruskiej, goniony i siekany przez kozaków. Kolejne ofiary giną w borze koło miejscowości Krwony, powiat turecki, gmina Brudzew. To dwaj nieznanymi z imienia i nazwiska ułani rotmistrza Parczewskiego w wieku około 23 i 30 lat²⁶. Kilka dni później, 30 sierpnia z Warty pod Sarbicami wyłowione zostały zwłoki kolejnego insurgenckiego w wieku lat 30²⁷.

Ryc. 8. Miejsce bitwy pod Czepowem

Źródło: *Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, kol. 2, sek. 4

Z pewnością udało się Parczewskiemu zmylić wroga w lesie i zapobiec całkowitemu wybijeniu oddziału. Zmęczeni kawalerzyści znaleźli schronienie we dworze w niedalekim Koźminie. Pozostawili rannych, wśród których

25 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 31/1863; APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Parznie, Katalog urodzenia, Zespół 1619d, akt urodzenia nr 84/1835.

26 Archiwum Diecezjalne we Włocławku (dalej: ADW), ASC parafii rzymskokatolickiej w Janiszewie, księga zgonów nr 511993/2, akt zgonu nr 11 z 1863.

27 Ibidem, akt zgonu nr 13 z 1863 r.

był dowódca plutonu Władysław Wardęski, właściciel wsi Dalików, wyruszyli w dalszą drogę²⁸. Niestety, 21 sierpnia, w okolicy folwarku Pęcherzewek, znowu spotkali się z oddziałem von Grabbego. Zmęczeni dwudniową ucieczką, musieli podjąć walkę, która miała bardzo krwawy przebieg. Rotmistrz stracił tego dnia 29 ludzi, wśród których byli zarówno zabici, jak i ranni. Moskale również ponieśli straty. Wśród rannych był rotmistrz von Grabbe i jego zastępcą porucznik Aleksander Nikołajewicz Witmier, co zdecydowało o zaniechaniu pogoni²⁹. Niedobitki oddziału Parczewskiego spotkały zgrupowanie generała Edmunda Taczanowskiego w okolicy Turku. Kilka dni po opisanych wydarzeniach we dworze w Kościanie umiera w wyniku odniesionych ran 21-letni Wojciech Supranowicz, kapelan oddziału, zakonnik klasztoru ojców franciszkanów z Łagiewnik koło Łodzi³⁰. W tym samym majątku, również w wyniku odniesionych obrażeń, umiera także 26-letni Ludwik Kusiński z Piątku³¹.

Rotmistrz von Grabbe wraz ze swoimi petersburskimi kolegami niedługo cieszył się zwycięstwem. Pięć dni później, goniąc oddział ppor. Bąkowskiego, żołnierza majora Józefa Oxińskiego, wpadł do wsi Sędziejowice, gdzie stacjonowało ponadtyśięczne zgrupowanie wojsk powstańczych generała Edmunda Taczanowskiego, wśród których znajdował się również ranny Parczewski z resztką swojego oddziału. W wyniku walki prawie wszyscy kozacy, wraz ze swoim dowódcą hrabią von Grabbe, zginęli od kul i kos na miejscowym cmentarzu³².

W ciągu zaledwie trzech dni samodzielny lotny oddział strzelców konnych rotmistrza Walentego Parczewskiego przestał istnieć. Dowódca oceniany jest przez weteranów powstania, zwykłych żołnierzy i kadrę dowódczą jako wybitny. Porucznik Wiktor Jaworski (pseudonim w powstaniu Stanisław Bellina) pisze w swoich wspomnieniach: „Oddział Parczewskiego sam tylko działając w Łęczyckiem, staczać musiał częste potyczki z Moskwą, z których prawie zawsze wychodził zwycięsko, nie pierzchnął przed wrogiem i tem zjednał sobie chwałę dobrych żołnierzy”³³. Parczewski 1 lipca rozbił pod Kutnem oddział kozaków i zaalarmował w nocy załogę tego miasta, następnie

28 „Kurjer Warszawski: wydanie poranne” 1919, R. 99, nr 314, s. 6.

29 „Echo Tureckie”, R. 14, nr 8 (21 lutego 1937), s. 3.

30 ADW, ASC parafii rzymskokatolickiej w Janiszewie, księga zgonów nr 511993/2, akt zgonu nr 12 z 1863.

31 Ibidem, akt zgonu nr 15 z 1863 r.

32 K. Jadczyk, J. Kita, M. Nartnowicz-Kot, *op. cit.*, s. 141–142.

33 St. Bellina, *Notatki o powstaniu w łęczyckiem powiecie w roku 1863–64*, [w:] A. Giller, *op. cit.*, s. 228–229.

8 lipca pod Walewicami stoczył zwycięski bój, następnego dnia połączywszy się z jazdą gostyńską pułkownika Emeryka Syrewicza, walczył i zmusił do odwrotu huzarów i kozaków pod Kterami. Rotmistrz Walenty Parczewski wykazał się w tej walce nie tylko odwagą, ale i umiejętnością dowodzenia. Jego żołnierze natomiast w boju bezpośrednim na szable przechyliłi zwycięstwo na stronę insurgentów³⁴. Dlaczego zatem pod Czepowem, a dzień później pod Pęczerezewkiem, doszło do porażki, w wyniku której połowa oddziału została porąbana szablami bądź wystrzelana przez wroga? Każda z tych potyczek miała inny charakter. Pod Fułkami oddział Parczewskiego został zaatakowany przez przeważające siły przeciwnika. Udany odwrot, zakończony małymi stratami osobowymi, potwierdza opinię dobrego dowódcy powstania. Porażka pod Czepowem psuje jednak ten wizerunek. Z pewnością nie musiało do niej dojść, gdyby wróg został wcześniej wykryty. Mając przewagę liczebną, można było inaczej przygotować się do potyczki. Trzeba jednak pamiętać, że kawalerzyści w powstaniu styczniowym nie byli w większości zawodowymi żołnierzami. Była to najczęściej drobna szlachta, oficjaliści z majątków ziemskich, którzy wsiadali na koń i dołączali do partii powstańczych. Operowania koniem w warunkach bojowych, fechtunku i strzelania ochotnicy uczyli się w czasie postoju, odpoczynku pomiędzy kolejnymi marszami. Skonfrontowali się z zawodowymi żołnierzami, którzy w ciągu kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu lat służby uczyli się zabijać, wśród których znajdowali się weterani wojny krymskiej. W momencie zaskoczenia, jak miało to miejsce pod Czepowem, skutek takiego pojedynku był dla żołnierza polskiego tragiczny. Pod Pęczerezewkiem oddział Parczewskiego, zmęczony, zdziątowany, o niskim morale, zmuszony został do bezpośredniej walki z pewnym swojej siły i możliwości żołnierzem rosyjskim. Wynik tej konfrontacji mógł być tylko jeden. Do całkowitego unicestwienia oddziału nie doszło tylko z powodu niewielkich sił przeciwnika i dzięki rotmistrzowi Parczewskiemu, który potrafił, pomimo rany, ocalić resztki oddziału.

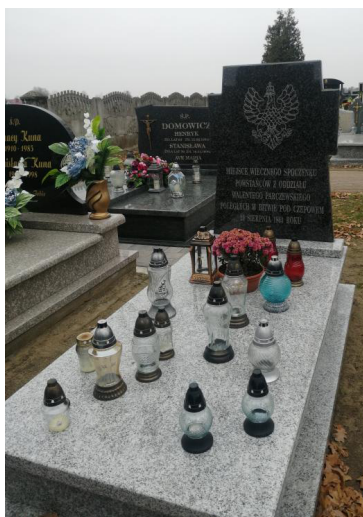
W 2023 r. Urząd Miasta i Gminy Uniejów wraz z Towarzystwem „Strzelec”, przy znaczącej pomocy miejscowych firm budowlanych, postawił olbrzymi głaz narzutowy naprzeciwko kościoła w Wilamowie. Na tablicy, która zawisła na tym kamieniu, przeczytać można nazwiska osób, które 20 sierpnia 1863 r. zginęły, walcząc za wolną Polskę na polach pomiędzy wsią Czepów a wsią Krwony.

34 J. Aleksandrowicz (red.), *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*, t. 55, seria III, Warszawa 1914, s. 274.

Ryc. 9. Tablica upamiętniająca potyczkę pod Czepowem w Wilamowie
Źródło: fotografia własna, 2023

Większość z tych ofiar spoczęła na cmentarzu w Wilamowie. Wśród pochowanych znajduje się również Rosjanin, który zginął tego dnia od polskiej kuli lub szabli³⁵.

Ryc. 10. Grób ofiar potyczki pod Czepowem na cmentarzu parafialnym w Wilamowie
Źródło: fotografia własna, 2022

35 APŁ, ASC parafii rzymskokatolickiej w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu nr 25/1863.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne we Włocławku

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Jadwigi Śląskiej w Janiszewie, księga zgonów nr 511993/2, akty zgonu nr 10, 11, 12, 13, 15 z 1863 r.

Archiwum Muzeum Wojska Polskiego

Spis alfabetyczny dowódców oddziałów i partyi powstańczych z r. 1863/64 z wymienieniem ich podkomendnych, oraz ważniejszych miejscowości bitew i potyczek, nr inw. MWP 29422/2, s. 184–185.

Archiwum Państwowe w Łodzi

Akta stanu cywilnego gminy żydowskiej w Aleksandrowie, Katalog urodzenia, zespół 1390d, akt urodzenia nr 13/1846.

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Parznie, Katalog urodzenia, Zespół 1619d, akt urodzenia nr 84/1835.

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy w Poddębicach, Katalog zgonu, Zespół 1630d, akt zgonu nr 73/18.

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika i św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Wilamowie, Katalog zgonu, Zespół 1727d, akt zgonu z 1863 nr 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31.

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. św. św. Apostołów Piotra i Pawła w Turze, Katalog zgonu, Zespół 1701d, akt zgonu nr 26/1863.

Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP, św. Anny i św. Wojciecha w Parzęczewie, Księga urodzeń 1838–1850, akt urodzenia nr 80/1842.

Opracowania, artykuły historyczne

Aleksandrowicz J. (red.), *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*, t. 55, seria III, Warszawa 1914.

Giller A., *Polska w walce: zbiór wspomnień i pamiątek z dziejów polskiego wyjarzmania*, Paryż 1868.

- Jadczyk K., Kita J., Nartnowicz-Kot M., *Powstanie styczniowe w Łodzi i regionie: studia i materiały*, Łódź 2014.
- Pawliszczew M., *Tygodnie polskiego buntu*, t. 2: *Walka orężna 1863–1864*, tłum. i oprac. A. Zawilski, Warszawa 2003.
- Rodziewicz P.H., *Artur Dzierzbicki – powstaniec styczniowy*, „Na Sieradzkich Szlakach” 2023, 4/152/XXXVIII, s. 28.
- Samborski H., *Wspomnienia z Powstania 1863 r. i pobytu na Syberji*, Warszawa 1917.
- Staszewski J., *Generał Edmund Taczanowski*, Poznań 1936.
- Zieliński S., *Bitwy i potyczki 1863–1864*, Raperswil 1913.
- Ziemia Łęczycka Żołnierzom Niepodległości*, Łęczyca 1937.

Źródła prasowe

- „Dziennik Powszechny: pismo urzędowe, polityczne i naukowe” 1863, nr 259 (12 listopada), s. 4.
- „Dziennik Urzędowy Guberni Warszawskiej” 1863, nr 47 (21 listopada), s. 8.
- „Echo Tureckie”, R. 14, nr 8 (21 lutego 1937), s. 3.
- „Kurjer Warszawski” 1912, R. 92, nr 224, s. 8.
- „Kurjer Warszawski: wydanie poranne” 1919, R. 99, nr 314, s. 6.
- „Przegląd Kawaleryjski” 1938, wrzesień, R. XV, nr 9(155), s. 383.
- „Sobótka: tygodnik beletrystyczny ilustrowany” 1871, 09.16, R. 3, s. II.
- „Sobótka: tygodnik beletrystyczny ilustrowany” 1871, 10.21, R. 3, s. 513.

Mapy

Topograficzna Karta Królestwa Polskiego, kol. 2, sek. 4.

Źródła internetowe

- Baza grobów powstańców styczniowych, <https://mapa.powstancystycznych.pl/index.php/view/map/?repository=styczen&project=styczen> [dostęp: 20.08.2023].
- <https://encyclopedia/heroes/USSR> [dostęp: 10.10.2023].
- <https://polona.pl> [dostęp: 1.10.2023].
- <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [dostęp: 10.10.2023].

URSZULA URBANIAK*

EDYTA MASIEREK**

Uniejowski Uniwersytet Trzeciego Wieku jako ośrodek edukacji, aktywizacji i integracji lokalnej społeczności

STRESZCZENIE | W artykule przedstawiono genezę powstania oraz funkcjonowania Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, który stanowi ważny ośrodek edukacji i aktywności, a także miejsce integracji lokalnej społeczności. Podsumowano dziesięć lat jego działalności i zrealizowanych w tym czasie aktywności. Dokonano analizy liczby słuchaczy oraz ich miejsca zamieszkania. Podkreślono znaczenie Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku dla lokalnej społeczności, jego udział w projektach o zasięgu regionalnym, a także jego reprezentację w Radzie Społecznej Seniorów i Obywatelskim Parlamencie Seniorów, co pozwala m.in. na uwzględnianie aktualnych potrzeb osób starszych w planowanych i realizowanych z myślą o nich działaniach.

SŁOWA KLUCZOWE | Uniwersytet Trzeciego Wieku, seniorzy, Uniejów

* Urszula Urbaniak, prezes Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, prezes Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa; e-mail: urszula.urbaniak@wp.pl

** Edyta Masierek, dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, <https://orcid.org/0000-0002-3148-2503>; e-mail: edyta.masierek@geo.uni.lodz.pl

The Uniejów University of the Third Age as a Centre for Education, Activation, and Integration of the Local Community

SUMMARY | The article presents the history of the creation and functioning of the Uniejów University of the Third Age, which is an important centre of education and activity as well as a place for the integration of the local community. Ten years of its activity and the activities realised during this time were evaluated. An analysis was made of the number of beneficiaries and their place of residence. The importance of the Uniejów University of the Third Age for the local community, its participation in regional projects, as well as its representation in the Senior Citizens' Council and the Civic Parliament of Seniors – which allows, among other things, for the current needs of elderly people to be taken into account in the activities planned and implemented for them – were highlighted.

KEYWORDS | the Third Age University, seniors, Uniejów

Wprowadzenie

Uniwersytety Trzeciego Wieku (dalej: UTW) stanowią w Polsce istotne instytucje edukacji dorosłych o wieloletniej tradycji. Są one „wizytówką” aktywnych seniorów i należą do modelu edukacji pozaformalnej, w którym uczący się ma możliwość osobistego, wszechstronnego rozwoju. UTW oferują seniorom zagospodarowanie czasu wolnego w sposób kreatywny, aktywny, zdrowy i w towarzystwie rówieśników. Diagnozują one także ich potrzeby i oczekiwania, prowadzą badania naukowe lub je wspomagają, organizują konferencje, seminaria¹. Dla dużej części słuchaczy UTW stanowią nie tylko ośrodek kulturalno-oświatowy, ale też instytucję solidarności międzyludzkiej².

W Polsce w 2018 r. funkcjonowało 640 podmiotów, których głównym celem działalności była edukacja, integracja oraz aktywizacja osób starszych. Najwięcej z nich zarejestrowanych było na terenie województwa

1 A. Fabiś, R. Konieczna-Woźniak, *Polski fenomen uniwersytetów trzeciego wieku*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej” 2022, nr 22(1), s. 55–78.

2 R. Konieczna-Woźniak, *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce. Profilaktyczne aspekty edukacji seniorów*, Poznań 2001.

mazowieckiego (80 jednostek)³. Województwo łódzkie klasyfikowało się pośrodku stawki. W przeprowadzonym przez GUS badaniu nt. funkcjonowania UTW w roku akademickim 2021/2022 udział wzięły 552 jednostki z całego kraju. Województwo łódzkie reprezentowane było przez 31 podmiotów, w tym najwięcej z nich, tj. 11, prowadzonych było w formie organizacyjnej stowarzyszeń UTW, a 9 korzystało ze struktury organizacyjnej ośrodka kultury (w tym także Uniejowski Uniwersytet Trzeciego Wieku, dalej: UUTW) (tab. 1).

Tab. 1. UTW w województwie łódzkim wg formy organizacyjno-prawnej

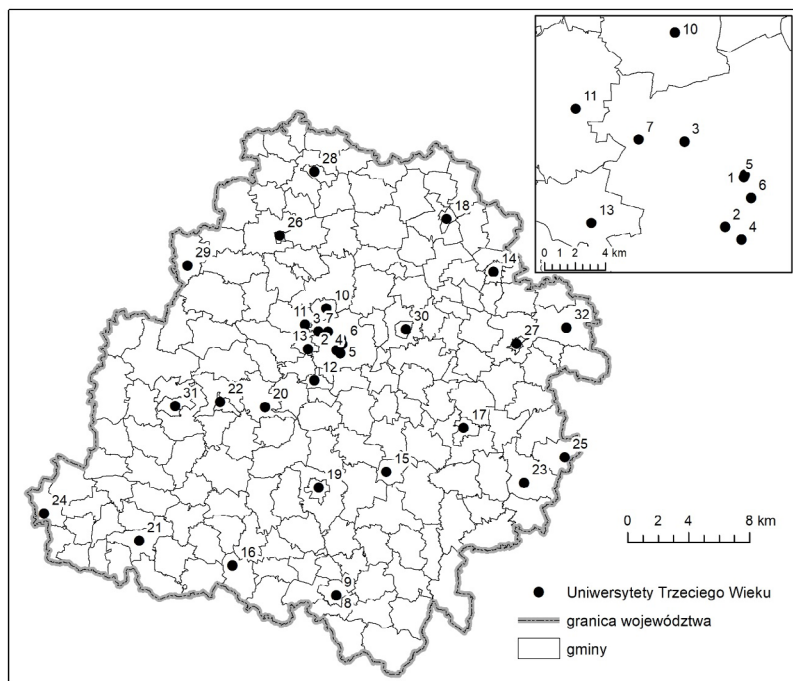
stowarzyszenie UTW	fundacja UTW	UTW funkcjonujące w ramach struktur:						
		uczelnia (jako stowarzyszenie UTW)	uczelnia (niebędących stowarzyszeniem)	NGO	centrum kształcenia ustawicznego	ośrodek kultury	biblioteki	instytucji pomocy społecznej
11	1	2	2	3	1	9	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, *Uniwersytety trzeciego wieku w roku akademickim 2021/2022*, Warszawa–Gdańsk 2023

Dane z lutego 2024 r. pochodzące z Regionalnego Centrum Polityki Społecznej wskazują na aktywne funkcjonowanie 32 UTW w województwie łódzkim, w tym 7 w samej Łodzi oraz 2 w Radomsku (ryc. 1).

UUTW rozpoczął swoją działalność w drugim semestrze roku akademickiego 2013/2014 i do dziś z powodzeniem promuje różnorodne aktywności oraz angażuje się w coraz to nowe inicjatywy. Świetnie realizuje on ideę stanowiącą rozwinięcie skrótu UTW, tj. U – Uczyc, T – Tworzyć, W – Wspierać. Uniwersytet od 10 lat działa i zbiera różnorodne doświadczenia. To zatem dobry moment na podsumowanie dotychczasowych działań, zwrócenie uwagi na rolę UUTW jako ośrodka aktywizacji seniorów w regionie oraz wskazanie kierunków jego dalszego rozwoju.

3 *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce w roku akademickim 2021/2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/universytety-trzeciego-wieku-w-roku-akademickim-20212022,11,4.html> [dostęp: 23.04.2024].

1. Łódzki UTW im. Heleny Kretz	17. Tomaszowski UTW
2. UTW Politechniki Łódzkiej	18. Łowicki UTW
3. Akademia Seniora Activus	19. UTW w Bełchatowie
4. UTW przy Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej	20. Łaski UTW
5. UTW przy Wyższej Szkole Informatyki i Umiejętności	21. Wieluński UTW
6. Salozjański UTW	22. UTW w Zdunskiej Woli
7. UTW Fundacji Zespołu Szkół Katolickich im. Jana Pawła	23. UTW w Opocznie
8. Radomszczański UTW	24. Stowarzyszenie UTW przy Wieruszowskim Domu Kultury
9. Radomszczański UTW „Wiem Więcej”	25. Stowarzyszenie UTW w Drzewicy
10. Stowarzyszenie Zgierski UTW	26. Łęczycki UTW
11. UTW w Aleksandrowie Łódzkim	27. Stowarzyszenie Rawski UTW
12. UTW w Pabianicach	28. Stowarzyszenie UTW w Kutnie
13. UTW przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Konstantynowie Łódzkim	29. UTW przy Miejsko - Gminnym Ośrodku Kultury w Uniejowie
14. Skierniewicki UTW im. Janiny Twarowskiej	30. UTW Powiatu Brzezińskiego
15. Stowarzyszenie UTW w Piotrkowie Trybunalskim	31. Sieradzki UTW
16. Stowarzyszenie UTW w Pajęcznie	32. Stowarzyszenie Bialski UTW w Białej Rawskiej

Ryc. 1. UTW w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (stan na luty 2024 r.)

UUTW stanowi dla lokalnej społeczności forum edukacyjne i integracyjne, aktywizujące do podejmowania nowych wyzwań oraz realizowania różnorodnych zainteresowań i pasji. Członkowie UUTW to zwykle osoby pełne zaangażowania, chętne do rozwijania nowych umiejętności, ale także takie, które poszukują wsparcia, kontaktów z innymi, uciekają przed samotnością. Udowadniają oni sobie i otoczeniu, że w każdym wieku można się skutecznie uczyć i spełniać swoje marzenia. W ramach oferowanych zajęć istnieje

możliwość nauki języków obcych czy obsługi komputera. Dużym zainteresowaniem cieszą się zajęcia ruchowe jak np. gimnastyka z elementami tańca, aerobik w wodzie, joga czy nauka pływania. Infrastruktura uzdrowskowa Uniejowa sprzyja aktywnej rekreacji. Uczestnicy korzystają z term uniejowskich, ale także pokonują różne trasy spacerowe z kijkami do nordic walking.

Na UUTW prowadzone są także zajęcia plastyczne oraz teatralne. Odbywają się wykłady związane tematycznie m.in. ze zdrowym stylem życia, profilaktyką zdrowotną, kulturą różnych narodów oraz atrakcjami turystycznymi naszego regionu. Słuchacze mogą również uczestniczyć w grupowych spotkaniach z psychologiem, dietetykiem i kosmetologiem. Korzystają oni także z oferty medycznej: zabiegów balneoterapeutycznych, diagnostyki poziomu pamięci, uwagi i koncentracji oraz treningu funkcji poznawczych w Uzdrowsku Uniejów Park. Dużą atrakcją stanowią dla seniorów wycieczki krajoznawcze oraz wyjazdy do różnych instytucji kultury.

W artykule przedstawiona została historia powstania UUTW, dokonano liczbowego zestawienia jego słuchaczy oraz realizowanych zajęć. Wskazano rolę UUTW w życiu publicznym i wdrażaniu różnych projektów, których grupę docelową stanowią seniorzy. Tło teoretyczne tworzą odniesienia do literatury przedmiotu i wątków badawczych podejmowanych przez naukowców różnych dziedzin. Artykuł wieńczy konkluzje, zwracające uwagę na najistotniejsze kwestie funkcjonowania UUTW oraz wskazujące dalsze kierunki rozwoju tej organizacji. Opracowanie oprócz wymiaru naukowego, w tym m.in. głosu w dyskusji na temat roli UTW w aktywizacji seniorów, ma także wymiar praktyczny. Może ono bowiem posłużyć do działań promujących ideę UTW w regionie i stanowić materiał prezentujący dotychczasowe osiągnięcia UUTW oraz stać się dla innych placówek inspiracją do podejmowania różnych działań, niekoniecznie związanych jedynie z organizowaniem zajęć dla swoich słuchaczy.

Uniwersytety Trzeciego Wieku jako przedmiot badań naukowych

Wątki badawcze dotyczące edukacji seniorów i funkcjonowania Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Polsce i na świecie podejmowane są przez naukowców różnych dziedzin i dyscyplin⁴. Ideę UTW zapoczątkowano we Francji,

4 Zob. m.in.: A.Z. Al Hazzouri, M. Elbejjani, M. Abi Chahine, R. Sadana, A.M. Sibai, *Late-life learning and health: Challenges, opportunities, and future directions*, „Lancet

w Tuluzie w 1973 r.⁵ W 1982 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) uznała, że starsze osoby dorosłe powinny w ramach wsparcia rządowego mieć zapewnioną edukację, gdyż zwiększa to ich samodzielność⁶. Koncepcja uczenia się przez całe życie została przebadana i uznana za korzystną dla dobrego samopoczucia i zmniejszania ryzyka pogorszenia funkcji poznawczych⁷. Podnosi ono poziom zadowolenia z życia, zdrowia i ogólnego dobrostanu⁸.

Słuchacze UTW chwalą sobie nawiązywanie więzi społecznych oraz osobiste wzbogacenie i rozwój, a także aktywne obywatelstwo⁹. Widzą oni sens i cel w nauce, traktując ją jako przyjemność¹⁰. Ich zmieniające się potrzeby i oczekiwania stają się przedmiotem licznych publikacji¹¹. Wszystko to zdecydowanie poprawia jakość życia osób starszych. Dlatego też obecnie

-
- Healthy Longevity” 2021, vol. 2(10), e613–e614; H.K. Obhi, A. Hardy, J.A. Margrett, *Values of lifelong learners and their pursuits of happiness and whole-person wellness*, „Aging&Mental Health” 2021, vol. 25(4), s. 672–678; A. Grzanka-Tykwińska, M. Chudzińska, M. Podhorecka, K. Kędzióra-Kornatowska, *Uniwersytety Trzeciego Wieku wczoraj, dziś i jutro*, „Gerontologia Polska. Zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego” 2015, t. 23, nr 4, s. 206–209; J. Halicki, *Edukacja osób starszych w Polsce – jej wymiar teoretyczny i praktyczny*, „Edukacja Dorosłych” 2013, nr 2, s. 9–18; W. Makuła, *Kultura fizyczna słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2010, nr 11, s. 29–33.
- 5 O. Czerniawska, *Pierre Vellas – twórca UTW*, [w:] M. Dziegielewska (red.), *Przestrzeń życiowa i społeczna ludzi starszych*, Łódź 2000, s. 190–195.
- 6 V. Minichiello, *Meeting the educational needs of an aging population: The Australian experience*, „International Review of Education” 1992, vol. 38(4), s. 403–416.
- 7 Zob. m.in. R. Swindell, *U3A (the university of the third age) in Australia: A model for successful ageing*, „Ageing and Society” 1993, vol. 13(2), s. 245–266; R. Swindell, *U3A in Australia and New Zealand: Society’s \$4 million bonanza*, „Comparative Education” 1999, vol. 35(2), s. 235–247.
- 8 J. Field, *Good for your soul? Adult learning and mental well-being*, „International Journal of Lifelong Education” 2009, vol. 28(2), s. 175–191; M. Zadworna, *Healthy aging and the University of the Third Age – Health behavior and subjective health outcomes in older adults*, „Archives of Gerontology and Geriatrics” 2020, vol. 90, s. 104–126.
- 9 C. Orte, M.X. March, *Balance and perspectives of lifelong learning programmes in the international arena from the perspective of adult learning*, „Procedia – Social & Behavioral Sciences” 2012, vol. 46, s. 4593–4597.
- 10 H.K. Obhi, A. Hardy, J.A. Margrett, *op. cit.*
- 11 Zob. np. A.H. Korzeniewska, *Oczekiwania osób starszych w aspekcie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Działdowie: działającego pod patronatem Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie*, Olsztyn 2009; B. Krzesińska-Żach, *Opinie słuchaczy o działalności Uniwersytetu III Wieku w Białymstoku*, „Praca Socjalna” 2013, nr 2, s. 47–58.

zarówno ONZ, jak i Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) uznają pozytywny wpływ uczenia się przez całe życie na zdrowe starzenie się¹².

Wydłużanie się ludzkiego życia obserwujemy w skali światowej. Wynika to m.in. z: poprawy warunków i jakości życia, osiągnięć medycyny, zmiany stylu życia, rosnącego dobrobytu¹³. Wzrost średniej długości życia zmienił sposób, w jaki patrzymy na proces starzenia się. Tradycyjne pojęcie emerytury jest redefiniowane w kontekście poszukiwania sposobów na pozostanie aktywnym i zaangażowanym w życie społeczne¹⁴. Dodatkowo zdecydowanie wzrosła populacja osób starszych oraz zmieniła się ich codzienna mobilność¹⁵, potrzeby i oczekiwania, w tym również chęć nieustannego zdobywania wiedzy¹⁶. UTW idealnie wpisują się w te trendy, wspierają ideę dostępności nauki w każdym wieku oraz stają się skutecznymi narzędziami w pogoni za zmianami i ewoluującym społeczeństwem¹⁷.

Możemy znaleźć wiele publikacji przedstawiających ewolucję funkcjonowania UTW oraz podsumowujących różne okresy ich działalności. Często stanowią one istotne źródło informacji na temat lokalnych aktywności seniorów oraz ich potrzeb¹⁸. Niniejszy artykuł wpisuje się

-
- 12 A.Z. Al Hazzouri, M. Elbejjani, M. Abi Chahine, R. Sadana, A.M. Sibai, *op. cit.*
- 13 J.F. Coughlin, *Longevity, lifestyle, and anticipating the new demands of aging on the transportation system*, „Public Works Management & Policy” 2009, vol. 13(4), s. 301–311; M. Tańska, E. Babicz-Zielińska, A. Chaillot, *Attitudes of elderly people towards new and unfamiliar food*, „Handel Wewnętrzny” 2017, t. 1(366), s. 368–376.
- 14 M. Formosa, *Active ageing through lifelong learning: The university of the third age*, [w:] M. Formosa (red.), *The University of the Third Age and Active Ageing*, „International Perspectives on Aging” 2019, vol. 23.
- 15 M. Borowska-Stefańska, Sz. Wiśniewski, *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Łódź 2019.
- 16 G. Casanova, J. Weil, M. Cerqueira, *The evolution of universities of the third age around the world: A historical review*, „Gerontology & Geriatrics Education” 2024, vol. 45(3), s. 483–498.
- 17 A. Ratana-Ubol, S. Charungkaittikul, R. Sajjasophon, *The scenario of the University of the Third Age models for lifelong learning of the Thai aging groups*, „Kasetsart Journal of Social Sciences” 2015, vol. 36(1), s. 88–96.
- 18 Zob. np. J. Dziedzic, I. Szlachta, *Seniorzy na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie: jubileusz UTW 2011–2016*, Kraków 2016; J. Louchin, E. Kubacka, M. Inkielman, *10 lat MU3W: Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku 2005–2015*, Milanówek 2015; U. Adamska, M. Serafin, A. Dusza, *10 lat zachwycania się urokiem nauki i świata: X-lecie Konińskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 2005–2015*, Konin 2015; T. Baszak-Filipczuk, I. Niżnik, M. Nowak, G. Paradecki, *A seniorzy UTW PK wciąż wędrują*, Kraków 2015; B. Bugajska, *Uczelnia z misją – 35 lat działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Szczecinie*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014,

w tę narrację, podsumowując 10 lat działalności UUTW oraz wskazując kierunki przyszłych działań. Podkreśla rolę, jaką tego typu organizacje odgrywają w życiu regionu, oraz jak wiele można się dzięki nim dowiedzieć o lokalnej społeczności senioralnej.

Działalność UUTW w latach 2014–2024

Organizacja i słuchacze UUTW

Działania na rzecz powstania UUTW zostały zainicjowane przez członków Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa, funkcjonującego od 1991 r. Oficjalnie rozpoczęto je 23 stycznia 2013 r. warsztatem z cyklu „Aktywny Senior” i wykładem pt. „Starzenie się nie musi być smutne i nudne”, które odbyły się w siedzibie Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa. Powołano wtedy grupę inicjatywną i powierzono jej misję utworzenia UUTW. Ideę tę poparł burmistrz Uniejowa Józef Kaczmarek. Podkreślił on, że dla nieaktywnych zawodowo seniorów udział w różnego typu zorganizowanych zajęciach to okazja do realizowania swoich marzeń w świecie szeroko pojętej wiedzy, kultury i sztuki oraz możliwość rozwoju aktywności intelektualnej, doskonalenia i rozwijania swoich talentów i pasji. Na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2013 r. dokonano zmian w statucie Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, uzupełniając jego zadania o „prowadzenie UTW, którego celem jest aktywizacja intelektualna, psychiczna, społeczna i fizyczna osób starszych, inspirowanie ich do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, poszerzania horyzontów i poszukiwania nowych kierunków zainteresowań”¹⁹.

W poszukiwaniu dobrych wzorców grupa inicjatywna (w składzie: Teresa Łuczak, Krystyna Kowalczyk, Jerzy Król, Danuta Pecyna, Urszula Urbaniak) nawiązała kontakty z UTW działającymi już na terenie woj. łódzkiego. We

nr 1, s. 62–75; M. Sondej, współpr. J. Wasiak, *Fascynacje profesorów i słuchaczy Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 1979–2014*, Łódź 2014; T. Smejliś (red.), *Działania Sudeckiego UTW na rzecz seniorów w Wałbrzychu w latach 2003–2013*, Wałbrzych 2013; A. Bilewicz, *Uniwersytet Trzeciego Wieku we Wrocławiu w latach 1976–2007*, Kraków 2009; U. Roślaniec (red.), *Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie 1978–1998: zbiór wybranych wspomnień i refleksji oraz inne materiały dwudziestoletniej działalności UTW Szczecin*, Szczecin 2001; A. Jopkiewicz, E. Trafalek (red.), *Trzeci wiek bez starości: Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kielcach w latach 1985–2000*, Kielce 2000.

¹⁹ §1 Uchwały Rady Miejskiej nr L/308/2013.

współpracy z Łódzką Akademią Inicjatyw Społecznych 30 września 2013 r. zorganizowano w Uniejowie konferencję w ramach projektu „Seniorze, angażuj się w zmiany”. Uczestniczyli w niej liderzy UTW z Łasku, Tomaszowa Mazowieckiego, Zgierza, Opoczna, Dmosina i grupa seniorów z Uniejowa. Był to pierwszy krok do formalnego utworzenia UUTW.

Z początkiem 2014 r. w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury zorganizowano pierwsze spotkanie informacyjne, na którym przedstawiono zarys działania UUTW oraz rozdano potencjalnym uczestnikom deklaracje do wypełnienia. Ustalono, iż słuchaczem UUTW może być osoba po ukończeniu 55. roku życia, mieszkająca na obszarze gminy Uniejów i innych miejscowości z nią sąsiadujących. 27 stycznia 2014 r. odbyło się pierwsze walne zebranie słuchaczy UUTW w sali OSP w Uniejowie, na którym przyjęto regulamin wewnętrzny oraz wybrano zarząd. W jego skład weszły następujące osoby: Urszula Urbaniak (prezes), Danuta Pecyna (wiceprezes), Krystyna Kowalczyk (sekretarz), Teresa Łuczak (skarbnik), Jerzy Król (członek zarządu). W kadencji 2018–2022 Krystynę Kowalczyk zastąpiła Anna Włodarska. Od końca 2022 r., zgodnie ze zmianami w regulaminie, zarząd pozostaje trzyosobowy. W jego skład wchodzi: Urszula Urbaniak (prezes), Anna Włodarska (wiceprezes) i Elżbieta Szafarz (sekretarz).

Oficjalnie UUTW rozpoczął swoją działalność od letniego semestru roku akademickiego 2013/2014 ze 131 słuchaczami (ryc. 4). Był wówczas dwudziestym dziewiątym UTW zarejestrowanym na terenie woj. łódzkiego. Do dziś działa on przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i jest wspierany organizacyjnie przez Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa. Rejestracja uczestników odbywa się osobno na semestr zimowy i letni. Każdy rok akademicki rozpoczyna się oficjalną inauguracją i wieńczony jest uroczystym zakończeniem (ryc. 2, 3). Stanowią one niezwykle ważne momenty dla słuchaczy. Są okazją do specjalnych spotkań, podsumowań i stawiania sobie nowych celów i wyzwań. Jedynie w okresie pandemii ich organizacja nie była możliwa.

Na co dzień działania UUTW wspierają liderzy poszczególnych sekcji i grup zajęć ruchowych. Ich zaangażowanie i dobry kontakt z grupą pozwala na sprawne organizowanie różnych aktywności i docieranie do słuchaczy z aktualnymi informacjami (m.in. poprzez media społecznościowe lub sms). Ich rola w funkcjonowaniu UUTW jest nieoceniona. Z myślą o liderach organizowane są cyklicznie spotkania koordynacyjne, dzięki czemu możliwy jest stały monitoring działań poszczególnych grup.

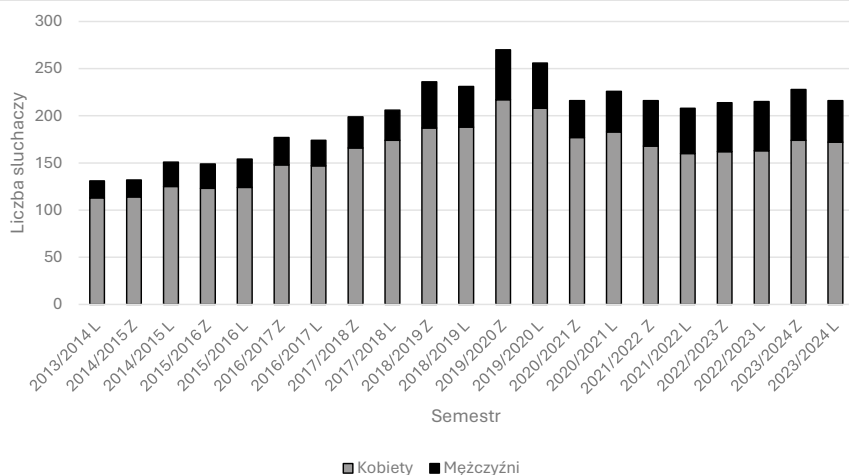

Ryc. 2. Słuchacze UUTW po pierwszej inauguracji (semestr zimowy 2013/2014)
Źródło: M. Bartosiak, Urząd Miasta w Uniejowie (11 marca 2014 r.)

Ryc. 3. Zakończenie roku akademickiego 2022/2023
Źródło: M. Kubacki, www.uniejow.net.pl [dostęp: 10.05.2024]

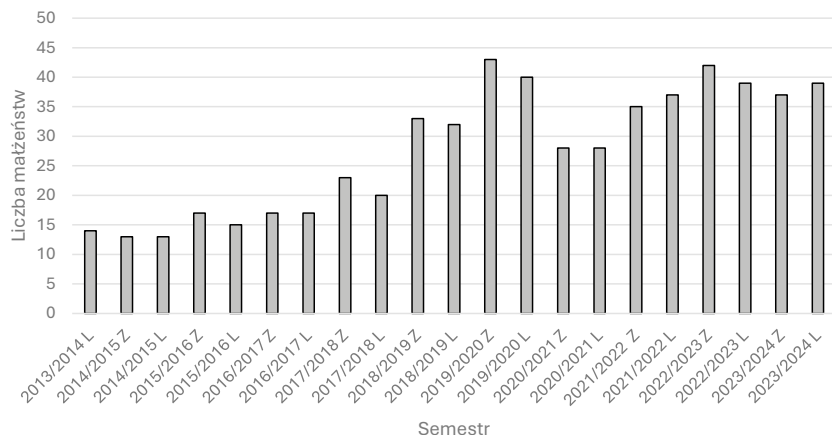
Z roku na rok zauważalne jest coraz większe zainteresowanie działaniami UUTW, co przekłada się na rosnącą liczbę jego słuchaczy. Najliczniejszy rocznik (270 osób) odnotowano tuż przed pandemią, podwojono wtedy liczbę słuchaczy w porównaniu z początkami istnienia UUTW (ryc. 4, tab. 2). Zdecydowaną większość uczestników wszystkich zajęć stanowią kobiety. Największy odsetek mężczyzn zanotowano w semestrze zimowym (24,3%) i letnim (24,2%) 2022/2023. Na podobnym poziomie, tj. 23,7%, kształtuje się odsetek mężczyzn w przedostatnim analizowanym semestrze. Czas pandemii zaburzył tendencję wzrostową liczby słuchaczy, aktualnie zauważalna jest jednak jej stabilizacja. Waha się ona od 208 (semestr letni 2021/2022) do 228 (semestr zimowy 2023/2024). W ostatnim analizowanym semestrze letnim 2023/2024 udział bierze 216 osób, w tym 115 stanowią mężczyźni (tab. 2).

Ryc. 4. Liczba słuchaczy UUTW w podziale na płeć (2014–2024)

Źródło: opracowanie własne

Istotnym aspektem wydaje się także rosnąca liczba małżeństw wspólnie biorących udział w zajęciach. Wzrosła ona prawie trzykrotnie od pierwszej inauguracji (ryc. 5, tab. 2). Najwięcej małżeństw (43) zanotowano tuż przed pandemią w semestrze zimowym 2019/2020 oraz po pandemii w semestrze zimowym 2022/2023 (42). W ostatnim analizowanym okresie w zajęciach brało udział 39 małżeństw. Jest to świetny sposób na wspólne spędzanie wolnego czasu oraz odkrywanie nowych zainteresowań.

Ryc. 5. Liczba małżeństw uczestniczących w zajęciach UUTW w podziale na semestry (2014–2024)

Źródło: opracowanie własne

Tab. 2. Liczba słuchaczy UUTW w podziale na płeć i małżeństwa

Rok	Semestr	Kobiety	Mężczyźni	Odsetek męczyzn [%]	Małżeństwa	Ogółem słuchaczy
2013/2014	II	113	18	13,7	14	131
2014/2015	I	114	18	13,6	13	132
	II	125	26	17,2	13	151
2015/2016	I	123	26	17,4	17	149
	II	124	30	19,5	15	154
2016/2017	I	148	29	16,4	17	177
	II	147	27	15,5	17	174
2017/2018	I	166	33	16,6	23	199
	II	174	32	15,5	20	206
2018/2019	I	187	49	20,8	33	236
	II	188	43	18,6	32	231
2019/2020	I	217	53	19,6	42	270
	II	208	48	18,7	40	256
2020/2021	I	177	39	18,0	28	216
	II	183	43	19,0	28	226
2021/2022	I	168	48	22,2	35	216
	II	160	48	23,1	37	208

Rok	Semestr	Kobiety	Mężczyźni	Odsetek męczyzn [%]	Mażeństwa	Ogółem słuchaczy
2022/2023	I	162	52	24,3	42	214
	II	163	52	24,2	39	215
2023/2024	I	174	54	23,7	37	228
	II	172	44	20,4	39	216

Źródło: opracowanie własne

Okres pandemii był trudny w kontekście utrzymania działalności UUTW i pozostawania w stałym kontakcie ze słuchaczami. Wymusił on przerwanie regularnych zajęć, uniemożliwił zaplanowane wyjazdy i aktywny udział w rozpoczętych projektach. Nie zorganizowano uroczystego zakończenia i inauguracji roku. Wymusiło to szukanie nowych form komunikacji i jeszcze bardziej uwypukliło konieczność podwyższania umiejętności obsługi komputera wśród seniorów. Gdy tylko to było możliwe, organizowano spotkania na świeżym powietrzu lub w dużych salach, pozwalających zachować odpowiedni dystans. Priorytetem w kolejnych latach stało się przygotowanie słuchaczy do zdalnego udziału w wykładach, warsztatach, konferencjach i nauka organizacji spotkań on-line.

W analizowanym okresie, tj. od semestru zimowego 2013/2014 do semestru letniego 2023/2024, łącznie UUTW przyjął 4210 słuchaczy (tab. 3). Pochodzą oni w dużej mierze z miasta i gminy Uniejów (60%) oraz miejscowości sąsiadujących z gminą (ryc. 6, tab. 3). 12,5% słuchaczy to mieszkańcy gminy i miasta Poddębice, 8% pochodzi z gminy Pęczniew, która włączyła się w działania UUTW w semestrze letnim 2015/2016. Tylko nieliczni słuchacze UUTW deklarują jako miejsce zamieszkania Łódź (0,6%) czy Łask (0,4%).

UUTW stanowi szansę na aktywność, poprawę sprawności fizycznej i psychicznej, rozwijanie talentów i realizację marzeń, bo na to nigdy nie jest za późno. To, jak ważne miejsce w życiu seniorów zajmuje ta organizacja, potwierdzają poniższe wypowiedzi słuchaczy UUTW:

UTW może być i jest zachętą, motywacją do robienia czegokolwiek, bez narażania się na ewentualną śmieszność i nieprzychylną ocenę ludzi młodych, nieprzyzwyczajonych do aktywnych emerytów.

UTW to grupa ludzi podobnych sobie wiekiem i mentalnością, którzy jeszcze nie zamknęli za sobą drzwi z napisem „Życie”.

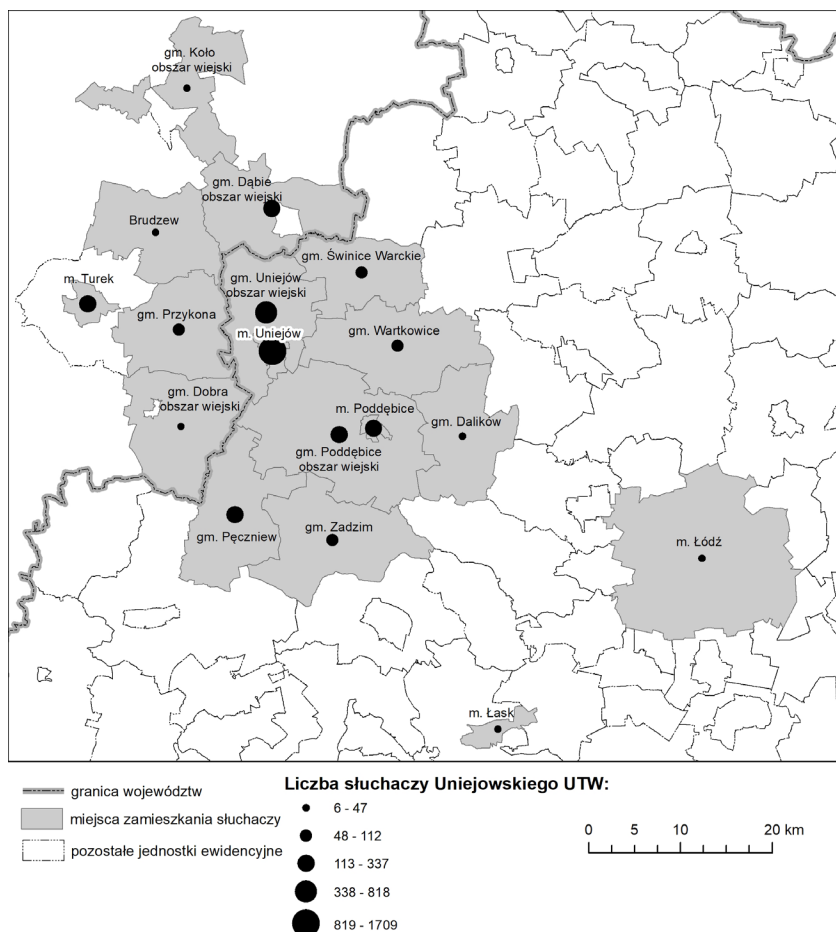
UTW nie służy wyłącznie nabywaniu wiedzy, ale łączy ludzi, którzy mają za sobą wychowanie dzieci, wnuków i chcą zrobić coś dla siebie. Nierzadko to już osoby samotne, chcące mieć nowych znajomych, chcące korzystać z lekcji tańca, aerobiku, nauki pływania, spacerów z kijkami, niewstydzający się swojego wieku i odrzucający slogan „to nie wypada”.

Koleżanki, które poznałam na UTW, są pełne życia i energii. Już Guy de Maupassant (pisarz francuski) powiedział: „Spotkania z ludźmi są tym, co sprawia, że życie warte jest życia”. Poza wykładami i zajęciami dla mnie bardzo ważne jest wyjście z domu, spotkanie drugiego człowieka, serdeczna rozmowa z nim. Czasami lenistwo bierze górę, ale głupio byłoby zostać w domu. A tak, „muchy sio”, uśmiech na twarz i idę na zajęcia. Nie można sobie pozwolić na lenistwo, bo zacznę się starzeć. Trzeba żyć w myśl zasady „Carpe diem” (Chwytaj dzień).

Uczęszczam na zajęcia aerobiku, gimnastyki z elementami tańca, nauki pływania, uczę się języka niemieckiego i angielskiego. Nauka pływania to niespełnione dotąd marzenie mojego życia. Mam nadzieję, że przełamie lęk przed wodą i dzięki UTW spełnię to marzenie. Dzięki zajęciom fizycznym poprawiła się moja kondycja, czuję się zdrowiej, a poprzez naukę języków ćwiczę umysł. Są dni, kiedy brakuje mi nawet czasu, ale wtedy pamiętam, że „nie starzeje się ten, kto nie ma na to czasu”. I to mnie mobilizuje.

Znalazłam swoje miejsce w grupie. Patrząc na inne słuchaczki, widzę, że inaczej się poruszają, są uśmiechnięte, pełne radości i emanują dobrą energią, którą wspólnie tworzymy w grupie. Zmieniły też swój wygląd zewnętrzny. Przychodzą na zajęcia i wykłady starannie ubrane, umalowane, uczesane, a przede wszystkim uśmiechnięte – to wspaniała reklama UTW, której warto ulec. Wspaniali są też nasi wykładowcy i instruktorzy, mający ogromne pokłady cierpliwości, co sprawia, że każde zajęcia są przyjemnością.

Pozostaje nam tylko życzyć sobie, by ciało nie odmawiało posłuszeństwa, a wszystko, co robimy, radowało duszę, żeby spełniały się nasze marzenia, których wcześniej z różnych powodów nie mogliśmy zrealizować.

Ryc. 6. Miejsca zamieszkania słuchaczy UUTW

Źródło: opracowanie własne

Aktywności w ramach UUTW

Uroczysta inauguracja pierwszego rocznika odbyła się 11 marca 2014 r. w Sali Rycerskiej zamku w Uniejowie. Pierwsi słuchacze otrzymali wówczas indeksy, legitymacje, niezbędny pakiet informacyjny, pamiątkowe gadżety. Wyслуchano wykładu pt. „Jak się zdrowo starzeć” wygłoszonego przez lekarza geriatry prof. Dariusza Nowaka.

W kolejnych miesiącach odbywały się zajęcia z obsługi komputera, języka angielskiego i niemieckiego, aerobiku na sali i w wodzie, nauki pływania. Powstała także sekcja nordic walking (tab. 4, ryc. 7).

Tab. 3. Liczba słuchaczy UUTW w latach 2014–2024 w podziale na miejsca zamieszkania

Rok	Semestr	Uniejów	gm. Uniejów	Poddębice	gm. Poddębice	gm. Zadzim	gm. Pęczniew	gm. Wartkowie	gm. Dalików	gm. Świnice	gm. Dąbie	gm. Koło	gm. Przykona	Turek	gm. Dobra	Łódź	Łask	gm. Brudzew	Razem
2013/2014	II	87	27	1	4	-	-	2	-	4	3	1	-	2	-	-	-	-	131
2014/2015	I	87	27	1	5	1	-	1	-	4	3	1	-	2	-	-	-	-	132
	II	103	31	1	3	1	-	-	-	3	5	-	-	3	-	1	-	-	151
2015/2016	I	91	33	3	6	1	-	1	-	2	5	-	3	3	1	-	-	-	149
	II	83	35	8	5	1	6	1	-	1	5	1	3	4	1	-	-	-	154
2016/2017	I	85	43	13	4	1	7	1	2	1	6	2	6	4	1	1	-	-	177
	II	85	42	13	4	1	5	1	2	1	6	2	6	4	1	1	-	-	174
2017/2018	I	83	46	16	7	1	19	2	2	1	7	2	5	7	1	-	-	-	199
	II	89	43	18	7	2	18	2	1	1	9	2	5	7	1	1	-	-	206
2018/2019	I	80	50	18	19	2	28	6	-	1	9	3	5	6	1	1	1	-	230
	II	79	50	17	19	2	30	4	-	1	10	3	5	6	1	1	1	2	231
2019/2020	I	83	52	22	22	5	34	8	1	4	16	5	4	11	1	-	2	-	270
	II	83	52	21	22	5	33	8	-	4	15	-	4	9	-	-	-	-	256

Rok	Semestr											Razem														
		I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II													
2020/2021		82	91	33	18	14	3	23	4	4	1	4	4	12	3	3	5	9	2	2	1	2	1	2	2	216
2021/2022	I	72	36	36	16	14	6	21	5	5	-	5	5	12	3	6	6	14	-	1	1	2	2	5	2	217
	II	64	35	35	19	14	7	18	4	4	-	5	5	12	4	9	9	11	-	1	1	2	2	4	2	208
2022/2023	I	66	36	36	17	17	8	19	4	4	-	3	3	12	3	10	10	13	1	1	2	2	2	2	2	214
	II	72	39	39	15	13	6	15	5	5	-	4	4	12	3	10	10	14	1	1	3	2	2	3	2	215
2023/2024	I	78	41	41	17	13	6	17	5	5	-	5	5	13	3	8	8	15	1	1	3	2	2	3	2	228
	II	66	34	34	13	12	9	17	7	7	-	6	6	11	3	12	12	18	4	4	1	2	2	1	2	216
Razem		1709	816	816	286	238	71	333	77	77	10	64	194	47	112	112	172	19	19	27	19	6	6	6	6	4200

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 7. Sekcja nordic walking na początku swojej działalności

Źródło: U. Urbaniak, 2014

W Uzdrowisku Uniejów Park chętni słuchacze spotykali się na bezpłatnych warsztatach psychologicznych „Jak sobie radzić ze stresem”. W I semestrze, poza wykładem inauguracyjnym, odbyły się inne: „Prawidłowe odżywianie a zdrowie seniora”, „Jak zapobiegać chorobom zwyrodnieniowym kręgosłupa”, „Bezpieczeństwo seniora”, „Cudze chwalicie, swego nie znacie – atrakcje turystyczne pow. łęczyckiego”. W Sali Rycerskiej zamku w Uniejowie 20 czerwca 2014 r. uroczystie zakończono I semestr, a po wakacjach 15 października w tym samym miejscu 152 słuchaczy rozpoczęło rok akademicki 2015/2016, zainaugurowany wykładem burmistrza Uniejowa Józefa Kaczmarka pt. „Uzdrowisko Uniejów i dalsze perspektywy jego rozwoju”. Oprócz dotychczasowych zajęć wprowadzono plastykę, gimnastykę z elementami tańca, warsztaty kosmetyczne poświęcone analizie kolorystycznej i dbałości o cerę, zawiązała się grupa teatralna. Instytut Zdrowia Człowieka umożliwił słuchaczom bezpłatną diagnostykę poziomu pamięci, uwagi i koncentracji oraz treningi funkcji poznawczych pod okiem psychologa. Odbyto wycieczki do ciekawych miejsc w najbliższej okolicy, wiążąc zwiedzanie z zajęciami wykładowymi. Poznano w ten sposób: ośrodek jogi w Brzozówce i kulturę Indii w przekazie gospodarzy ośrodka, a także wytwórnę probiotyków w Bratuszynie (wykład: „Zero chemii w gospodarstwie domowym”); zapoznano się z twórczością malarską Józefa Mehoffera, zwiedzając muzeum jego imienia w Turku i kościół, którego wnętrze zdobią dzieła artysty.

Tab. 4. Zajęcia realizowane przez UUTW w latach 2014–2024
(+ zajęcia odbywały się przez rok akademicki; +/- zajęcia odbywały się w jednym z semestrów roku akademickiego)

Gimnastyka rozciągająca																					+	+	+					
Joga																								+	+	+		
Pilates																										+		
Klub filmowy																												
Kręgle																												
Basen																												
Teatr																												
Malarstwo /Rysunek																												
Jęz. niem. (zaawans.)																												
Jęz. niem. (pocz.)																												
Pływanie (zaawans.)																												
Pływanie (pocz.)																												
Taniec																												
Kijki																												
Aerobik (woda)																												
Aerobik (sala)																												
Komputer (zaawans.)																												
Komputer (pocz.)																												
Jęz. ang. (zaawans.)																												
Jęz. ang.(pocz.)																												
Rok	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024																	

Źródło: opracowanie własne

Trzeci rok akademicki 2015/2016 rozpoczęło 151 słuchaczy, w tym: 100 trzeci rok z rzędu, 30 – drugi, a 21 osób po raz pierwszy. Oprócz zajęć w istniejących sekcjach zwiększono liczbę wyjazdów na koncerty i do teatrów. Nowością były warsztaty kulinarne oraz inspirujące wirtualne spotkania w bibliotece w ramach projektu „Akcja: e-motywacja”. Uroczyste zakończenie kolejnych dwóch semestrów odbyło się 20 czerwca 2016 r. Po części oficjalnej po raz pierwszy zaplanowano część towarzyską w Klubie Nautilus przy basenach termalnych. Swój debiut miała tu grupa teatralna, a potem był czas na wspólną zabawę przy muzyce.

W kolejnych latach funkcjonowania UUTW poszerzono ofertę stałych zajęć o kręgle, jogę, naukę gry w brydża, spotkania w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego, spotkania z poezją, warsztaty z rękodzieła, konsultacje z psychologiem, zajęcia muzyczne – wspólne śpiewanie. W cotygodniowym planie zajęć w każdym semestrze można znaleźć kursy języka angielskiego (ryc. 8), komputerowe, kijek (ryc. 9) oraz aerobik (na sali lub w wodzie) (ryc. 10–12). W związku z tym, iż część osób kontynuuje naukę w kolejnych semestrach, widoczna jest ewolucja niektórych zajęć w związku z koniecznością dostosowania ich do realnych potrzeb użytkowników oraz ich rosnących umiejętności. Do takich aktywności zaliczyć można np. naukę pływania, którą uruchomiono już w pierwszym semestrze funkcjonowania UUTW jako pływanie dla początkujących, następnie należało stworzyć grupy zarówno dla początkujących, jak i zaawansowanych, a później pływania dowolnego. Aktualnie w związku z pojawieniem się nowych uczestników i ich potrzebami ponownie uruchomiono grupę pływania dla początkujących. W ostatnim czasie po przerwie wznowiono pracę grupy malarstwa i teatralną. Sporym zainteresowaniem cieszą się także zajęcia z jogi (ryc. 13) i stretching.

Do tej pory uruchomiono 20 różnych kursów, przystosowywanych do potrzeb i umiejętności danego rocznika słuchaczy (tab. 4). W analizowanym okresie przeprowadzono także łącznie około 120 wykładów, warsztatów i spotkań obejmujących bardzo różnorodną tematykę (tab. 5). Poruszano m.in. zagadnienia związane z profilaktyką zdrowotną, bezpieczeństwem (ryc. 14), procesem starzenia się i rozwojem w każdym wieku. Doskonalono na warsztatach różnorodne umiejętności artystyczne (ryc. 15–16) i kompetencje społeczne. Poznawano różne miasta, kraje, ich historię i kulturę. Organizowano spotkania z lekarzami, naukowcami, artystami, urzędnikami, ekonomistami, prawnikami, seniorami.

Ryc. 8. Grupa jęz. angielskiego z pamiątkami z Londynu
Źródło: archiwum UUTW, 2023

Ryc. 9. Sekcja nordic walking w czerwcu 2022 r.
Źródło: archiwum UUTW, 2022

Ryc. 10. Aerobik na sali
Źródło: U. Urbaniak, 2023

Ryc. 11. Aerobik na basenach zewnętrznych term uniejowskich
Źródło: K. Sikorska, 2024

Ryc. 12. Joga na świeżym powietrzu w czasie pandemii
Źródło: U. Urbaniak, 2020

Ryc. 13. Zajęcia z jogi
Źródło: E. Szafarz, 2024

Ryc. 14. Wykład *Bezpieczeństwo seniora*

Źródło: U. Urbaniak, 2022

Tab. 5. Tematyka spotkań, warsztatów, wykładów zrealizowanych przez UUTW w latach 2014–2024

Data	Prowadzący	Temat
10.03.2014	Dariusz Nowak	Jak się zdrowo starzeć?
24.03.2014	Emilia Straszewska	Prawidłowe odżywianie a zdrowie seniora
08.04.2014	Bartosz Chudzik	Zapobieganie chorobom zwyrodnieniowym kręgosłupa
15.05.2014	Natalia Jezierska	Jak sobie radzić ze stresem?
17.06.2014	Paweł Czarnecki	Cudze chwalicie, swego nie znacie. Trasy turystyczne woj. łódzkiego
15.10.2014	Józef Kaczmarek	Uzdrowisko Uniejów i dalsze perspektywy rozwoju
19.11.2014	Longina i Andrzej Rubajowie	Poznajemy kulturę indyjską
12.12.2014	Sławomir Gacka	Zdrowy dom. Zero chemii w gospodarstwie domowym
16.01.2015	Kamil Zachert	Co warto wiedzieć o Egipcie?
03.03.2015	Sławomir Gacka	Zastosowanie probiotyków w domu i w ogrodzie
14.04.2015	Zofia Czechowicz	Starzenie się a choroby cywilizacyjne
19.05.2015	Bartosz Stachowiak	Malarstwo Józefa Mehoffera na przykładzie malowideł w kościele w Turku

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
05.10.2015	Urszula Urbaniak	Związki św. Bogumiła z Uniejowem na przestrzeni wieków
06.11.2015	Krzysztof Czupryński	Chemia nadzwyczajnym zagrożeniem bezpieczeństwa człowieka. Kontrowersje
02.12.2015	Wojciech Kibert	Dlaczego warto jeść karpia?
29.01.2016	Magdalena Skrzydlewska	Wizerunek osobisty budujemy przez całe życie
03.03.2016	Piotr Woźniak	Koperta życia
17.03.2016	Ryszard Kaliński	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na przykładzie Uniejowa
07.04.2016	Andrzej Szoszkiewicz	Dywany kwiatowe, rzeźby lodowe, obrazy z piasku, czyli sztuka ulotna w Uniejowie, w Polsce i na świecie
20.06.2016	Agnieszka Kaczmarek	Motyw lilii w literaturze i herbie Uniejowa
05.10.2016	Marek Roźniecki	Opera moja miłość
17.11.2016	Wanda Zięba	Aloes w profilaktyce zdrowia i urody
02.12.2016	Dariusz Pawlicki	Józef Tischner – ksiądz i intelektualista
09.12.2016	Stanisław Kostrzewa	Bezpieczeństwo prawne seniora
20.01.2017	Ryszard Hunger	„Ostatnia Wieczerza” w świetle malarstwa Leonarda da Vinci
22.01.2017	Ewa Twardowska Izabela Augustowska	Dobre odżywianie kluczem do zdrowia
24.02.2017	Aleksandra Urbaniak-Słoma, Iwona Rojkiewicz	Świadome korzystanie ze środowiska przejawem odpowiedzialności za życie przyszłych pokoleń
15.03.2017	Zbigniew Kołba	Krioterapia – co warto wiedzieć
17.03.2017	Tomasz Przybyliński	Ptaki wędrowne – rekordziści w świecie zwierząt
22.03.2017	Małgorzata Charuba	Wpływ pozytywnego myślenia na jakość życia. Rozwiązywanie konfliktów
21.04.2017	Adam Raszewski	Jak nas widzą. Współczesna Polska i Polacy w oczach cudzoziemców

Data	Prowadzący	Temat
09.05.2017	Longina i Andrzej Rubajowie	Poznajemy kulturę indyjską – wizyta w ośrodku jogi
18.05.2017	Magdalena Skrzydlewska	Komunikacja w mowie i w piśmie
21.06.2017	Karolina Kucharska-Piekarska	Energetyczna dieta seniora
02.10.2027	Józef Kaczmarek	Uniejów. Szanse i zagrożenia Uzdrowiska Termalnego
18.10.2017	Anna Pietrońska	Dziedziczenie – warto pomyśleć wcześniej
19.10.2017	Anna Pietrońska	Zawieranie umów, dostępny urząd i sąd dla obywateli
17.11.2017	Marek Roźniecki	Urologia bez wstydu i tajemnic
15.12.2017	Jolanta Szwalbe	Nie starzeje się ten, kto umie cieszyć się życiem
19.01.2018	Jacek Łapiński	Rozwój osobisty możliwy w każdym wieku
15.02.2018	Ks. Andrzej Ziemieśkiewicz	Ekumeniczny wymiar Kościoła
23.04.2018	Krzysztof Figarski	Księżyc, jakiego nie znamy
28.08.2018	Radosław Piwowarski	Manipulacje wyborcze
29.08.2018	Elżbieta Wysakowska-Walters	Człowiek i miasto – człowiek i świat
31.08.2018	Elżbieta Bartnik	Ekologia i fotografia
15.10.2018	Jan Daniel Artymowski	Ignacy Paderewski – szermierz niepodległości, artysta, polityk, mąż stanu
14.11.2018	Sebastian Bielak	Wyprawa życia na Alaskę
30.11.2018	Błażej Chmielecki	Przed zawałem uciekaj na własnych nogach – serce masz tylko jedno
07.12.2018	Joanna Pawlak, Urszula Urbaniak	Wspólne śpiewanie pieśni patriotycznych w ramach projektu „Komu zawdzięczamy Niepodległość”
13.12.2018	Agata Jurczyk-Stanisławska	Kolagen w każdym domu, w każdym wieku
14.12.2018	Monika Andrzejczak	Dzień telewizyjnego prezentera pogody

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
16.01.2019	Aleksandra Rodacka	Maria Curie-Skłodowska – kobieta, która wyprzedziła czas
25.01.2019	Joanna Wicherkiewicz	Spotkanie z poetką
13.02.2019	Krystyna Mazurówna / Monika Mularska-Kucharek	Na przekór stereotypom Z Paryża do Uniejowa
08.03.2019	Aneta Pawłowska	Definicja sztuki i jej funkcje: integracyjna, religijna, poznawcza, polityczna
27.03.2019	Andrzej Śniadek	Przestępcy a służby specjalne
05.04.2019	Aneta Pawłowska	Architektura Uniejowa
10.04.2019	Anna Tomczyk	Podologia i hirudoterapia (pijawki)
30.05.2019	Magdalena Skrzydlewska	Efektywne zarządzanie czasem
24.05.2019	Małgorzata Staburska	Wspieranie zdrowia i profilaktyka chorób nowotworowych z perspektywy psychoonkologii
03.06.2019	Urszula Urbaniak	Zawody na kręgielni
05.06.2019	Anna Leder (Łódzki Oddział NFZ)	Prawa pacjenta
06.06.2019	Błażej Chmielecki	Stosowanie ziół w częstych doległościach i schorzeniach
07.06.2019	Piotr Woźniak, Maciej Marszałek	Pierwsza pomoc w teorii i praktyce
03.10.2019	Andrzej Machowski	Jak liczy się twój głos – prawa wyborcze, sposoby przeliczania głosów
07.10.2019	Radosław Herman	Zamek w Uniejowie – perła architektury. Fakty, ciekawostki i tajemnice
24.10.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Co to jest papierowa wiklina? Prezentacja wyrobów
09.11.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Wykonywanie ozdób choinkowych
21.11.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Wykonywanie biżuterii
26.11.2019	Magdalena Woźniak	Dekupaż – rękodzieło
29.11.2019	Marek Chałas	Kiedy zaczyna się starość? Kto to jest osoba starsza?
22.01.2020	Sebastian Bielak	Wyspa Thassos – szmaragdowa kraina słonecznej Grecji

Data	Prowadzący	Temat
01.10.2021	Danuta Parlak	Osoba starsza w procesie komunikacji – partnerstwo czy dziadurzenie
16.10.2020	Instytut Nowych Technologii	„Las w słoiku” – instruktaż online
02.2021	Katarzyna Adamek	Sprawna obsługa komputera – projekt Akademii Cyfrowej Seniora
30.04.2021	Aneta Pawłowska	Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej
07.05.2021	Aneta Pawłowska, Daria Rutkowska-Sinda	Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej
15.06.2021	Magdalena Skrzydlewska	O słowach i godności
15.11.2021	Lena Rogowska-Lewandowska	Twoje słowa – moja godność
13.12.2021	Jerzy Skowrońda-Miniszewski	Nim zablýśnie pierwsza gwiazdka
35.04.2022	Urszula Urbaniak	Malarstwo Urszuli i Wacława Sobierajów
08.06.2022	Agata Lewkowicz	Zapobieganie przestępstwom
13.06.2022	Artyści Teatru Piosenki w Łodzi	Z piosenką przez świat
09.05.2022	Monika Mularska-Kucharek	Drogowskazy szczęścia – w drodze po lepszy dzień
12.10.2022	Aleksandra Radecka	Maria Curie-Skłodowska – kobieta, która wyprzedziła czas
17.10.2022	Przedstawicielka Łódzkiego Parku Krajobrazowego	Tworzenie terenów zielonych w przestrzeni publicznej
23.11.2022	Urszula Sobieraj	Rysowania można się nauczyć
28.11.2022	Pracownicy Łódzkiego Oddziału NFZ	Profilaktyka zdrowotna i bezpieczeństwo mieszkańców jako istotny element społeczeństwa obywatelskiego
13.12.2022	Agnieszka Kawecka	Drugie życie rzeczy – wykorzystanie starych elementów do tworzenia nowego projektu
14.12.2022	Krzysztof Jakubiec	Geneza polskich kolęd i pastorałek
20.02.2023	Agnieszka Podolewska	Afryka oczami pracownika UNICEF
28.02.2023	Dorota Kołodziejczyk	Prezentacja rękodzieł słuchaczek UUTW

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
22.03.2023	Zofia Karkowska	Papierowa wiklina
12.05.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Antonim Łukaszewskim
19.05.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Tadeuszem Pogorzelskim
16.06.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorką Ireną Guzowską
23.06.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Wacławem Łysiakiem
02.10.2023	Monika Mularska-Kucharek	Z nadzieją na lepsze jutro – o roli nadziei w życiu człowieka
10.10.2023	Policja Powiatowa w Poddębicach	Bezpieczeństwo osób starszych
09.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	Mózg pracuje i główkuje – ćwiczenie refleksu, logicznego myślenia, koncentracji
16.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	Jak ćwiczyć radzenie sobie ze stresem? Czy potrafimy przybrać postawy empatyczne i asertywne?
17.11.2023	Elżbieta Bartnik	Podstawowe reguły, zasady bezpiecznego korzystania z sieci
23.11.2023	Elżbieta Bartnik	KtoMaLek – jak szukać poprzez Internet leku w aptece, gabinetów lekarskich, dawkowania leków
27.11.2023	Emilia Straszewska	Talerz zdrowego żywienia
30.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	„W jaskini hazardu” – gry wyzwalające ćwiczenie pamięci, percepcji, rozumienia
01.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Zygmuntem Kwiatosińskim
08.12.2023	Elżbieta Bartnik	Wykonywanie prostych naczyń glinianych
08.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Janem Adamiakiem
16.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie wigilijne z koncertem chóru „Kantylena” i śpiewem solowym Michała Sawkiewicza
17.01.2024	Agnieszka Adamczewska	Znajdź harmonię i spokój
25.01.2024	Zdzisław Jaskólski	10 lat minęło

Data	Prowadzący	Temat
27.02.2024	Magdalena Skrzydlewska	O rozmowie i bliskości
29.02.2024	Aleksandra Jędrasiak-Sobczak	O problemach urologicznych kobiet bez wstydu i tajemnic
21.03.2024	Magdalena Skrzydlewska	O rozmowie i bliskości
22.03.2024		
25.04.2024	Anna Pietrońska	Prawna ochrona godności osób starszych

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 15. Warsztat tworzenia z papierowej wikliny

Źródło: U. Urbaniak, 2023

Ryc. 16. Międzypokoleniowy warsztat ceramiczny

Źródło: E. Bartnik, 2023

Wielu słuchaczy korzystało także z oferowanych wycieczek krajoznawczych i wyjazdów do instytucji kultury. Widoczna jest duża aktywność UUTW w tym zakresie w 2019 r. oraz ponownie po pandemii w latach 2022 i 2023. Część z tego typu działań wynika ze współpracy podejmowanej w ramach różnych projektów, o czym szerzej napisano w rozdziale *Pozostała działalność UUTW*. Łącznie w ostatnich 10 latach zorganizowano około 40 wyjazdów (tab. 6). Były to m.in. wycieczki do Wrocławia, Częstochowy, Łęczycy (ryc. 17), Spały (ryc. 18), Zawodzia i Głuchowa, Rogowa czy Drzewicy.

Tab. 6. Wyjazdy słuchaczy UUTW w latach 2015–2024

Rok	Rodzaj wydarzenia
2015	Wycieczka Tomaszów Maz.–Inowłódz–Spała
	Wycieczki do „Wytwórni ciszy” – zwiedzanie ośrodka jogi w Brzozówce
	Wycieczka do fabryki probiotyków w Bratuszynie
	Wycieczka do Muzeum im. Józefa Mehoffera w Turku
2016	Wycieczki do „Wytwórni ciszy” – zwiedzanie ośrodka jogi w Brzozówce
	Wycieczka do Muzeum im. Józefa Mehoffera w Turku
	Targi Aktywnego Seniora w Łodzi
	Wycieczka Krośniewice–Kutno–Oporów–Walewice–Bedlno–Tum–Łęczyca–Sobótka
	Wycieczka Tomaszów Maz.–Spała–Inowłódz
2017	Wycieczka do Zawodzia i Głuchowa (skansen w Zawodziu, pałac Czartoryskich w Gołuchowie, Muzeum Leśnictwa, Zagroda Żubrów)
2018	Wyjazd do Łodzi – Szkoła Mistrzostwa Sportowego w ramach projektu „Łódzkie dla aktywnych seniorów”
	Wycieczka do Wrocławia
2019	Udział w VI Rajdzie z okazji Dnia Kobiet (na trasie Nowa Sobótka–Besiekiery)
	Wyjazd do Łodzi – Muzeum Miasta Łodzi w ramach projektu „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej”
	Wyjazd do Łódzkiego Domu Kultury na „Senioralne powitanie lata”
	Wyjazd do Częstochowy na Jasną Górę (zwiedzanie skarbcza, muzeum)
	Wyjazd do Wielunia (Wojewódzkie Dni Seniora)
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking

Rok	Rodzaj wydarzenia
2019	Wycieczka do Łowicza w ramach projektu „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej”
	Wyjazd na „Operetkę” W. Gombrowicza do Teatru Jaracza w Łodzi
	Wyjazd do fabryki bombek w Piotrkowie Trybunalskim i Muzeum Piwowarstwa (zwiedzanie zakładu, warsztat ze zdobienia bombek)
	Wyjazd do Dobieszkowa w ramach projektu „Łódzkie dla seniorów Plus”
2020	Wyjazd do Teatru Wielkiego w Łodzi – Gala Wojewódzkich Dni Seniora
2021	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wycieczka do planetarium w Łodzi
2022	Wyjazd do Filharmonii w Łodzi na koncert organowy – recital Krzysztofa Urbaniaka
	Wycieczka Tum-Łęczycza, skansen
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wyjazd do Rogowa na Wojewódzkie Obchody Dnia Seniora (zwiedzanie Leśnego Zakładu Doświadczalnego)
	Wyjazd do Drzewicy k/Opoczna (Język wobec starości – szacunek w praktyce (podsumowanie I etapu projektu o „dziadurzeniu”)
	Wyjazd do Łodzi – Szkoła Mistrzostwa Sportowego w ramach projektu „Łódzkie dla seniorów plus”
2023	W pracowni artysty malarza Pawła Duraja w Poddębicach
	Wyjazd na przedstawienie „Hamlet we wsi Głucha Dolna” do Teatru Nowego w Łodzi
	Wyjazd do Łodzi na spotkanie podsumowujące projekt „Łódzkie dla Seniorów Plus”
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wyjazd do Teatru Wielkiego w Łodzi
	Miłość mieszka pośród nas – retransmisja koncertu André Rieu
	Wyjazd do Teatru Powszechnego w Łodzi
	Wyjazd do Zatoki Sportu w Łodzi – projekt ŁFS – „Łódzkie dla Seniorów Plus”
2024	Śnieżne Boże Narodzenie – retransmisja koncertu André Rieu
	Wyjazd do Poddębic na wystawę Mariusza Gosławskiego „Malowane kawą”
	Wyjazd do Teatru Nowego w Łodzi

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 17. Wycieczka Tum – Łęczycza

Źródło: archiwum UUTW, 2022

Ryc. 18. Wycieczka Tomaszów Maz. – Spała – Inowłódz

Źródło: archiwum UUTW, 2015

Pozostała działalność UUTW

Działania UUTW pokazują, że dobrze wykorzystał on swoją szansę. Stał się przykładem na to, że samorząd gminy w pełni realizuje artykuł ustawy uchwalonej przez Sejm 13 września 2013 r. mówiący, że „gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej”. Od 2017 r. UUTW jest reprezentowany w Radzie Społecznej Seniorów przy Marszałku Województwa Łódzkiego (od 2023 r. Wojewódzka Rada Seniorów Województwa Łódzkiego), a od 2019 r. ma dwuosobową reprezentację w Obywatelskim Parlamencie Seniorów (ryc. 19) oraz w Łódzkiej Delegaturze Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów, powołanej w lutym 2023 r.

Ryc. 19. Delegatki do Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów: Urszula Urbaniak (z lewej) i Anna Włodarska

Źródło: archiwum UUTW, 2019

Ciała te wspierane są przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi. W obsłudze biurowej Delegaturę Łódzką Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów wspiera Wojewódzka Biblioteka przy ul. Gdańskiej w Łodzi. Różnorodna aktywność prezes Urszuli Urbaniak, jej spotkania z innymi UTW w zakresie wymiany dobrych praktyk spowodowały, że UUTW był i jest zapraszany do udziału w wielu projektach (tab. 7).

Ze Stowarzyszeniem Forum 4 Czerwca zrealizowano trzy projekty z programu ASOS: „Zaradni Seniorzy” (2017), „Senior bezpieczny i aktywny” (2018) i „Mądre życie seniora” (2019) i jeden projekt z programu FIO pod nazwą „Komu zawdzięczamy naszą niepodległość: od Paderewskiego do bohaterów tamtych czasów” (2018), którego działania wpisały się w uniejowskie obchody 100-lecia Niepodległości. W Uniejowie 28 września 2019 r. odbyła się też Senioriada z udziałem wszystkich grup biorących udział w projekcie „Mądre życie seniora”.

W Uzdrawisku Uniejów Park w maju i czerwcu 2018 r. 80 słuchaczy uczestniczyło w prozdrowotnym projekcie „Zrób C.O.Ś. dla zdrowia”, realizowanym ze środków Narodowego Programu Zdrowia. Cztery lata z rzędu, począwszy od 2017 r., 80 osób korzystało z bezpłatnych zajęć ruchowych w ramach projektów „Łódzkie dla Aktywnych Seniorów” (2017 i 2018) oraz „Łódzkie dla Seniorów Plus” (2019 i 2020) realizowanych przez Łódzką Federację Sportu ze środków Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi.

Tab. 7. Projekty, w których uczestniczył UUTW w latach 2014–2023

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Seniorze, angażuj się w zmiany</i>	Łódzka Akademia Społecznych	2014	Angażowanie osób starszych w działania społeczne; promocja aktywności seniorów.	Fundusz Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
<i>Jak się zabowo starzej?</i>	Łódzka Akademia Społecznych	2015	Edukacja zdrowotna; aktywizacja seniorów.	Fundusz Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
<i>Zaradni Seniorzy</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2017	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zwiększenie efektywności funkcjonowania w życiu społecznym, zwłaszcza w zakresie radzenia sobie ze sprawami prowadzonymi przez urzędy i sądy u osób w wieku 60+ poprzez organizację wykładów i warsztatów interaktywnych dotyczących prawa, komunikacji społecznej i zdrowego trybu życia pozwalającego funkcjonowanie intelektualne.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)
<i>Senior bezpieczny i aktywny</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2018	Edukacja osób 60+; organizacja warsztatów edukacyjnych mających na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa seniorów i przeciwdziałanie zagrażającym im przemocy, dezinformacji i bezradności w sprawach urzędowych i konsumentkich oraz wyjazd na koncert orkiestry symfonicznej Filharmonii Narodowej w Warszawie.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)
<i>Komu zawdzięczamy naszą niepodległość: od Paderewskiego do bohaterów tamtych czasów</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2018	Zwiększenie aktywności obywatelskiej i zaangażowanie mieszkańców w organizację obchodów setnej rocznicy odzyskania niepodległości oraz podniesienie poziomu wiedzy o bohaterach tamtych czasów – tych znanych i tych zapomnianych.	Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Mądre życie seniora</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2019	<p>Przeciwdziałanie obniżaniu jakości życia i bezpieczeństwa osób starszych, przemyślenia finansowej wobec osób starszych, a także wykluczeniu społecznemu osób 60+ w obszarze świadomego korzystania z praw obywatelskich i własnej aktywności w kulturze.</p> <p>W ramach projektu odbyły się warsztaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> - z zakresu spraw spadkowych oraz prawnych aspektów opieki nieformalnej nad osobami starszymi i osobami zależnymi, prowadzone przez adw. Annę Pietrońską, - w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz przygotowania uczestników do samodzielnego udzielenia pierwszej pomocy w najbardziej typowych sytuacjach z życia codziennego, prowadzone przez ratowników medycznych Piotra Woźniaka i Macieja Marszałka, - z zakresu efektywnego zarządzania czasem, szczególnie w kontekście sprawowania nieformalnej opieki nad osobą starszą lub zależną, prowadzone przez Magdalenę Skrzydlewską, - w zakresie prawa wyborczego i sposobów przeliczania głosów na wyniki wyborcze w ramach różnych stosowanych w Polsce ordynacji wyborczych, prowadzone przez Andrzeja Machowskiego. <p>Podsumowaniem projektu było spotkanie integracyjne w Uniejowie, w którym uczestniczyło ponad 250 osób.</p>	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)

Tab. 7 (cd.)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Senior w zagrożeniu</i>	Wydział Filologiczny UŁ	2017–2018	Aktywność i bezpieczeństwo słuchaczy UTW; rozwój programów edukacyjnych (UTW, UŁ); pobudzanie aktywności edukacyjnej i kulturalnej seniorów.	Program Wsparcie UTW finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wzrostu
<i>Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej. Wykluczeni i Włączeni</i>	Wydział Filologiczny UŁ	2017–2018	Głównym celem przedsięwzięcia było zaznajomienie ze sztuką i twórczością artystyczną, przy wykorzystaniu nowoczesnych modeli edukacji, odbiorców o utrudnionym dostępie do oświaty, kultury i sztuki. Grupą taką są m.in. osoby z dysfunkcją wzroku oraz słuchu, często starsze lub pochodzące z małych miejscowości.	Fundusze UE
<i>Łódzkie dla Aktywnych Seniorów</i>	Łódzka Federacja Sportu	2017–2018	Organizacja na terenie województwa bezpłatnych zajęć rekreacyjno-sportowych oraz dydaktycznych skierowanych do osób powyżej 60. roku życia. Organizowano też spotkania tematyczne, konferencje oraz wykłady dotyczące zdrowia i aktywności fizycznej osób starszych.	Urząd Marszałkowski WŁ
<i>Zrób C.O.Ś. dla zdrowia</i>	Uzdrowisko Uniejów Park	2018	Promocja zdrowego i aktywnego starzenia się; popularyzacja wiedzy w zakresie specyficznych potrzeb i uwarunkowań dietetycznych w grupie seniorów.	Narodowy Program Zdrowia
<i>Akademia Cyfrowa Seniora</i>	we współpracy ze Stowarzyszeniem Instytut Nowych Technologi	2020–2021	Podniesienie kompetencji cyfrowych seniorów; zwiększenie i poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym usług publicznych.	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014–2020

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Uwaga na zdrowie</i>	we współpracy ze Stowarzyszeniem Aktywni.eu	2023	Zwiększenie udziału seniorów w aktywnych formach spędzania czasu wolnego; realizacja zajęć w obszarze zdrowia, zajęć kreatywnych, aktywizacji ruchowej, spotkań z ekspertami, treningów pamięci, urzyciania koncentracji, sposobów przybierania postaw empatycznych i asertywnych, walki ze stresem.	Program Aktywni +
<i>„Otwieramy szkatułki pamięci”</i>	Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”	2023	Nagrano wspomnienia najstarszych mieszkańców miasta, przygotowano filmy, zorganizowano otwarte spotkania w roli głównej z osobami („szkatułkami pamięci”) zaproszonymi do udziału w projekcie.	Program UTW dla Społeczności
<i>Łódzkie dla Seniorów Plus</i>	Łódzka Federacja Sportu	2019–2024	Realizacja zajęć rekreacyjno-sportowych oraz dydaktycznych na terenie województwa łódzkiego i umożliwienie aktywizacji ruchowej, która wpłynie na polepszenie samopoczucia oraz stanu zdrowia osób korzystających ze zorganizowanej formy zajęć rekreacyjno-sportowych. Program jest propozycją rozwiązania systemowego, skierowaną do grupy osób powyżej 60. roku życia z uwzględnieniem osób, które w przeszłości czynnie uprawiały sport bądź uczestniczyły w organizowanych formach zajęć sportowych bez względu na rodzaj sportu.	Urząd Marszałkowski WL

Tab. 7 (cd.)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Język wobec starości. Szacunek w praktyce</i>	UUTW, partnerzy: Urząd Miasta w Uniejowie, Uzdrowisko Uniejów Park, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Biblioteka, MOPS, Stowarzyszenie Aktywni, jedna z restauracji i sami słuchacze UUTW	2021–2024	Kampania społeczna w obronie godności osób starszych oraz działania edukacyjno-aktywizujące. Ma ona na celu poprawę relacji międzyludzkich z osobami starszymi w urzędach, instytucjach, placówkach zdrowia, rodzinach. Celem jest dążenie do eliminowania używania wobec osób starszych dyskryminującego języka zwanego „dziadurzeniem”.	Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowany z Funduszy EOG
<i>Łódzkie na zdrowie</i>	Uzdrowisko Uniejów Park	2024	Profilaktyka zdrowia – zdrowa kobieta, zdrowy mężczyzna.	Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Źródło: opracowanie własne

Wyróżnieniem dla UUTW był też udział w dwóch projektach dla seniorów, realizowanych przez Uniwersytet Łódzki w ramach programu „Wsparcie Uniwersytetów Trzeciego Wieku” finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Projekt „Senior w zagrożeniu” (2017/2018) koordynował Wydział Filologiczny UŁ, a warsztaty w większości prowadzili pracownicy naukowcy Instytutu Biofizyki, Katedry Biofizyki Środowiska. Zorganizowano również dwie wycieczki – po ziemi łowickiej i do Łodzi. Podsumowanie projektu zakończyło się konferencją „Senior to brzmi dumnie”. Drugi projekt pt. „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej. Wykluczeni/Włączeni”, dofinansowany z funduszy europejskich, koordynowany był przez Wydział Filozoficzno-Historyczny UŁ. Wiedzę zdobytą na wykładach słuchacze mogli utrwalić podczas bezpłatnych wycieczek, połączonych ze zwiedzaniem muzeum i katedry w Łowiczu, Muzeum Miasta Łodzi, Muzeum Kinematografii, Akademii Muzycznej w Łodzi, Księżego Młyna i zamku w Uniejowie.

Usportowiona reprezentacja UUTW w latach 2014–2024 aż dziewięćkrotnie wzięła udział w corocznym marszu nordic walking „Z Pęczniewa do Egiptu” (wyjątek, ze względu na pandemię, stanowił 2021 r.), dwukrotnie w Olimpiadzie Sportowej Seniora w Radomsku (ryc. 20), w pieszym rajdzie z okazji Dnia Kobiet na trasie Sobótka–Besiekiery (2019).

Ryc. 20. Słuchacze UUTW na Olimpiadzie Seniora pod hasłem „Zdrowy Senior” w Radomsku (II miejsce drużynowo)

Źródło: U. Urbaniak, 2017

Zarząd UUTW rozpropagował wśród słuchaczy Kartę Seniora Województwa Łódzkiego i pomógł 147 seniorom w jej uzyskaniu. Rozpowszechnił też Kopertę Życia, która umieszczona w widocznym miejscu w lodówce może ułatwić ratownikom medycznym szybką i skuteczną pomoc.

Podsumowanie i wnioski

Przez 10 lat nieprzerwanej, różnorodnej działalności na rzecz osób starszych UUTW udowodnił, że jego powstanie było trafionym przedsięwzięciem. Seniorzy z gminy Uniejów i sąsiadujących z nią miejscowości przekonali się, że zaawansowany wiek nie musi oznaczać wykluczenia czy braku aktywności. Wystarczy tylko chcieć cokolwiek zmienić w swoim życiu, wyjść z domu, zostawić w nim swoje złe nastroje, nierzadko i samotność, zapomnieć na chwilę o dolegliwościach. Takie postawy budują wizerunek seniora jako człowieka aktywnego fizycznie, z otwartym umysłem, chętnie uczestniczącego w życiu kulturalnym i rozsądnie podnoszącego poprzeczkę wymagań w stosunku do siebie.

UUTW postawił na zaspokajanie takich potrzeb osób starszych, jak: poszerzanie wiedzy, nabywanie nowych umiejętności, atrakcyjne spędzanie czasu wolnego, nawiązywanie nowych kontaktów, budowanie pozytywnych relacji społecznych, a przede wszystkim przekraczanie własnych ograniczeń. Na pewno za sukces jego działalności należy uznać aktywizację lokalnej społeczności senioralnej, w szczególności tej pochodzącej z terenów wiejskich (w tym małżeństw), i ogólnie rosnące zainteresowanie osób starszych udziałem w aktywnościach organizowanych w ramach UUTW.

Cieszy także, że głos seniora jest coraz bardziej doceniany przez władze różnych szczebli i tworzone są platformy, dzięki którym jest on lepiej słyszalny. Uczestnictwo w organach takich jak Obywatelski Parlament Seniorów czy Wojewódzka Rada Seniorów Województwa Łódzkiego pozwala na stały dostęp do aktualnych informacji i „trzymanie ręki na pulsie” w sprawach ważnych dla osób starszych. Wychodzi to także naprzeciw potrzebie profesjonalizacji działań na rzecz seniorów, które powinny skupiać się przede wszystkim na ich faktycznych problemach i potrzebach. Do tego jednak niezbędna jest wykwalifikowana kadra, znająca złożoność, wymagania i oczekiwania osób starszych i potrafiąca na nie mądrze odpowiedzieć²⁰.

20 M. Wieczorkowska, *Działania na rzecz seniorów – od dobrych chęci do profesjonalizacji*, „Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim” 2018, z. 21, s. 7–18.

UUTW jest także aktywny jako beneficjent lub realizator projektów. Dzięki temu nawiązuje relacje z instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się w różnym zakresie tematyką osób starszych, nabywa doświadczeń w zarządzaniu projektami, dzięki czemu może także samodzielnie realizować własne pomysły, dopasowane do potrzeb swoich odbiorców. Słuchacze pracują również często jako wolontariusze, angażując się tym samym w różne działania na terenie Uniejowa. Dzięki temu lepiej poznają swoje małe ojczyzny i osoby, które je tworzą. Warto także w tym miejscu zauważyć, iż UUTW jest nieustająco wspierany organizacyjnie przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury oraz urząd miejski, a także że z grupy słuchaczy wyłonili się liderzy, pomagający na co dzień skutecznie realizować zaplanowane aktywności. Jest to niezwykle istotne do zapewnienia ciągłości i jakości organizowanych zajęć i wydarzeń.

Warto zwrócić również uwagę na stałą aktywność UUTW w różnych mediach, w tym dzięki wkładce Uniejowski Głos Seniora w kwartalniku „W Uniejowie”, wydawanym przez Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, oraz kontakt ze słuchaczami za pośrednictwem mediów społecznościowych, co pozwala m.in. na wykorzystywanie w praktyce umiejętności nabytych podczas zajęć. Czas pandemii wyraźnie pokazał, że priorytetem dla aktywnych seniorów staje się podstawowa znajomość obsługi komputera. Przygotowanie słuchaczy do zdalnego udziału w wykładach, warsztatach, konferencjach i nauka organizacji spotkań on-line to priorytety na kolejne lata. Ta forma realizacji niektórych aktywności może być bardzo przydatna np. w przypadku choroby czy niepełnosprawności osób starszych, a także rozszerza możliwości zorganizowania ciekawych zajęć i zdecydowanie ogranicza ich koszty. UUTW z pewnością będzie kontynuował zajęcia, które cieszą się nieustającym zainteresowaniem słuchaczy, oraz starał się reagować na potrzeby kolejnych roczników. Będzie nadal uczestniczył i realizował różne projekty, gdyż dzięki nim możliwe jest uatrakcyjnianie oferty dla słuchaczy, zawieranie partnerstw oraz podejmowanie nowych wyzwań, co jest niezbędne do rozwoju placówki.

Jan Paweł II, który troską obejmował osoby starsze i sam odszedł w sędziwym wieku, pisał: „W miarę, jak będzie wzrastać długość życia, a w konsekwencji także liczba osób starszych, coraz bardziej konieczne będzie krzewienie postaw, które akceptują i cenią starość, a nie spychają ją na margines społeczeństwa”²¹. Występowanie w obronie godności i szacunku osób starszych

²¹ Jan Paweł II, *List Ojca Świętego Jana Pawła II „Do moich Braci i Sióstr – ludzi w podeszłym wieku”*, 13.

powinno więc stać się normą dla młodszych pokoleń, które w przyszłości zajmą ich miejsce. W tym kontekście należy wzmocnić działania UUTW w zakresie współpracy międzypokoleniowej w różnych aspektach. Wiedza, historie i doświadczenie życiowe seniorów powinny być lepiej wykorzystywane i stawać się inspiracją dla młodych ludzi. Z drugiej zaś strony nowe pokolenie może dzielić się swoimi umiejętnościami i energią. Obie grupy mogą się od siebie wzajemnie wiele nauczyć. Dobrą okazją do spotkań jest dzielenie wspólnych pasji czy też działania na rzecz lokalnej społeczności.

Bibliografia

- Adamska U., Serafin M., Dusza A., *10 lat zachwycania się urokiem nauki i świata: X-lecie Konińskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 2005–2015*, Konin 2015.
- Al Hazzouri A.Z., Elbejjani M., Abi Chahine M., Sadana R., Sibai A.M., *Late-life learning and health: Challenges, opportunities, and future directions*, „Lancet Healthy Longevity” 2021, vol. 2(10), e613–e614. [https://doi.org/10.1016/S2666-7568\(21\)00207-5](https://doi.org/10.1016/S2666-7568(21)00207-5)
- Baszak-Filipczuk T., Niżnik I., Nowak M., Paradecki G., *A seniorzy UTW PK wciąż wędrują*, Kraków 2015.
- Bilewicz A., *Uniwersytet Trzeciego Wieku we Wrocławiu w latach 1976–2007*, Kraków 2009.
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski Sz., *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Łódź 2019. <https://doi.org/10.18778/8142-352-6>
- Bugajska B., *Uczelnia z misją – 35 lat działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Szczecinie*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014, nr 1, s. 62–75.
- Casanova G., Weil J., Cerqueira M., *The evolution of universities of the third age around the world: A historical review*, „Gerontology & Geriatrics Education” 2024, vol. 45(3), s. 483–498. <https://doi.org/10.1080/02701960.2023.2231375>
- Coughlin J.F., *Longevity, lifestyle, and anticipating the new demands of aging on the transportation system*, „Public Works Management & Policy” 2009, vol. 13(4), s. 301–311. <https://doi.org/10.1177/1087724X09335609>
- Czerniawska O., *Pierre Vellas – twórca UTW*, [w:] M. Dziegielewska (red.), *Przestrzeń życiowa i społeczna ludzi starszych*, Łódź 2000, s. 190–195.
- Dziedzic J., Szlachta I., *Seniorzy na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie: jubileusz UTW 2011–2016*, Kraków 2016.

- Fabiś A., Konieczna-Woźniak R., *Polski fenomen uniwersytetów trzeciego wieku*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej” 2022, t. 22(1), s. 55–78.
- Field J., *Good for your soul? Adult learning and mental well-being*, „International Journal of Lifelong Education” 2009, vol. 28(2), s. 175–191. <https://doi.org/10.1080/02601370902757034>
- Formosa M., *Active ageing through lifelong learning: The university of the third age*, [w:] M. Formosa (red.), *The University of the Third Age and Active Ageing*, „International Perspectives on Aging” 2019, vol. 23, s. 3–18. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6>
- Główny Urząd Statystyczny, *Uniwersytety trzeciego wieku w roku akademickim 2021/2022*, Warszawa–Gdańsk 2023.
- Grzanka-Tykwińska A., Chudzińska M., Podhorecka M., Kędziora-Kornatowska K., *Uniwersytety Trzeciego Wieku wczoraj, dziś i jutro*, „Gerontologia Polska. Zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego” 2015, t. 23, nr 4, s. 206–209.
- Halicki J., *Edukacja osób starszych w Polsce – jej wymiar teoretyczny i praktyczny*, „Edukacja Dorosłych” 2013, nr 2, s. 9–18.
- Jan Paweł II, *List Ojca Świętego Jana Pawła II „Do moich Braci i Sióstr – ludzi w podeszłym wieku”*, 13.
- Jopkiewicz A., Trafalek E. (red.), *Trzeci wiek bez starości: Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kielcach w latach 1985–2000*, Kielce 2000.
- Konieczna-Woźniak R., *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce. Profilaktyczne aspekty edukacji seniorów*, Poznań 2001.
- Korzeniewska A.H., *Oczekiwania osób starszych w aspekcie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Działdowie: działającego pod patronatem Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie*, Olsztyn 2009.
- Krzysińska-Żach B., *Opinie słuchaczy o działalności Uniwersytetu III Wieku w Białymstoku*, „Praca Socjalna” 2013, nr 2, s. 47–58.
- Louchin J., Kubacka E., Inkielman M., *10 lat MU₃W: Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku 2005–2015*, Milanówek 2015.
- Makuła W., *Kultura fizyczna słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Wychoowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2010, nr 11, s. 29–33.
- Minichiello V., *Meeting the educational needs of an aging population: The Australian experience*, „International Review of Education” 1992, vol. 38(4), s. 403–416. <https://doi.org/10.1007/BF01102326>
- Obhi H.K., Hardy A., Margrett J.A., *Values of lifelong learners and their pursuits of happiness and whole-person wellness*, „Aging & Mental Health” 2021, vol. 25(4), s. 672–678. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1711868>

- Orte C., March M.X., *Balance and perspectives of lifelong learning programmes in the international arena from the perspective of adult learning*, „Procedia – Social & Behavioral Sciences” 2012, vol. 46, s. 4593–4597. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.302>
- Ratana-Ubol A., Charungkaittikul S., Sajjasophon R., *The scenario of the University of the Third Age models for lifelong learning of the Thai aging groups*, „Kasetsart Journal of Social Sciences” 2015, vol. 36(1), s. 88–96.
- Rosławaniec U. (red.), *Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie 1978–1998: zbiór wybranych wspomnień i refleksji oraz inne materiały dwudziestoletniej działalności UTW Szczecin*, Szczecin 2001.
- Smejliś T. (red.), *Działania Sudeckiego UTW na rzecz seniorów w Wałbrzychu w latach 2003–2013*, Wałbrzych 2013.
- Sondej M., współpr. J. Wasiak, *Fascynacje profesorów i słuchaczy Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 1979–2014*, Łódź 2014.
- Swindell R., *U3A in Australia and New Zealand: Society's \$4 million bonanza*, „Comparative Education” 1999, vol. 35(2), s. 235–247. <https://doi.org/10.1080/03050069928008>
- Swindell R., *U3A (the University of the Third Age) in Australia: A model for successful ageing*, „Ageing and Society” 1993, vol. 13(2), s. 245–266. <https://doi.org/10.1017/S0144686X00000878>
- Tańska M., Babicz-Zielińska E., Chaillot A., *Attitudes of elderly people towards new and unfamiliar food*, „Handel Wewnętrzny” 2017, t. 1(366), s. 368–376.
- Uchwała Rady Miejskiej w Uniejowie nr L/308/2013 z dnia 23 sierpnia 2013 r. w sprawie zmiany Statutu Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Uniejowie.
- Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce w roku akademickim 2021/2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/uniwersytety-trzeciego-wieku-w-roku-akademickim-20212022,11,4.html> [dostęp: 23.04.2024].
- Wieczorkowska M., *Działania na rzecz seniorów – od dobrych chęci do profesjonalizacji*, „Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim” 2018, z. 21, s. 7–18.
- Zadworna M., *Healthy aging and the University of the Third Age – Health behavior and subjective health outcomes in older adults*, „Archives of Gerontology and Geriatrics” 2020, vol. 90, 104126. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2020.104126>

MONIKA KOZIEŁ*

Dostępność piesza i samochodem do terenów zieleni urzędzonej w gminie Uniejów

STRESZCZENIE | W artykule dokonano oceny dostępności pieszej i samochodem do terenów zieleni urzędzonej w gminie Uniejów. Przedstawiono powierzchnię budynków mieszkalnych na obszarach wyznaczonych za pomocą izochron: 0–5 minut, 5–10 minut oraz 10–15 minut od terenów zieleni urzędzonej. W tym celu wykorzystano dane pochodzące z Bazy Danych Obiektów Topograficznych (BDOT) oraz OpenStreetMap (OSM). Najlepsza dostępność piesza oraz samochodem do badanych obszarów zieleni urzędzonej występuje w mieście Uniejów. Najślabszą dostępność pieszą i samochodem do terenów zieleni urzędzonej mają mieszkańcy północnej i zachodniej części gminy Uniejów. Analizy te są bardzo ważne, ponieważ dostępność do terenów zieleni urzędzonej odgrywa kluczową rolę w życiu każdego człowieka.

SŁOWA KLUCZOWE | tereny zieleni urzędzonej, gmina Uniejów, dostępność transportowa

Pedestrian and Car Accessibility to Amenity Green Areas in the Municipality of Uniejów

SUMMARY | This paper assesses the accessibility of amenity green areas in the municipality of Uniejów by foot and car. The area of residential buildings within 5, 10, and 15 minutes of the green areas is presented. The Database of Topographic Objects (BDOT) and OpenStreetMap (OSM) were employed to obtain the requisite data. The town of Uniejów exhibited the most optimal accessibility on foot and by car to the surveyed green space areas. Conversely, the northern and western parts of the Uniejów municipality exhibited the least optimal accessibility on foot and by car

* Monika Kozieł, mgr, absolwent Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; e-mail: monikakoziel93@gmail.com

to the managed green areas. These analyses are of great importance, as accessibility to areas of managed greenery plays a pivotal role in the lives of all.

KEYWORDS | amenity green areas, the Uniejów commune, transport accessibility

Wprowadzenie

Podjmując tematykę terenów zieleni, na wstępie należy je zdefiniować. Podstawowym dokumentem charakteryzującym „tereny zieleni” jest ustawa o ochronie przyrody, która to określa je jako

tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym¹.

Tereny zieleni, tworząc pewien system przyrodniczy, są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania miast i wsi. Mają one istotne znaczenie dla jakości życia mieszkańców, wpływając korzystnie na ich zdrowie psychiczne oraz fizyczne².

Jedną z klasyfikacji terenów zieleni jest ich podział pod względem sposobu powstania na zieleń naturalną i zaprojektowaną (urządzoną). Do naturalnej zieleni zaliczane są lasy, łąki, zieleń przy zbiornikach wodnych oraz izolacyjna. Natomiast do zieleni zaprojektowanej wlicza się zieleńce, parki, zieleń uliczną, cmentarze, ogródki działkowe, trawniki, klomby, bulwary³.

Dostęp do terenów zieleni odgrywa szczególnie ważną rolę w życiu każdego człowieka, podnosząc standard życia. Daje możliwości wypoczynku i rekreacji, wpływa także na estetykę i prestiż lokalizacji⁴.

1 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, DzU z 2023 r., poz. 1336 z późn. zm.

2 B. Korwel-Lejkowska, E. Topa, *Dostępność parków miejskich jako elementów zielonej infrastruktury w Gdańsku*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2017, nr 37, s. 65.

3 A. Chojecka, *Znaczenie terenów zielonych w przestrzeni publicznej oraz ich wpływ na jakość życia miejskiego*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura” 2014, nr 1(9), s. 52–53.

4 M. Szczepańska, B. Maćkiewicz, A. Dziewiatowska, *Tereny zieleni a ceny nieruchomości mieszkaniowych w Poznaniu*, „Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN” 2017, nr 266, s. 144.

W artykule badaniem objęto tereny zieleni urządzonej (zaprojektowanej). Zgodnie ze *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Uniejów*⁵ do terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów zaliczamy: parki, cmentarze, tereny sportowe oraz rodzinne ogrody działkowe.

Parki występują w strukturze wszystkich miast. Pod względem funkcji użytkowane są głównie jako tereny wypoczynkowe. Pełnią one również funkcje dydaktyczno-wychowawcze, a także pomagają w nawiązywaniu kontaktów społecznych. Cmentarze należą do wyjątkowych form zieleni wykazujących odmienne funkcje. Z uwagi na różnorodne znaczenie (społeczne, wychowawcze, estetyczne, dydaktyczne, krajobrazowe) stanowią jedne z najczęściej odwiedzanych obszarów zieleni⁶.

Na definicję terenów sportowo-rekreacyjnych składają się dwa terminy. Pierwszym z nich jest rekreacja, która pojmowana jest jako działania i zachowania podejmowane przez jednostkę dla przyjemności lub pożytku własnego. Nieodłącznym elementem terenów sportowo-rekreacyjnych są obiekty wykorzystywane w celu prowadzenia aktywności sportowej. Do zaspokojenia wymienionych potrzeb tworzone są specjalnie zaprojektowane obiekty sportowo-rekreacyjne⁷.

Rodzinne ogrody działkowe (ROD) definiowane są jako „wydzielony obszar lub obszary przeznaczone na cele rodzinnych ogrodów działkowych, składające się z działek i terenu ogólnego, służące do wspólnego korzystania przez działkowców, wyposażone w infrastrukturę ogrodową”⁸. Do głównych funkcji ROD zalicza się zaspokojenie potrzeb wypoczynkowych i rekreacyjnych, poprawę warunków socjalnych użytkowników, integrację społeczną, a także ochronę środowiska⁹.

5 *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Uniejów*, Uniejów 2009.

6 A. Niewiadomski, *Struktura i znaczenie terenów zieleni w Łodzi na tle dużych ośrodków miejskich w Polsce*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Physica” 2013, nr 12, s. 33–47.

7 M. Grabski, Z. Podgórski, D. Brykała, *Obiekty sportowo-rekreacyjne jako składniki krajobrazu kulturowego miasta Włocławek na początku XXI wieku*, „Journal of Health Science” 2013, nr 3(15), s. 182–183.

8 *Ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych*, DzU z 2021 r., poz. 1073.

9 A. Pawlikowska-Piechotka, *Rodzinne ogrody działkowe w Warszawie. Tradycja i współczesność*, „MAZOWSZE Studia Regionalne” 2019, t. 29, s. 67–79.

Należy wskazać, że na terenie gminy Uniejów nie zostały przeprowadzone badania w zakresie dostępności do terenów zieleni urządzonej. Dla tego obszaru wykonywane już były analizy dostępności transportowej, jednak obejmowały one inny zakres. Badania te przeprowadzono w zakresie dostępności kościołów parafialnych¹⁰, dostępności pieszej, rowerowej i samochodowej do bibliotek w powiecie poddębickim¹¹, a także dostępności straży pożarnych do potencjalnych miejsc interwencji w powiecie poddębickim¹².

Rozważaniami na temat dostępności terenów zieleni zajmowali się m.in.: A. Bochenek i T. Jasiński¹³, D. Prączyńska i Ł. Śmielak¹⁴, M. Borowska-Stefańska i S. Wiśniewski¹⁵, B. Korwel-Lejkowska i E. Topa (2017)¹⁶, I. Durecka¹⁷, natomiast w kontekście zieleni urządzonej swoje rozważania prowadzili m.in. J. Bieroński¹⁸ i A. Dyraga¹⁹.

Za cel artykułu przyjęto ocenę dostępności pieszej i samochodowej do terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów.

-
- 10 P. Kurzyk, *Dostępność kościołów parafialnych dekanatu uniejowskiego w świetle transportu indywidualnego*, „Biuletyn Uniejowski” 2021, t. 10, s. 201–218.
- 11 P. Sapińska, *Dostępność piesza, rowerowa i samochodowa do bibliotek w powiecie poddębickim*, „Biuletyn Uniejowski” 2020, t. 9, s. 93–109.
- 12 M. Borowska-Stefańska, S. Wiśniewski, *Dostępność straży pożarnych do miejsc potencjalnych interwencji w powiecie poddębickim*, „Biuletyn Uniejowski” 2017, t. 6, s. 189–206.
- 13 A. Bochenek, T. Jasiński, *Zastosowanie algorytmu Woronoja do określenia dostępności terenów zieleni w wybranych, dużych miastach Europy*, [w:] J. Liro, M. Liro, P. Krąż (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, t. 3, Kraków 2015, s. 17–27.
- 14 D. Prączyńska, Ł. Śmielak, *Rozmieszczenie przestrzenne terenów zieleni miejskiej w Słupsku*, „Słupskie Prace Geograficzne” 2009, nr 6, s. 207–214.
- 15 M. Borowska-Stefańska, S. Wiśniewski, *Pedestrian accessibility to parks in Łódź*, „Studia Miejskie” 2017, nr 7, s. 39–50; M. Borowska-Stefańska, S. Wiśniewski, *Dostępność łódzkich parków w świetle transportu indywidualnego, zbiorowego i rowerowego*, „Przegląd Komunikacyjny” 2018, nr 2, s. 9–16.
- 16 B. Korwel-Lejkowska, E. Topa, *op. cit.*, s. 63–75.
- 17 I. Durecka, *Parki jako element struktury przestrzennej miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego*, praca doktorska, maszynopis, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.
- 18 J. Bieroński, *Problem zieleni urządzonej w pasach drogowych w Polsce*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2005, t. 17, s. 194–204.
- 19 A. Dyraga, *Kierunki przekształceń przemysłowych terenów zieleni urządzonej w Katowicach*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Architektura” 2012, z. 51, s. 107–115.

Metodologia

Dostępność jest jednym z podstawowych pojęć z zakresu nauk społecznych. Definiowana jest jako zdolność do powstania relacji między więcej niż jednym elementem zbioru. Na podstawie wcześniejszych założeń można zidentyfikować dwie istotne cechy dotyczące dostępności. Pierwszą z nich jest istnienie minimum dwóch elementów w przestrzeni społeczno-gospodarczej, oddziałujących na siebie jednostronnie bądź obustronnie. Drugą cechą jest obecność środków komunikacji, które przełamują opory wynikające z różnorodnych barier, np. przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych czy politycznych²⁰.

W niniejszym opracowaniu przeanalizowano czas dojścia pieszego do terenów zieleni urządzonej, zlokalizowanych na obszarze gminy Uniejów (człowiek porusza się średnio 4,8 km/h²¹), oraz dojazdu samochodem. Na potrzeby badania wykorzystano zasoby OpenStreetMap (OSM)²². Drogi wprowadzono do bazy jako liniowe. Przy obliczeniach czasu przejazdu przyjęto dopuszczalne prędkości przejazdowe w zależności od kategorii dróg (tab. 1), co wielokrotnie było wykorzystywane w literaturze m.in. przez M. Borowską-Stefańską²³, S. Wiśniewskiego, M. Kowalskiego. Następnie przy pomocy programu GIS wyeksportowano drogi, po czym wykonano obliczenia przy użyciu narzędzia do analiz sieciowych. Wynikiem analiz było przedstawienie powierzchni zabudowy mieszkaniowej w izochronach 0–5 minut; 5–10 minut oraz 10–15 minut od terenów zieleni urządzonej, zarówno w odniesieniu do dostępności pieszej, jak i samochodowej. W tym celu wykorzystano dane pochodzące z Bazy Danych Obiektów Topograficznych.

-
- 20 T. Komornicki, P. Śleszyński, P. Rosik, W. Pomianowski, *Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej*, „Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN” 2010, nr 241, s. 16, 19.
- 21 J. Gadziński, M. Beim, *Dostępność przestrzenna lokalnego transportu publicznego w Poznaniu*, „Transport Miejski i Regionalny” 2009, t. 5, s. 10–16.
- 22 M. Borowska-Stefańska, M. Wojtczak, *Dostępność piesza i transportem indywidualnym do parków w Turku i Koninie*, „Biuletyn Uniejowski” 2019, t. 8, s. 164.
- 23 M. Borowska-Stefańska, *Dostępność transportowa od straży pożarnych do obiektów społecznych zlokalizowanych na terenach zagrożonych powodzią w województwie łódzkim z wykorzystaniem analiz sieciowych*, „Transport Miejski i Regionalny” 2016, nr 3, s. 28–32.

Tab. 1. Klasyfikacja dróg w OpenStreetMaps wraz z maksymalnymi prędkościami przejazdowymi

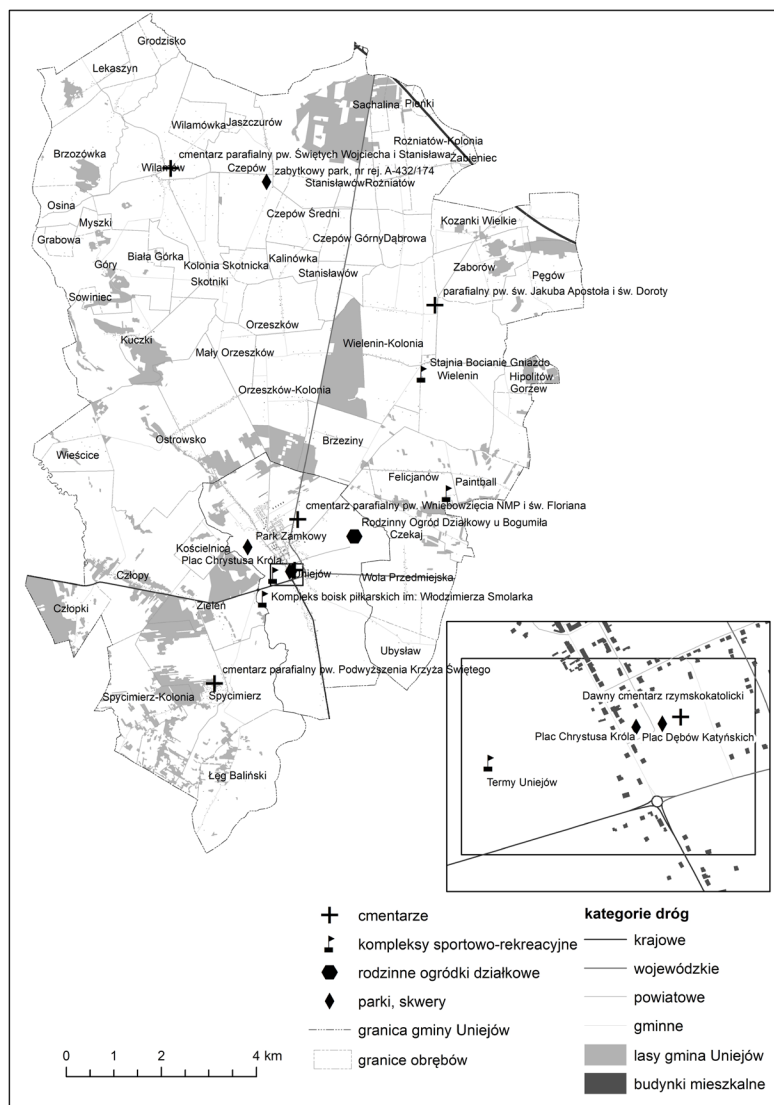
Lp.	Klasyfikacja drogi w OSM	Prędkość (km/h)
1	Motorway – autostrada	140
2	Trunk – droga ekspresowa	120
3	Primary – droga krajowa (w Polsce)	90
4	Secondary – droga wojewódzka (w Polsce)	90
5	Tertiary – droga powiatowa (w Polsce)	50
6	Unclassified – droga gminna (w Polsce)	50
7	Residential – droga osiedlowa	20
8	Living street – droga w strefie zamieszkania	20
9	Track – droga gruntowa	20

Źródło: opracowano na podstawie: M. Borowska-Stefańska, *Dostępność transportowa od straży pożarnych do obiektów społecznych zlokalizowanych na terenach zagrożonych powodzią w województwie łódzkim z wykorzystaniem analiz sieciowych*, „Transport Miejski i Regionalny” 2016, nr 3, s. 30

Charakterystyka obszaru badań

Gmina miejsko-wiejska Uniejów położona jest w północno-zachodniej części województwa łódzkiego, północnej części powiatu poddębickiego i zajmuje powierzchnię 129,01 km². W jej skład wchodzi trzydzieści sołectw oraz miasto Uniejów²⁴. Na terenie gminy Uniejów zidentyfikowano czternaście terenów zieleni urządzonej, w skład których wchodzi: rodzinne ogrody działkowe, cztery kompleksy sportowo-rekreacyjne, cztery parki i skwery oraz pięć cmentarzy. Najwięcej terenów zieleni urządzonej zlokalizowanych jest na południu gminy, w mieście Uniejów (ryc. 1), gdzie mieszczą się dwa kompleksy sportowo-rekreacyjne (termy Uniejów i Kompleks Boisk im. Włodzimierza Smolarka), dwa cmentarze wyznaniowe, Rodzinny Ogród Działkowy „U Bogumiła” oraz trzy parki i skwery, do których zaliczono Plac Dębów Katyńskich, Plac Chrystusa Króla oraz Park przy Zamku (zabytkowy park w XIX-wiecznym stylu angielskim, nr rej. A-481/222). Kolejne tereny zieleni urządzonej mieszczą się w Wieleninie (stajnia Bocianie Gniazdo oraz cmentarz), Felicjanowie (paintball), Czepowie (zabytkowy park, nr rej. A-432/174), Spycimierzu (cmentarz) oraz Wilamowie (cmentarz).

²⁴ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica> [dostęp: 28.03.2024].

Ryc. 1. Rozmieszczenie terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne

W granicach omawianego obszaru znajdują się 2 673 budynki mieszkalne o łącznej powierzchni zabudowy 27,71 ha, z czego 2 637 to budynki jednorodzinne o powierzchni zabudowy 26,22 ha (budynki jednorodzinne, letniskowe, dom parafialny i leśniczówka), a 36 to budynki zamieszkania zbiorowego o łącznej powierzchni zabudowy 1,49 ha (budynki wielorodzinne, dom zakonny i dom opieki społecznej).

Tab. 2. Zestawienie powierzchni zabudowy mieszkaniowej w poszczególnych izochronach [ha] oraz jej udział w całkowitej powierzchni zabudowy

Sposób dotarcia do terenów zieleni urządzonej	Powierzchnia zabudowy mieszkaniowej w poszczególnych izochronach [ha]			Udział w całej powierzchni zabudowy [%]			
	Izochrona 0-5 minut	Izochrona 5-10 minut	Izochrona 10-15 minut	Izochrona 0-5 minut	Izochrona 5-10 minut	Izochrona 10-15 minut	Łącznie
Rodzinne ogrody działkowe							
samochoodem	0,45	9,46	11,98	21,89	1,63	34,13	43,26
pieszo	-	-	0,15	0,15	-	-	0,54
Parki i skwery							
samochoodem	14,13	8,02	3,45	25,60	50,98	28,95	12,43
pieszo	1,44	2,64	2,37	6,45	5,21	9,52	8,56
Cmentarze							
samochoodem	20,29	6,85	0,57	27,71	73,21	24,72	2,07
pieszo	1,77	5,70	2,47	9,94	6,39	20,57	8,92
Kompleksy sportowo-rekreacyjne							
samochoodem	16,23	5,64	3,37	25,24	58,58	20,31	12,18
pieszo	0,26	1,04	3,00	4,30	0,94	3,74	10,83
							Łącznie
							79,02
							0,54
							92,36
							23,29
							100
							35,88
							91,07
							15,51

Źródło: opracowanie własne

Dostępność piesza

Rodzinne ogrody działkowe

W gminie Uniejów mieści się jeden rodzinny ogród działkowy „U Bogumiła” (ROD), który znajduje się w wschodniej części miasta Uniejów. Z badań wynika, że zabudowa mieszkaniowa znajduje się tylko w izochronie 10–15 minut, która obejmuje łącznie 0,14 ha zabudowy. Stanowi to zaledwie 0,54% całkowitej powierzchni zabudowy mieszkaniowej w gminie Uniejów (ryc. 2). Dostępność do rodzinnego ogrodu działkowego w strefie do 15 minut mają jedynie mieszkańcy wschodniej części miasta Uniejów.

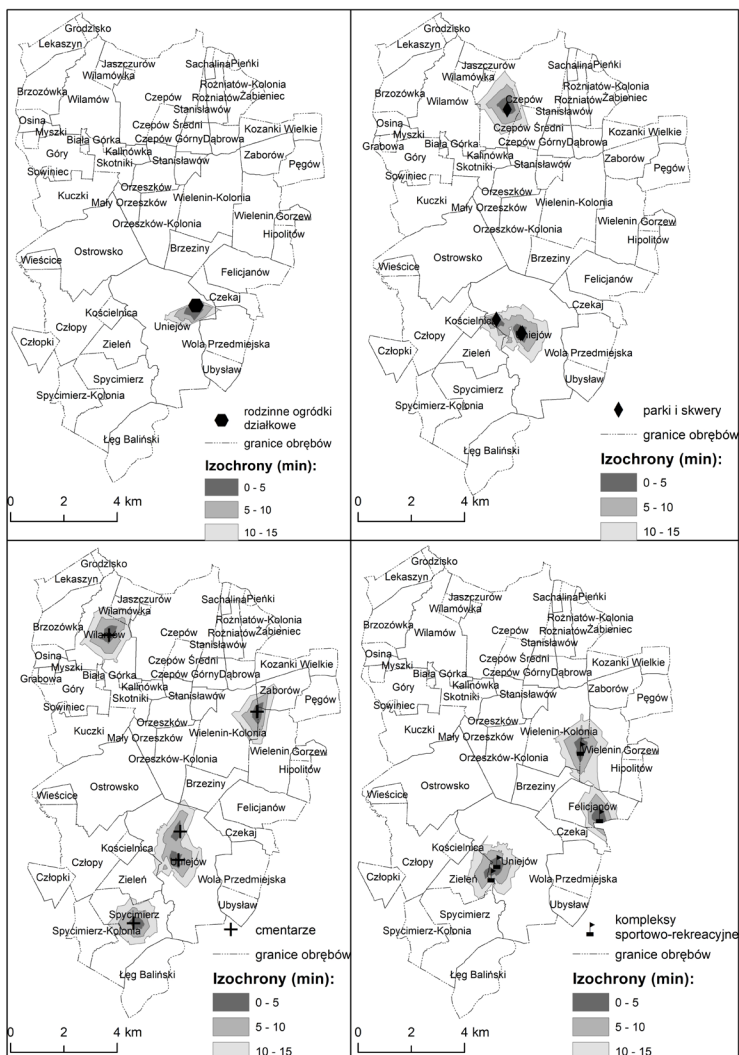
Parki i skwery

Badane parki i skwery mieszczą się w północnej i południowej części gminy Uniejów. W strefie 15-minutowego dojazdu znajduje się 6,45 ha powierzchni budynków mieszkalnych analizowanej gminy (stanowi to 23,29% ogółu badanej zabudowy mieszkalnej) (tab. 2). W izochronie dojazdu do 5 minut znajduje się jedynie 1,44 ha powierzchni zabudowy mieszkaniowej, natomiast w strefie 5–10 minut mieści się 2,64 ha powierzchni zabudowy mieszkalnej. Izochrony obrazujące czas dotarcia pieszo do parków i skwerów w czasie od 10 do 15 minut obejmują 2,37 ha zabudowy mieszkaniowej zlokalizowanej na badanym terenie. Zabudowa w badanych izochronach rozmieszczona jest na południu gminy w miejscowościach Uniejów, Zieleni i Kościelnica oraz na północy w Czepowie (ryc. 2). Z badań wynika, że najlepszą dostępność pieszą do parków i skwerów mają mieszkańcy Uniejowa, gdzie znajduje się Park Zamkowy, Plac Chrystusa Króla oraz Plac Dębów Katyńskich, oraz mieszkańcy obrębu Czepów, gdzie zlokalizowany jest zabytkowy park, natomiast w wyznaczonym czasie dojazdu pieszego do tych obszarów nie są w stanie dotrzeć mieszkańcy ze wschodniej i zachodniej części gminy.

Cmentarze

W zasięgu strefy dojazdu pieszego do cmentarzy znajduje się 9,94 ha powierzchni zabudowy mieszkaniowej zlokalizowanej w gminie Uniejów. Izochrony dojazdu pieszego do 5 minut od cmentarzy obejmują 6,39% powierzchni budynków mieszkalnych. Są to domy znajdujące się w miejscowościach położonych w północno-zachodniej, południowej i wschodniej części gminy. Izochrony dojazdu pieszego do cmentarzy w czasie od 5 do 10 minut obejmują 1,77 ha zabudowy mieszkaniowej, natomiast w granicach izochron

10–15 minut znajduje się 2,47 ha budynków mieszkalnych zlokalizowanych w gminie Uniejów (ryc. 2). Biorąc pod uwagę poszczególne miejscowości oraz powierzchnię budynków mieszkalnych w zasięgu wyznaczonych izochron dotarcia do cmentarzy, najlepszą dostępnością pieszą do badanych terenów charakteryzują się miejscowości Wilamów, Wielenin, Zaborów, Uniejów oraz Spycimierz. Mieszkańcy z pozostałych terenów gminy Uniejów są poza zasięgiem 15-minutowego dojścia pieszego do cmentarzy.

Ryc. 2. Izochrony dojścia pieszego [min] do terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne

Kompleksy sportowo-rekreacyjne

Kompleksy sportowo-rekreacyjne rozmieszczone są w południowej i wschodniej części omawianego terenu. W strefie dotarcia pieszego do kompleksów sportowo-rekreacyjnych znajduje się 4,30 ha powierzchni budynków mieszkalnych gminy Uniejów. W czasie dojścia do 5 minut dostęp do kompleksów sportowo-rekreacyjnych mają jedynie mieszkańcy Uniejowa, Wielenina i Felicjanowa. Izochrony dojścia pieszego do badanych obszarów w czasie od 10 do 15 minut obejmują 1,04 ha zabudowy mieszkalnej. Odsetek zabudowy mieszkaniowej położonej w czasie od 10 do 15 minut dojścia pieszego do analizowanych terenów wynosi 10,83% (tab. 2). Najlepszą dostępność pieszą do kompleksów sportowo-rekreacyjnych mają mieszkańcy południowej i wschodniej części gminy Uniejów, natomiast najgorszą ci mieszkający po północnej i zachodniej stronie badanego obszaru.

Dostępność samochodem

Rodzinne ogrody działkowe

W zasięgu strefy dojazdu samochodem do ROD znajduje się 21,89 ha powierzchni zabudowy mieszkaniowej. Obszary ograniczone izochronami dojazdu samochodem do 5 minut obejmują 1,63% powierzchni całkowitej zabudowy mieszkaniowej zlokalizowanej w gminie Uniejów (tab. 2). Budynki te znajdują się we wschodniej części miasta Uniejów. Izochrony obrazujące czas dojazdu samochodem do ROD od 5 do 10 minut obejmują 9,46 ha zabudowy mieszkaniowej, natomiast w czasie od 10 do 15 minut znajduje się 43,26 ha powierzchni budynków mieszkalnych zlokalizowanych w gminie Uniejów (ryc. 3). Biorąc pod uwagę poszczególne miejscowości oraz powierzchnię budynków mieszkalnych w zasięgu wyznaczonych izochron dojazdu samochodem do ROD, najlepszą dostępnością do badanych terenów charakteryzują się miejscowości położone na południe od centrum gminy. Mieszkańcy północno-wschodniej i północno-zachodniej części badanego obszaru są poza zasięgiem 15-minutowego dojazdu samochodem do ROD.

Parki i skwery

Łączna powierzchnia zabudowy mieszkalnej w zasięgu 15-minutowego dojazdu samochodem do parków i skwerów wynosi 25,59 ha. Stanowi to 92,36% całkowitej zabudowy mieszkalnej gminy Uniejów (tab. 2). Mieszkańcy

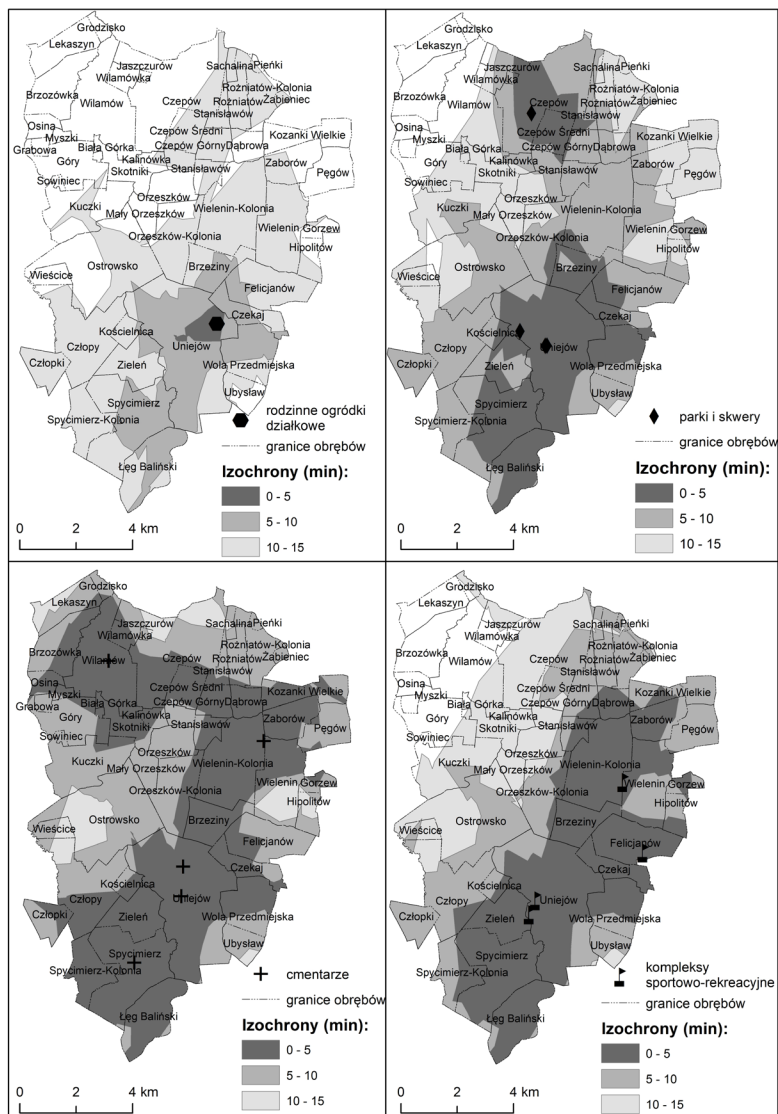
Czepowa, Uniejowa, Spycimierza oraz Łęgu Balińskiego w ciągu 5 minut mogą dojechać samochodem do parków i skwerów. Izochrona 5–10-minutowa dojazdu samochodem do parków obejmuje częściowo północną, południowo-zachodnią oraz wschodnią część gminy, gdzie mieści się 8,02 ha powierzchni budynków mieszkalnych. W izochronie od 10 do 15 minut mieści się 3,45 ha zabudowy mieszkaniowej (ryc. 3). Możliwości dojazdu do parków w kwadrans nie mają mieszkańcy północno-zachodniej części gminy Uniejów, tj. miejscowości Grodzisko, Lekaszyn, Brzozówka, Osina i Myszki.

Cmentarze

W zasięgu strefy 15-minutowego dojazdu samochodem do cmentarzy znajduje się 100% całkowitej powierzchni zabudowy mieszkalnej analizowanej gminy. Na obszarach ograniczonych izochronami dojazdu samochodem do 5 minut do terenów objętych analizą znajduje się 73,21 ha powierzchni budynków mieszkalnych. Zabudowa ta mieści się w północnej, południowej i zachodniej części gminy Uniejów (ryc. 3). W strefach dojazdu samochodem do cmentarzy od 5 do 10 minut znajduje się 6,85 ha zabudowy mieszkaniowej, natomiast w czasie od 10 do 15 minut znajduje się 0,57 ha budynków mieszkalnych zlokalizowanych w gminie Uniejów (tab. 2).

Kompleksy sportowo-rekreacyjne

W strefie dotarcia samochodem do kompleksów sportowo-rekreacyjnych znajduje się 4,30 ha powierzchni budynków mieszkalnych. Najkrótszy czas (5 minut) dotarcia samochodem do kompleksów sportowo-rekreacyjnych mają mieszkańcy południowej i wschodniej części gminy Uniejów (ryc. 3). Izochrony obrazujące czas dojazdu samochodem do badanych obszarów w czasie od 5 do 10 minut obejmują 5,64 ha całkowitej zabudowy mieszkaniowej zlokalizowanej na badanym terenie (tab. 2). Odsetek zabudowy mieszkaniowej położonej w czasie 10–15 minut dojazdu samochodem do analizowanych terenów wynosi 12,18% (tab. 2). Najlepszą dostępność samochodową do kompleksów sportowo-rekreacyjnych mają mieszkańcy południowej i wschodniej części gminy Uniejów. Utrudniony dostęp do kompleksów sportowo-rekreacyjnych mają z kolei mieszkańcy północnej i zachodniej części gminy.

Ryc. 3. Dostępność samochodem [min] do terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie i wnioski

W niniejszej pracy dokonano oceny dostępności pieszej i samochodem do terenów zieleni urządzonej w gminie Uniejów. Badania te miały na celu przede wszystkim ustalenie, jaka powierzchnia zabudowy mieszkalnej znajduje się

w wyznaczonych izochronach (0–5, 5–10 i 10–15 minut). Otrzymane wyniki pokazują, że znaczna powierzchnia zabudowy mieszkaniowej, a co za tym idzie, liczba potencjalnych użytkowników, ma dostęp do badanych terenów zieleni urządzonej. Z przeprowadzonych badań wynika, że dostępność samochodem do terenów zieleni urządzonej jest zróżnicowana. Mieszkańcy gminy Uniejów mają najlepszą dostępność pieszą do cmentarzy, w izochronie do 15 minut znajduje się bowiem 35,88% całkowitej zabudowy mieszkaniowej (ryc. 2), natomiast w przypadku transportu indywidualnego wszyscy mieszkańcy gminy Uniejów mają możliwość dojazdu do cmentarzy w tym samym czasie (ryc. 3). Wpływa na to przede wszystkim równomierne rozmieszczenie tych obiektów oraz usytuowanie ich przy głównych drogach.

Najsłabszą dostępnością charakteryzuje się rodzinny ogród działkowy. Izochrona 15-minutowego dojścia pieszo do ROD obejmuje 0,54% całkowitej zabudowy. Łączna powierzchnia zabudowy mieszkalnej w zasięgu 10–15 minut dojazdu samochodem do ROD wynosi 43,26% całkowitej powierzchni budynków mieszkalnych. Ten stan rzeczy wynika przede wszystkim z niedostatecznie rozwiniętej sieci drogowej w okolicy ogródków działkowych.

Najlepszą dostępność samochodem do parków i skwerów mają mieszkańcy północnej, południowej i wschodniej części gminy. W zasięgu 15-minutowego dojazdu do tych terenów znajduje się 92,36% powierzchni zabudowy mieszkaniowej gminy Uniejów. Najsłabszą dostępność samochodem mają mieszkańcy zachodniej części analizowanego obszaru. W strefach dojścia pieszo do parków i skwerów w czasie do 15 minut znajduje się 23,26% całkowitej zabudowy mieszkaniowej w gminie Uniejów. Zabudowa ta rozmieszczona jest w północnej i południowej części gminy Uniejów. Poza zasięgiem 15 minut dojścia pieszego pozostają mieszkańcy wschodniej, zachodniej i środkowej części gminy.

W strefie 15-minutowego dojazdu samochodem do kompleksów sportowo-rekreacyjnych znajduje się 91,07% powierzchni zabudowy mieszkaniowej gminy Uniejów. Najsłabszą dostępność mają mieszkańcy północnej i zachodniej części badanego obszaru, natomiast najlepszą dostępność mają mieszkańcy południowej i wschodniej części gminy. Do kompleksów sportowo-rekreacyjnych w ciągu kwadransa mogą dotrzeć mieszkańcy południowej i zachodniej części gminy. Strefa ta obejmuje 4,30% całkowitej powierzchni zabudowy mieszkalnej w gminie Uniejów.

Biorąc pod uwagę rozmieszczenie poszczególnych obszarów zieleni urządzonej oraz powierzchnię budynków mieszkalnych w zasięgu wyznaczonych

izochron, najlepszą dostępnością pieszą do badanych obszarów charakteryzuje się miasto Uniejów, najgorszą – północno-zachodnia część gminy. Na terenie miasta Uniejów znajduje się największa liczba omawianych terenów. Jest to korzystne, ponieważ w mieście mamy do czynienia z większą gęstością zabudowy niż na terenach wiejskich. Tereny zieleni urządzonej umożliwiają mieszkańcom miasta kontakt z naturą, dzięki czemu mogą się oni wyciszyć, odprężyć i odpocząć z dala od zgiełku²⁵. W przypadku dostępności samochodowej wszyscy mieszkańcy gminy Uniejów potencjalnie mogą skorzystać z terenów zieleni urządzonej w czasie dojazdu samochodem nieprzekraczającego 15 minut.

Bibliografia

- Bieroński J., *Problem zieleni urządzonej w pasach drogowych w Polsce*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2005, t. 17, s. 194–204.
- Bochenek A., Jasiński T., *Zastosowanie algorytmu Woronoja do określenia dostępności terenów zieleni w wybranych, dużych miastach Europy*, [w:] J. Liro, M. Liro, P. Krąż (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, t. 3, Kraków 2015, s. 17–27.
- Borowska-Stefańska M., *Dostępność transportowa od straży pożarnych do obiektów społecznych zlokalizowanych na terenach zagrożonych powodzią w województwie łódzkim z wykorzystaniem analiz sieciowych*, „Transport Miejski i Regionalny” 2016, nr 3, s. 28–32. <https://doi.org/10.18778/7969-666-6>
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski S., *Dostępność łódzkich parków w świetle transportu indywidualnego, zbiorowego i rowerowego*, „Przegląd Komunikacyjny” 2018, nr 2, s. 9–16.
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski S., *Dostępność straży pożarnych do miejsc potencjalnych interwencji w powiecie poddębickim*, „Biuletyn Uniejowski” 2017, t. 6, s. 189–206. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.06.12>
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski S., *Pedestrian accessibility to parks in Łódź*, „Studia Miejskie” 2017, nr 7, s. 39–50. <https://doi.org/10.25167/sm2017.027.03>

25 A. Chojcka, *op. cit.*

- Borowska-Stefańska M., Wojtczak M., *Dostępność piesza i transportem indywidualnym do parków w Turku i Koninie*, „Biuletyn Uniejowski” 2019, t. 8, s. 162–179. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.08.10>
- Chojcka A., *Znaczenie terenów zielonych w przestrzeni publicznej oraz ich wpływ na jakość życia miejskiego*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura” 2014, nr 1(9), s. 48–54.
- Durecka I., *Parki jako element struktury przestrzennej miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego*, praca doktorska, maszynopis, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.
- Dyraga A., *Kierunki przekształceń przemysłowych terenów zieleni urzędowej w Katowicach*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Architektura” 2012, z. 51, s. 107–115.
- Gadziński J., Beim M., *Dostępność przestrzenna lokalnego transportu publicznego w Poznaniu*, „Transport Miejski i Regionalny” 2009, t. 5, s. 10–16.
- Grabski M., Podgórski Z., Brykała D., *Obiekty sportowo-rekreacyjne jako składniki krajobrazu kulturowego miasta Włocławek na początku XXI wieku*, „Journal of Health Sciences” 2013, nr 3(15), s. 182–197.
- Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W., *Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej*, „Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN” 2010, nr 241, s. 16, 19.
- Korwel-Lejkowska B., Topa E., *Dostępność parków miejskich jako elementów zielonej infrastruktury w Gdańsku*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2017, nr 37, s. 63–75.
- Kurzyk P., *Dostępność kościołów parafialnych dekanatu uniejowskiego w świetle transportu indywidualnego*, „Biuletyn Uniejowski” 2021, t. 10, s. 201–218. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.10.07>
- Niewiadomski A., *Struktura i znaczenie terenów zieleni w Łodzi na tle dużych ośrodków miejskich w Polsce*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Physica” 2013, nr 12, s. 33–47. <https://doi.org/10.18778/1427-9711.12.03>
- Pawlikowska-Piechotka A., *Rodzinne ogrody działkowe w Warszawie. Tradycja i współczesność*, „MAZOWSZE Studia Regionalne” 2019, t. 29, s. 67–79. <https://doi.org/10.21858/msr.29.03>
- Prądyńska D., Śmielak Ł., *Rozmieszczenie przestrzenne terenów zieleni miejskiej w Słupsku*, „Słupskie Prace Geograficzne” 2009, nr 6, s. 207–214.

Sapińska P., *Dostępność piesza, rowerowa i samochodowa do bibliotek w powiecie poddębickim*, „Biuletyn Uniejowski” 2020, t. 9, s. 93–109. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.09.05>

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Uniejów, Uniejów 2009.

Szczepańska M., Maćkiewicz B., Dziewiatowska A., *Tereny zieleni a ceny nieruchomości mieszkaniowych w Poznaniu*, „Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN” 2017, nr 266, s. 142–158.

Ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych, DzU z 2021 r., poz. 1073.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, DzU z 2023 r., poz. 1336 z późn. zm.

Źródła internetowe

<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica> [dostęp: 28.03.2024].

ARTYKUŁY PRZEGLĄDOWE

MICHAŁ KOWALSKI*

Zachowania wyborcze mieszkańców gminy Uniejów w wyborach parlamentarnych w 2023 roku

STRESZCZENIE | Celem artykułu jest prezentacja zachowań wyborczych mieszkańców gminy Uniejów w wyborach parlamentarnych z 2023 r. w ujęciu lokalnym. Przedstawiono w nim podstawowe zachowania wyborcze (frekwencję, sposób głosowania i jego wyniki) w każdej obwodowej komisji wyborczej zlokalizowanej na obszarze gminy Uniejów. Na analizowanym obszarze w przeważającej większości głosowano osobiście w lokalach wyborczych (głosowanie korespondencyjne lub przez pełnomocnika było rzadziej wykorzystywane niż na całym terytorium Polski). Zachowania wyborcze mieszkańców gminy wykazują pewne zróżnicowanie przestrzenne pomiędzy miastem a obszarem wiejskim. Większą frekwencję oraz nieco mniejsze poparcie partii prawicowych obserwuje się w mieście. Jednocześnie ukazują trwałość przestrzennego zróżnicowania elektoratów.

SŁOWA KLUCZOWE | gmina Uniejów, wybory parlamentarne, zachowania wyborcze

The Electoral Behaviour of the Residents of the Uniejów Commune in the 2023 Parliamentary Elections

SUMMARY | The aim of the article is to present the electoral behaviour of the residents of the Uniejów commune in the 2023 parliamentary elections from a local

* Michał Kowalski, dr, adiunkt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, <https://orcid.org/0000-0001-7082-5161>; e-mail: michal.kowalski@geo.uni.lodz.pl

perspective. It presents basic electoral behaviour (turnout, voting method and results) in each district electoral commission located in the Uniejów commune. In the elections in the area covered by the analysis, the overwhelming majority voted in person at polling stations (voting by correspondence or by proxy was used less often than in the entire territory of Poland). The voting behaviour of the commune's inhabitants shows some spatial differences between the city and the rural area. A higher turnout and slightly lower support for right-wing parties can be observed in the city.

KEYWORDS | Uniejów, parliamentary elections, electoral behaviour

Wprowadzenie

Od czasu wyborów parlamentarnych ustalających skład Sejmu V kadencji (w 2005 r.) władza ustawodawcza oraz rządy w Polsce obejmowane były przez przedstawicieli dwóch środowisk politycznych – zogniskowanych wokół Jarosława Kaczyńskiego z jednej i Donalda Tuska z drugiej strony. Choć początkowo wydawało się, że przedstawiciele tych środowisk (w tym ich liderzy) będą zdolni do współrządzenia, rzeczywistość polityczna doprowadziła do zasadniczej polaryzacji polskiej sceny politycznej. Przy czym pierwotną i wydaje się, że wciąż aktualną osią sporu między tymi kręgami władzy był dualistyczny model identyfikacji partyjnej: „My – Oni”¹, której konsekwencją stał się podział sceny politycznej na dwa wzajemnie zwalczające się obozy: pod przewodnictwem D. Tuska i J. Kaczyńskiego². W efekcie liderzy swoich środowisk prowadzą spór w sferze wizerunkowej, poważnie marginalizując treści programowe³. Efektem tego stanu rzeczy są trudności we właściwej identyfikacji i waloryzacji osi konfliktu politycznego. Przyjmując za dwa podstawowe wymiary sporu politycznego⁴

1 M. Górka, *Przywódczość polityczna Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska w latach 2005–2011. Wybrane aspekty*, „Forum Politologiczne” 2013, t. 15, s. 177–205.

2 A. Szczudlińska-Kanoś, *Wizerunek przywódcy w wyborach, na przykładzie rywalizacji Lecha Kaczyńskiego i Donalda Tuska*, [w:] A.K. Piasecki (red.), *Model przywództwa: wymiar lokalny, krajowy, międzynarodowy*, Kraków 2006, s. 248–255.

3 M. Górka, *op. cit.*

4 M. Kowalski, *Polaryzacja zachowań wyborczych w Polsce jako rezultat cywilizacyjnego rozdarcia kraju*, [w:] M. Kowalski (red.), *Przestrzeń wyborcza Polski*, Warszawa 2003, s. 11–48; T. Zarycki, *Kulturowo-polityczne uwarunkowania modernizacji Polski wschodniej i zachodniej. Geografia polityczna i jej interpretacje*, [w:] G. Gorzelak,

„oś wartości”⁵ i „oś interesów”⁶, środowisko skupione wokół J. Kaczyńskiego (Zjednoczona Prawica) sytuuje się na prawicy, zaś środowiska pod przewodnictwem D. Tuska (Koalicja Obywatelska oraz jej koalicjanci) w centrum i na lewicy. Wydaje się, że w minionych wyborach to właśnie wokół osi wartości koncentrował się spór polityczny, zważywszy na fakt znaczącego zróżnicowania, na płaszczyźnie sporu interesów, programów wewnątrz rywalizujących środowisk. Inną dominującą przed kampanią wyborczą i w jej trakcie osią sporu w debacie społeczno-politycznej była kwestia podejścia obu środowisk do zagadnień ustrojowych – z jednej strony zrozumienia i interpretacji ładu prawnego, z drugiej – przenoszenia kompetencji dotyczących sprawczości między władzą centralną a samorządową.

Efektom wyborów było sformowanie nowego rządu, pierwszego od ośmiu lat związanego ze środowiskiem D. Tuska (który został premierem), w skład którego weszły formacje: centrowa Koalicja Obywatelska (KO) (koalicja wyborcza partii: Platforma Obywatelska – PO, Nowoczesna – N., Inicjatywa Polska – IPL, a także Zieloni oraz Ruch Społeczny Agrounia Tak), centrowa i centroprawicowa Trzecia Droga (TD) (koalicja wyborcza Koalicji Polskiej, w tym m.in. Polskiego Stronnictwa Ludowego, Centrum dla Polski, Unii Europejskich Demokratów, oraz partii Polska 2050 Szymona Hołowni) oraz lewicowa Nowa Lewica (bez Lewicy Razem).

Obserwacja wyborów ogólnopolskich w ciągu ostatnich ośmiu lat pozwoliła dostrzec pewne różnice przestrzenne w zachowaniach wyborczych mieszkańców gminy Uniejów. Dotyczyły one zarówno kwestii związanych z frekwencją (wyższa w większych miejscowościach), jak i podziałem elektoratu (w mieście obserwowano mniejsze poparcie dla partii lewicowych względem ludowych). Wyniki ostatnich głosowań wskazują, iż coraz większą rolę w procesie podejmowania decyzji przez wyborców odgrywa spór na płaszczyźnie osi wartości. Przy czym mieszkańcy gminy Uniejów częściej opowiadali się za wartościami reprezentowanymi przez partie prawicowe⁷,

A. Tucholska (red.), *Historyczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju: Polska i Ukraina*, Warszawa 2008, s. 59–92.

- 5 Podział na prawicę i lewicę często powiązany ze stosunkiem do komunistycznej przeszłości.
- 6 Podział uwidaczniający się w różnicach w przestrzennym rozkładzie poparcia pomiędzy miastem a wsią, wynikający z rozbieżności w definiowaniu interesów ekonomicznych elektoratów miejskiego i wiejskiego.
- 7 P. Kurzyk, *Heterogeniczność przestrzenna postaw wyborczych mieszkańców gminy Uniejów w wyborach europejskich i parlamentarnych w 2019 roku*, „Biuletyn Uniejowski”

co wpisuje się w szerszy nurt większego poparcia dla tych opcji politycznych na obszarach dawnego Królestwa Kongresowego⁸.

Niniejszy tekst, o charakterze informacyjnym, ma na celu zobrazowanie wyników ogólnokrajowych wyborów (do Sejmu i Senatu) w ujęciu lokalnym – gminy miejsko-wiejskiej Uniejów. Prezentacja wyników z tego właśnie obszaru wydaje się interesująca z dwóch powodów. Po pierwsze, zlokalizowany jest on „na granicy” pomiędzy tą częścią Polski, która skupia ośrodki poparcia opcji „prawicowych”, oraz tą, która jest zorientowana bardziej „lewicowo”. Po drugie, obszar gminy jest podzielony na dwie części – miejską i wiejską, w których z reguły daje się zaobserwować polaryzacja sceny politycznej względem głównych osi sporu politycznego.

Metody i zakres badania

Zachowania wyborcze to ogół postaw obywateli, które ujawniają się w trakcie procesu wyborczego⁹. Katalog wspomnianych postaw jest szeroki i zawiera w sobie relacje zachodzące pomiędzy elektoratem a partiami politycznymi¹⁰. W artykule skupiono się na najczęściej analizowanych na łamach „Biuletynu Uniejowskiego” zagadnieniach, a więc: uczestnictwie w wyborach (lub jego braku), sposobie uczestnictwa oraz preferencjach wyborczych ujawnionych w akcie głosowania¹¹. Wyniki zaprezentowano w ujęciu szczegółowym do poziomu obwodowych komisji wyborczych, nadając im szerszy kontekst, stosując odniesienia do zachowań na różnych poziomach podziału administracyjnego kraju oraz podziału kraju na okręgi wyborcze. W tym celu korzystano z graficznych metod prezentacji danych. W zakresie sposobu oddania głosu oraz frekwencji przeanalizowano jedynie zachowania wyborcze w głosowaniu do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Analizy wyników głosowania przeprowadzono dla wyborów do Sejmu i Senatu RP.

2020, t. 9, s. 133–146; M. Kowalski, M. Roźniata, *Zróżnicowanie przestrzenne zachowań wyborczych mieszkańców gminy Uniejów w wyborach prezydenckich i parlamentarnych w 2015 roku*, „Biuletyn Uniejowski” 2016, t. 5, s. 129–142.

8 M. Kowalski, *op. cit.*

9 J. Raciborski, *Polskie wybory. Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego w latach 1989–1995*, Warszawa 1997.

10 Ł. Scheffs, *Zachowania polityczne a zachowania wyborcze w dobie kampanii permanentnej*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2012, z. 2, s. 209–222.

11 P. Kurzyk, *op. cit.*; M. Kowalski, M. Roźniata, *op. cit.*

W artykule nakreślono zasięgi przestrzenne obwodowych komisji wyborczych na podstawie danych adresowych, a dla zachowania ciągłości przestrzennej granice między obwodami ustalono na podstawie geograficznych przesłanek (granice działek z zabudową o danym adresie lub przebieg naturalnych granic, np. występowanie rzeki). Informacje na temat frekwencji, sposobu oraz wyników głosowania pozyskano z rejestru Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) prowadzonego i udostępnianego w arkuszach danych na prowadzonej przez ten organ witrynie internetowej¹².

Ze względu na niewielki zakres przestrzenny badań przedstawione wyniki głosowań mają charakter ogólny i informacyjno-poglądowy (brak w nich odniesień do bardziej szczegółowych charakterystyk wyborców i ich warunków życiowych w poszczególnych obwodach¹³).

Obszar badań

Zasięg przestrzenny okręgów wyborczych utworzonych na potrzeby głosowania do Sejmu i Senatu nie jest jednakowy. Wynika to z faktu, iż w przypadku każdej z izb obowiązują różne ordynacje wyborcze. W wyborach do Sejmu obowiązuje proporcjonalny system wyborczy w nierównych pod względem wielkości 41 wielomandatowych okręgach wyborczych. Z racji na różnice w wielkości okręgów liczba mandatów jest zróżnicowana, a sam ich przydział jest określany wg metody D'Hondta (przy założeniach osiągnięcia ustawowych progów przez komitet wyborczy). W wyborach do izby wyższej parlamentu obowiązuje zasada jednomandatowych okręgów wyborczych. W związku z tym, z uwagi na liczbę mandatów, terytorium Polski zostało podzielone na 100 okręgów. Na tle wspomnianego podziału gmina Uniejów w wyborach do Sejmu stanowiła fragment Sejmowego Okręgu Wyborczego nr 11 (12-mandatowy)¹⁴, zaś do Senatu – Senackiego Okręgu Wyborczego nr 25^{15, 16}. W wyborach do Sejmu w analizowanym okręgu wyborczym zarejestrowano

¹² <https://pkw.gov.pl/> [dostęp: 30.04.2024].

¹³ Por. M. Sobczyński, *Zróżnicowanie przestrzenne postaw politycznych mieszkańców Łodzi*, Łódź 2000, s. 261–282.

¹⁴ Sejmowy Okręg Wyborczy, w skład którego weszły powiaty: kutnowski, łaski, łęczycki, łowicki, pabianicki, pajęczański, poddębicki, sieradzki, wieluński, wieruszowski, zduńskowolski oraz zgierski.

¹⁵ Senacki Okręg Wyborczy, w skład którego weszły powiaty: kutnowski, łęczycki, łowicki i poddębicki.

¹⁶ *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy*, DzU z 2023 r., poz. 2408.

osiem komitetów wyborczych (wg kolejności list: KW Bezpartyjni Samorządowcy, KKW Trzecia Droga PSL-PL2050 Szymona Hołowni, KW Nowa Lewica, KW Prawo i Sprawiedliwość, KW Konfederacja Wolność i Niepodległość, KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni, KW Polska Jest Jedna, KW RDIP), zaś w wyborach do Senatu swojego kandydata zgłosiły KW Prawo i Sprawiedliwość (Przemysław Błaszczyk), KW Bezpartyjni Samorządowcy (Radosław Gajda), KKW Trzecia Droga PSL-PL2050 Szymona Hołowni (Tadeusz Gajda), KW Ruch Naprawy Polski (Dariusz Pigłowski) oraz KW Konfederacja Wolność i Niepodległość (Kamil Sobol).

Wyborcy mogli głosować osobiście lub przez pełnomocnika, przy czym nieosobista forma głosowania (poprzez udzielenie przez wyborcę pełnomocnictwa do głosowania) możliwa była tylko w grupie wyborców, którzy ukończyli sześćdziesiąty rok życia lub dysponują orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. Głosowanie osobiste mogło się odbywać na dwa sposoby: osobiście w lokalu wyborczym lub korespondencyjnie. Głosowanie korespondencyjne możliwe było tylko dla wyborców, którzy dysponują orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, ukończyli sześćdziesiąt lat bądź przebywają na kwarantannie lub w izolacji¹⁷.

Obwody głosowania (wyborcze) w gminie Uniejów charakteryzują się dużą asymetrycznością w zakresie liczby uprawnionych do głosowania¹⁸ (ryc. 1). Najmniejszy pod względem liczby potencjalnych wyborców jest obwód nr 7 (którego zasięg terytorialny obejmuje wsie: Człopy, Wieścice oraz Zieleń zamieszkałe przez 339 osób), w którym uprawnionych do głosowania było 266 osób. Największy pod tym względem był obwód nr 6 (obejmujący północną część Uniejowa zamieszkałą przez 1636 mieszkańców) z 1320 wyborcami (ryc. 2).

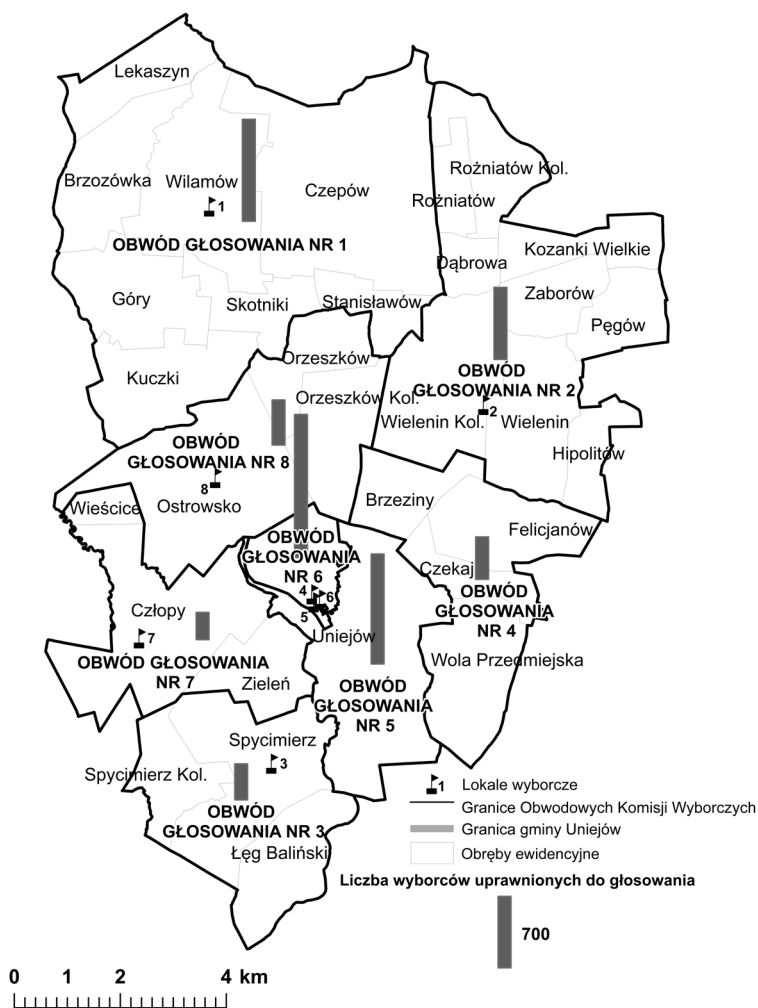
Lokale wyborcze komisji obwodowych w sześciu przypadkach znajdowały się w granicach właściwych dla nich obwodów. Dwa lokale (dla obwodów nr 4 i 5) zlokalizowano na obszarze właściwym dla granic obwodu nr 6 (ryc. 1).

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Średnia liczba uprawnionych do głosowania w obwodach gminy Uniejów wynosi 703 wyborców, odchylenie standardowe – 381.

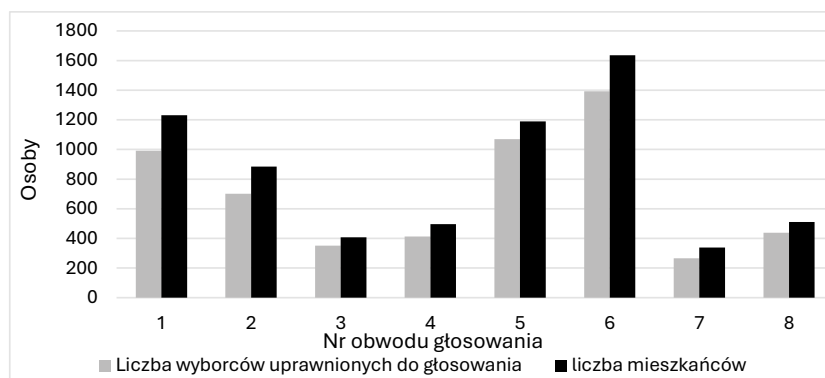
Zachowania wyborcze mieszkańców gminy Uniejów w wyborach...

Nr komisji	Siedziba
1	Szkoła Podstawowa w Wilamowie
2	Szkoła Podstawowa w Wieleninie
3	Centrum Spycimierskie Boże Ciało
4	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Uniejowie
5	Szkoła Podstawowa w Uniejowie
6	Miejskie Przedszkole w Uniejowie
7	Remiza OSP w Człopach
8	Remiza OSP w Ostrowsku

Ryc. 1. Rozmieszczenie lokali wyborczych oraz liczba uprawnionych do głosowania w poszczególnych obwodach wyborczych w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Ryc. 2. Liczba wyborców i mieszkańców w poszczególnych obwodach głosowania gminy Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Sposób uczestnictwa w wyborach i aktywność wyborcza

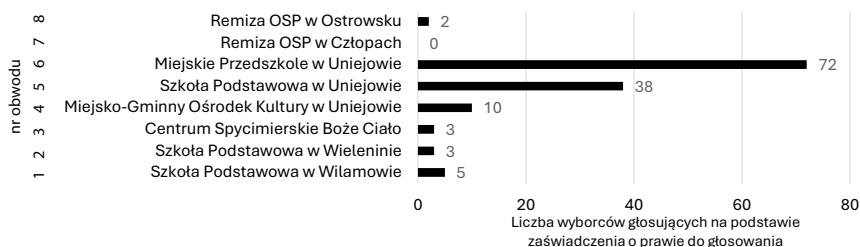
Zdecydowaną większość głosów oddano osobiście (99,9%), zaś jedynie cztery karty do głosowania zostały wypełnione i wrzucone do urny przez pełnomocnika. Udział głosowania przez pełnomocnika w gminie Uniejów jest niższy od ogólnopolskiego wyniku o 0,086 pp. W całej gminie Uniejów niewiele ponad 3% głosów zostało oddanych przez wyborców nieujętych w spisie wyborców właściwym dla komisji obwodowej (byli to wyborcy głosujący na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania). Jest to wartość znacznie przewyższająca wynik zaobserwowany w całej Polsce (1,9%), co wydaje się efektem tego, iż w analizowanej gminie znajduje się ośrodek miejski o wyspecjalizowanej funkcji (uzdrowiska)¹⁹, w którym w trakcie wyborów mogła przebywać ludność zarejestrowana w spisach wyborczych innych niż w lokalu wyborczym, w którym oddała swój głos. Przypuszczenie to wynika z faktu, iż większość z tych głosów była oddana w lokalach obwodowych komisji wyborczych zlokalizowanych na terenie Uniejowa (ryc. 3).

Pośród wyborców, którzy oddali swój głos osobiście, zdecydowana większość zrobiła to w lokalu (wydano w nich łącznie 4180 kart do głosowania). Pakiety wyborcze umożliwiające oddanie głosu osobiście w sposób korespondencyjny wysłano jedynie do ośmiu wyborców²⁰.

19 M. Samołyk, H. Maciaszczyk, *Impact of Uzdrowisko Uniejów Park (Health Resort Uniejów Park) on tourism in the neighbouring municipalities*, „Geography and Tourism” 2018, t. 2, z. 6, s. 87–95.

20 W Polsce wydano 21 971 603 karty do głosowania w lokalu wyborczym i wysłano 12 952 pakiety wyborcze.

Zachowania wyborcze mieszkańców gminy Uniejów w wyborach...

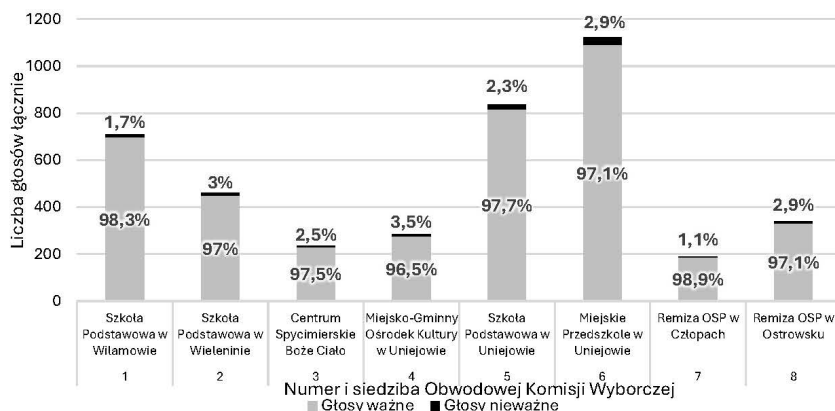
Ryc. 3. Liczba wyborców głosujących w wyborach do Sejmu w 2023 r. na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania w poszczególnych obwodowych komisjach na obszarze gminy Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

W obwodowych komisjach wyborczych zlokalizowanych na obszarze gminy Uniejów w zdecydowanej większości (97,5%) oddano ważne głosy (ryc. 4). Wynik ten jest niższy od wyniku ogólnopolskiego (98,3% ważnych głosów). Do głównych przyczyn, które spowodowały brak ważności głosu oddanego w gminie Uniejów, należało: niepostawienie znaku „X” obok nazwiska jakiegokolwiek kandydata (49% ogółu nieważnych głosów), postawienie znaku „X” obok nazwiska dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list (42% ogółu nieważnych głosów) oraz postawienie znaku „X” wyłącznie obok nazwiska kandydata na liście, której rejestracja została unieważniona (9% ogółu nieważnych głosów). Wskazuje to na fakt, iż wyborcy oddający głos w gminie Uniejów częściej, niż miało to miejsce w skali całego kraju, wrzucali do urny puste karty (bez zaznaczenia żadnego nazwiska)²¹.

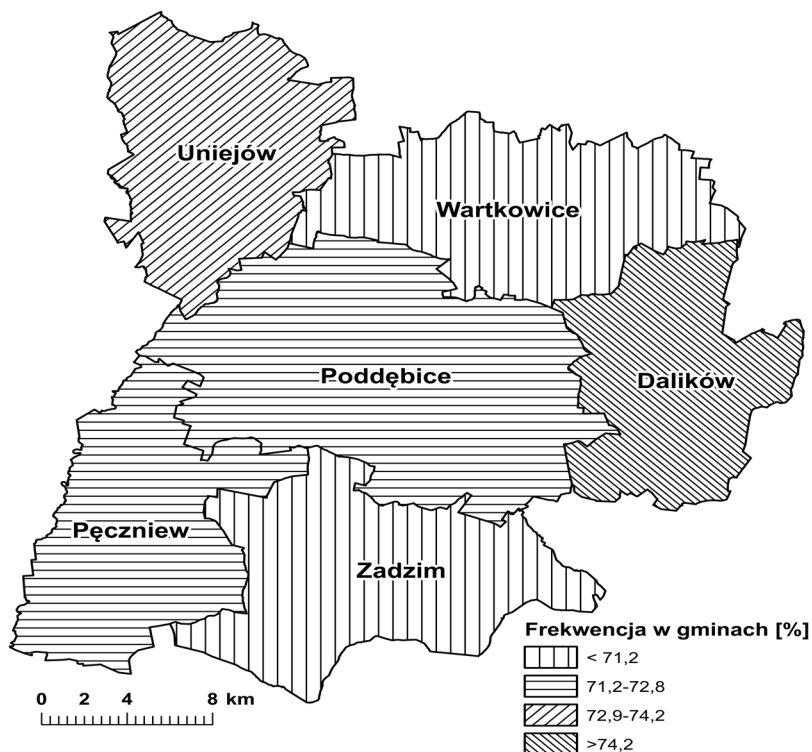
Wybory do Sejmu RP, które odbyły się w 2023 r., uwidoczniły na poziomie krajowym znacznie wyższy niż zazwyczaj notowany poziom zainteresowania głosowaniem. W efekcie zaobserwowano frekwencję ogólnopolską na poziomie 74,38%. Także w gminie Uniejów elekcja do Sejmu przyciągnęła do urn dużą grupę wyborców. W efekcie, frekwencja w analizowanej gminie osiągnęła poziom porównywalny z ogólnopolskim. Aktywność wyborcza w gminie Uniejów była wysoka względem aktywności obserwowanej w pozostałych gminach powiatu poddębickiego (ryc. 5). Szczególnie wysoką frekwencję odnotowano w mieście. Z kolei na obszarze wiejskim gminy Uniejów poziom frekwencji był niższy niż przeciętna na wsiach w agregatach przestrzennych wyższego poziomu samorządu terytorialnego (tab. 1).

²¹ Był to powód nieważności głosu w 39,1% ogółu głosów nieważnych oddanych w wyborach w Polsce.

Ryc. 4. Liczba oddanych głosów w wyborach do Sejmu w poszczególnych Obwodowych Komisjach Wyborczych w gminie Uniejów oraz ich struktura z uwagi na ważność głosu (wybory parlamentarne w 2023 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Ryc. 5. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP z 2023 r. w gminach powiatu poddębickiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

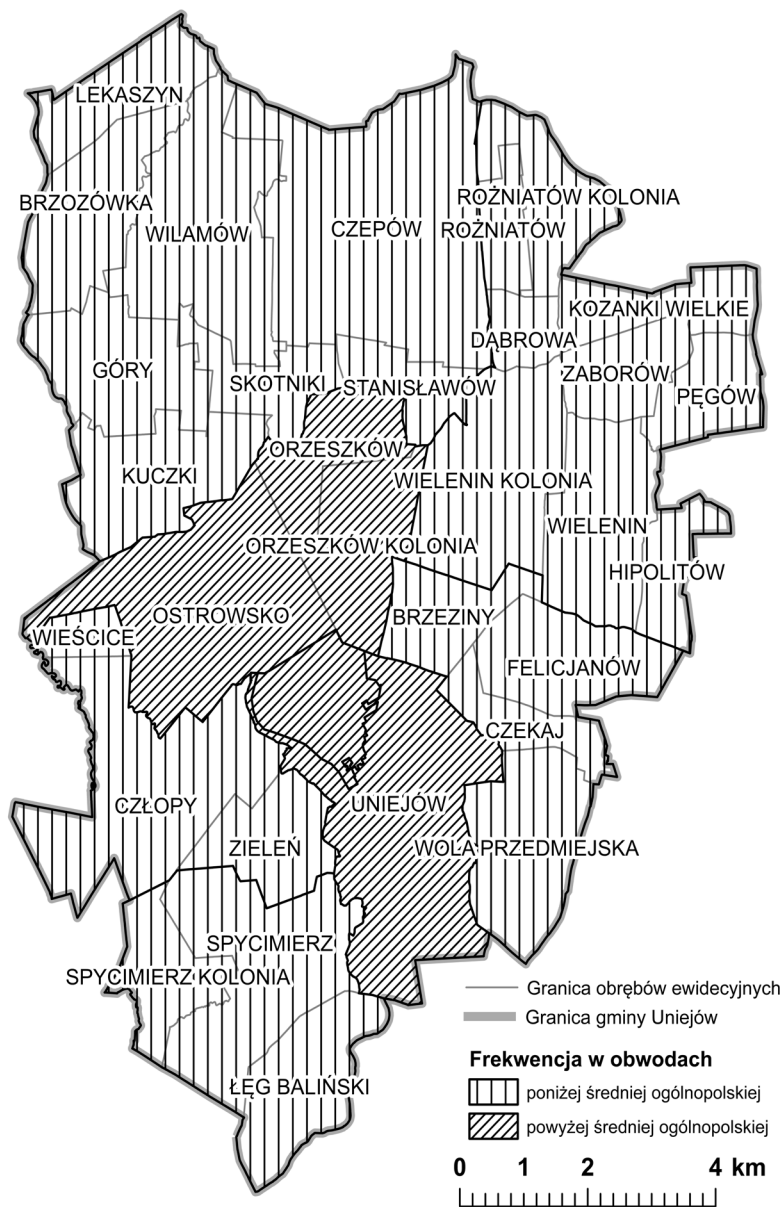
Tab. 1. Frekwencja w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w wybranych jednostkach przestrzennych

Obszar	Frekwencja [%]
Gmina Uniejów	
Miasto	78,09
Obszar wiejski	70,46
Ogółem	74,36
Powiat poddębicki	
Miasto	75,94
Obszar wiejski	71,41
Ogółem	72,60
Województwo łódzkie	
Miasto	77,29
Obszar wiejski	74,25
Ogółem	76,12
Polska	
Miasto	76,03
Obszar wiejski	71,02
Ogółem	74,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Szczegółowe obserwacje frekwencji w skali wewnątrzgminnej umożliwiają dostrzeżenie pewnych prawidłowości obserwowanych w gminie Uniejów. Poza miastem Uniejów zaobserwowano wyższą od ogólnopolskiej frekwencję w obwodzie, w skład którego wchodzi wsie Orzeszków, Orzeszków-Kolonia i Ostrowsko (ryc. 6).

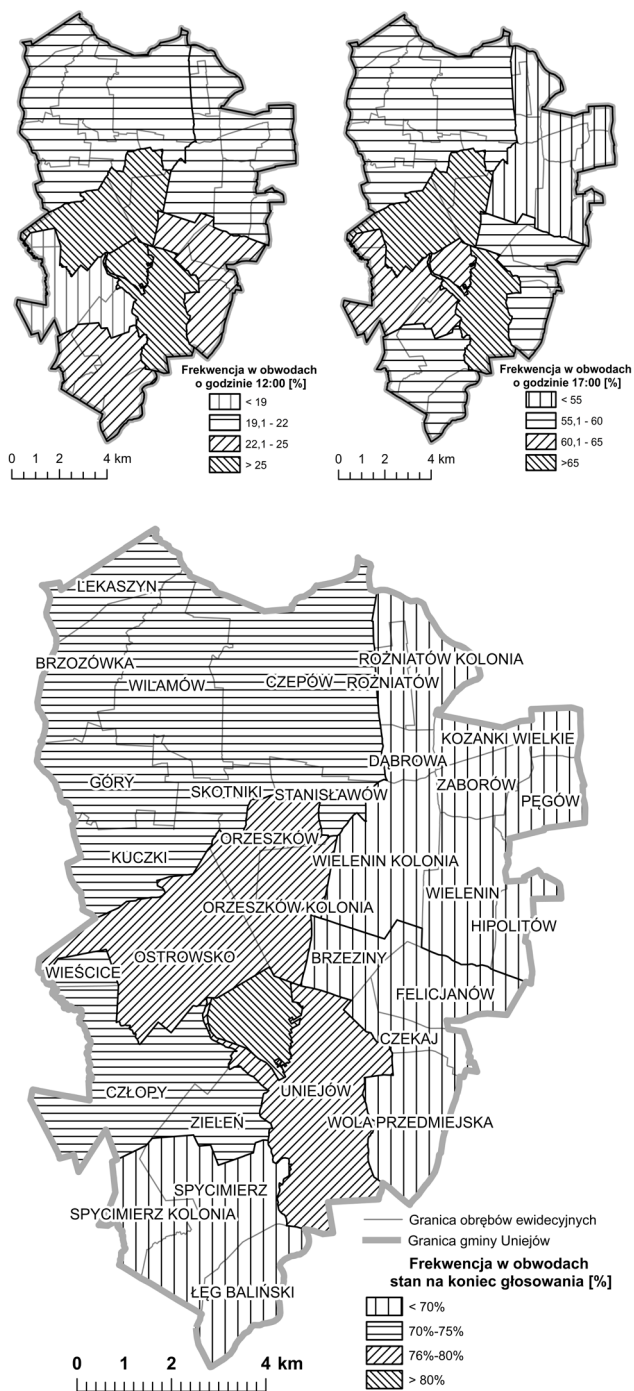
Z kolei najniższą aktywność wyborczą zaobserwowano w obwodzie głosowania nr 2, w skład którego wchodzi wsie: Dąbrowa, Kozanki Wielkie, Pęgów, Roźniatów, Roźniatów-Kolonia, Zaborów, Hipolitów, Wielenin oraz Wielenin-Kolonia. Najliczniej, spośród grona uprawnionych do głosowania w obwodach wyborczych, w godzinach przedpołudniowych do lokali docierali mieszkańcy obwodów, w których na koniec dnia frekwencja wyborcza była wyższa od średniej krajowej. Wzrost wskaźnika frekwencji w raportowanych do PKW godzinach był równomierny (ryc. 7).

Ryc. 6. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w gminie Uniejów na tle frekwencji ogólnopolskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Zachowania wyborcze mieszkańców gminy Uniejów w wyborach...

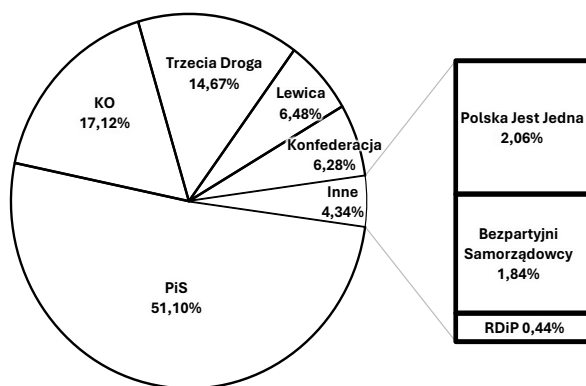

Ryc. 7. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w gminie Uniejów według pory dnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

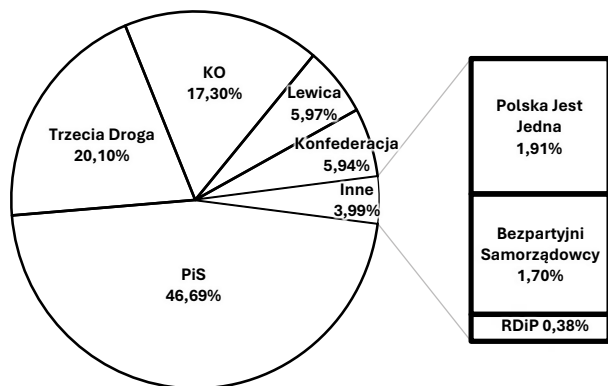
Wyniki głosowania do Sejmu i Senatu RP w gminie Uniejów

Większość wyborców w gminie Uniejów poparła kandydatów z listy PiS. Żadna z pozostałych list wyborczych nie przekroczyła 20% poparcia, a listy koalicji rządu Donalda Tuska łącznie uzyskały 38,27% poparcia głosujących w badanej gminie (ryc. 8). Wyniki głosowania w gminie Uniejów różnią się od wyników obserwowanych w powiecie poddębickim, gdzie było nieco niższe poparcie dla PiS i wyższe poparcie dla TD względem KO. Partie formujące rząd w następstwie analizowanych wyborów łącznie w powiecie poddębickim uzyskały wyższe poparcie (43,37%) (ryc. 9).

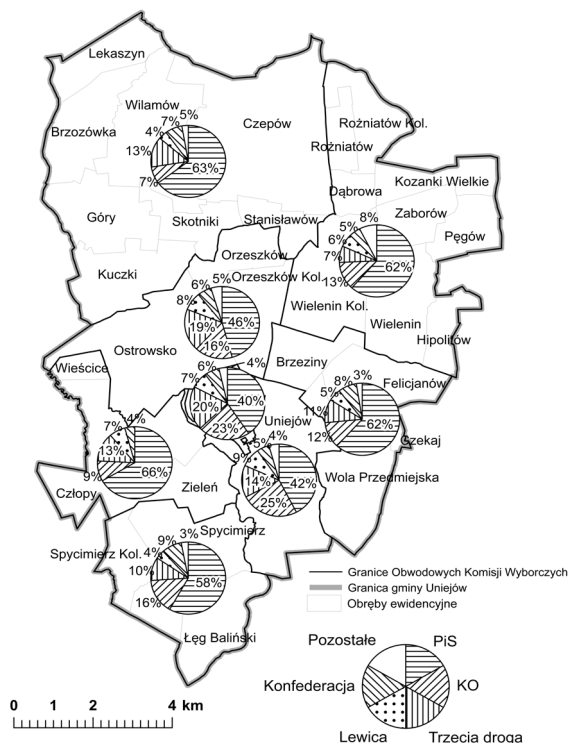
Ryc. 8. Wyniki głosowania w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Ryc. 9. Wyniki głosowania w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w powiecie poddębickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

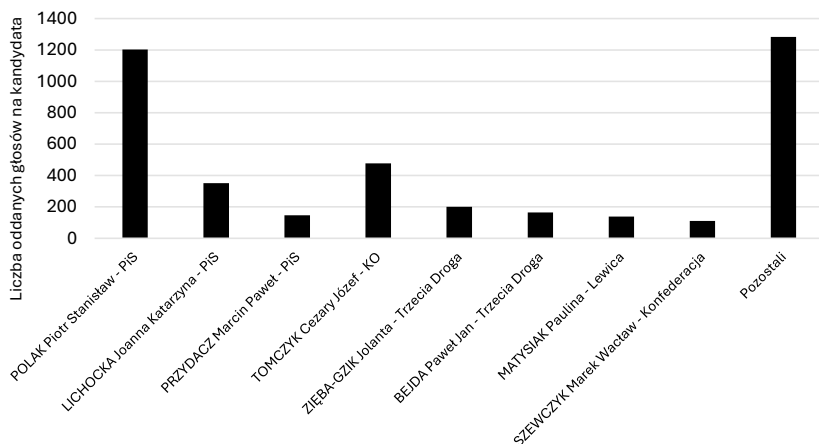

Ryc. 10. Wyniki głosowania w obwodach wyborczych w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Najwyższy udział poparcia PiS obserwowany był w obwodach charakteryzujących się frekwencją niższą niż ogólnopolska. Wszystkie obwody, za wyjątkiem jednego, obejmujące obszary wiejskie gminy Uniejów udzieliły większościowego poparcia dla PiS (ryc. 10). Wyjątkiem od tej reguły był okręg nr 8. Najniższego poparcia dla PiS (choć wciąż największego spośród pozostałych komitetów wyborczych) i jednocześnie największego dla KO udzielono w dwóch największych (z uwagi na liczbę uprawnionych do głosowania) obwodach. Zarówno na obszarach wiejskich gminy Uniejów, jak i w mieście największą liczbę głosów zdobyły partie prawicowe. Przy czym nadal daje się zauważyć wyraźną różnicę wyników głosowania w miastach i na obszarach wiejskich. Generalnie w miastach obserwuje się mniejsze niż na obszarach wiejskich poparcie partii prawicowych (PiS, Konfederacja, PJJ i RNP) na korzyść partii centrowych. Po raz kolejny²² w wyborach największym poparciem w gminie Uniejów cieszył się kandydat PiS – Piotr Polak (ryc. 11).

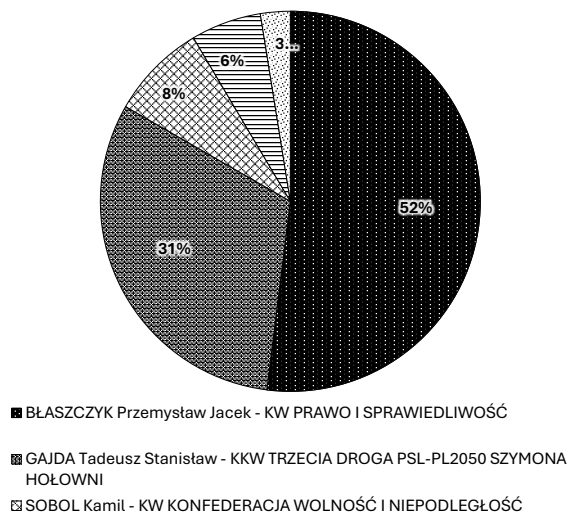
22 M. Kowalski, M. Roźniata, *op. cit.*

Ryc. 11. Liczba głosów oddanych na kandydatów o poparciu większym niż 100 głosów w wyborach do Sejmu RP w 2023 r. w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

W wyborach do Senatu w gminie Uniejów oddano 4108 ważnych głosów. Większościowe poparcie w analizowanej jednostce miał kandydat PiS – Przemysław Błaszczyk (ryc. 12), który po raz kolejny zanotował najwyższe poparcie w wyborach do Senatu w gminie Uniejów. Uzyskał on względnie wyższe poparcie w badanej jednostce przestrzennej niż w całym powiecie poddębickim, w którym wynosiło ono 47%.

Ryc. 12. Wyniki głosowania w wyborach do Senatu RP w 2023 r. w gminie Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Wyniki głosowania do Senatu w poszczególnych obwodach (ryc. 13) są odzwierciedleniem wyników głosowania na listy wyborcze w wyborach do Sejmu (por. ryc. 10).

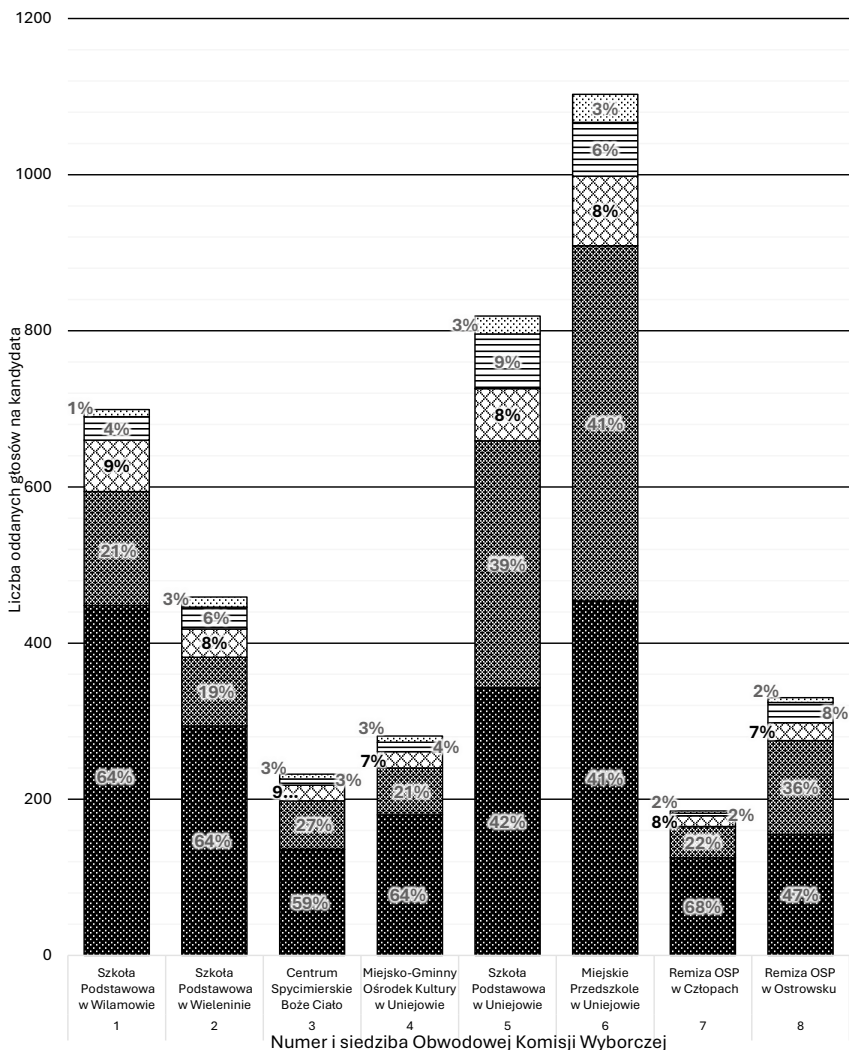
Zarówno kandydat PiS, jak i kandydat partii dotąd opozycyjnych zrzeszonych w tzw. pakcie senackim²³ (związanych ze środowiskiem D. Tuska) uzyskali poparcie zbliżone do sejmowych list partii PiS (P. Błaszczyk) i sumy poparcia list KO, TD i Lewicy (T. Gajda). Kamil Sobol z Konfederacji uzyskał wyższe poparcie niż sejmowa lista tej partii.

Podsumowanie

Wybory do Sejmu RP w skali całego kraju wygrało Prawo i Sprawiedliwość (z poparciem 35,38%), jednak partia ta nie zdołała stworzyć samodzielnie większości sejmowej. W efekcie uformował się koalicyjny rząd większościowy, który uzyskał poparcie KO (30,7%), TD (14,4%) i Nowej Lewicy (8,61%). Poza wymienionymi partiami próg wyborczy przekroczyła opozycyjna Konfederacja (7,16%). W okręgu wyborczym, w którym znajduje się gmina Uniejów, wygrał PiS (ryc. 14), uzyskując połowę mandatów (6) dla posłanek i posłów: Joanny Lichockiej, Piotra Polaka, Pawła Rychlika, Marka Matuszewskiego, Marcina Przydacza i Tadeusza Woźniaka. Trzy miejsca w Sejmie uzyskała KO, a wybrani zostali następujący kandydaci: Krzysztof Habura, Agnieszka Hanajczyk oraz Cezary Tomczyk. Poza wymienionymi parlamentarzystami do Sejmu z okręgu wyborczego numer 11 dostali się: Paweł Bejda (Trzecia Droga), Jolanta Zięba-Gzik (Trzecia Droga) oraz Paulina Matysiak (Nowa Lewica).

W wyborach do Senatu RP największe poparcie uzyskało PiS (34,81%). Ordynacja wyborcza w wyborach do Senatu, opierająca się na jednomandatawowych okręgach wyborczych, sprawiła, że partia ta uzyskała 34 mandaty. Najwięcej mandatów w wyborach do Senatu zdobyła KO (41 mandatów). Listę senatorów w Senacie XI kadencji uzupełniło 11 przedstawicieli Trzeciej Drogi, 9 parlamentarzystów Nowej Lewicy, 4 senatorów startujących z list tzw. paktu senackiego oraz startujący z własnego komitetu wyborczego Józef Zając, który dołączył do klubu senackiego Trzeciej Drogi. Z okręgu, w którym usytuowana jest gmina Uniejów, po raz kolejny z rzędu mandat uzyskał kandydat PiS – Przemysław Błaszczyk.

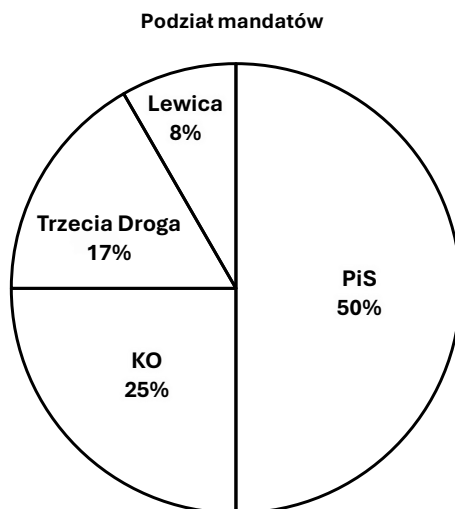
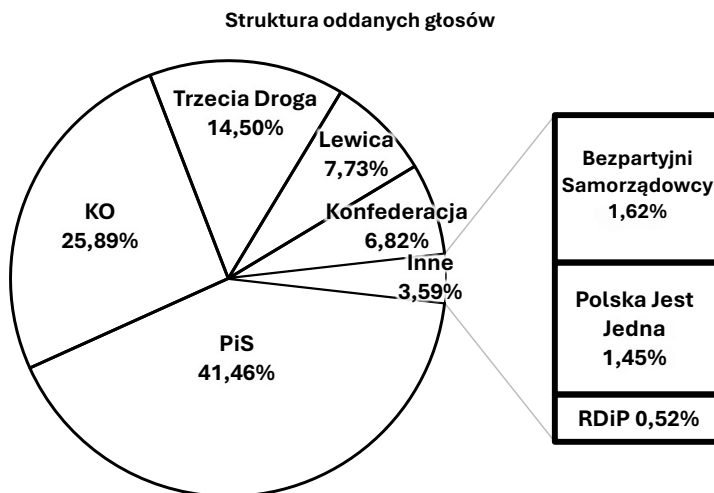
²³ Ł. Danel, *Polityczne konsekwencje ewolucji systemu wyborczego w Senacie RP po 1989 roku*, [w:] Ł. Danel, J. Kornaś, R. Lisiakiewicz (red.), *Dylematy rozwoju systemów politycznych Europy i Azji*, Toruń 2020, s. 123–143.

- ▣ PIGŁOWSKI Dariusz Andrzej - KW RUCH NAPRAWY POLSKI
- ▢ GAJDA Radostaw Władystaw - KW BEZPARTYJNI SAMORZĄDOWCY
- ▣ SOBOL Kamil - KW KONFEDERACJA WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ
- ▣ GAJDA Tadeusz Stanisław - KKW TRZECIA DROGA PSL-PL2050 SZYMONA HOŁOWNI

Ryc. 13. Wyniki głosowania w wyborach do Senatu RP w 2023 r. w poszczególnych obwodach gminy Uniejów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Ryc. 14. Wyniki głosowania i podział mandatów w wyborach do Sejmu w 2023 r. w okręgu numer II

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

Wyborcy z gminy Uniejów na przestrzeni ostatnich 10 lat coraz liczniej uczestniczą w wyborach parlamentarnych, przy czym wyższą frekwencję nadal obserwuje się w mieście²⁴. Poziom frekwencji na poziomie gminy jest zbliżony do poziomu ogólnopolskiego, należy jednak odnotować,

²⁴ Por. P. Kurzyk, *op. cit.*; M. Kowalski, M. Roźniata, *op. cit.*

że jest większy o niespełna 2 pp. od obserwacji z powiatu poddębickiego i mniejszy od frekwencji odnotowanej w całym województwie łódzkim.

Wyniki głosowania w gminie Uniejów w analizowanych wyborach ukazują trwałość przestrzennego zróżnicowania elektoratów. W Uniejowie, względem obszaru wiejskiego gminy, nieco mniejszym poparciem cieszą się partie prawicowe. W gminie Uniejów jednak wyborcy nadal częściej opowiadali się za wartościami reprezentowanymi przez partie prawicowe, co wpisuje się w szerszy nurt większego poparcia dla tych opcji politycznych na obszarach dawnego Królestwa Kongresowego.

Bibliografia

- Danel Ł., *Polityczne konsekwencje ewolucji systemu wyborczego w Senacie RP po 1989 roku*, [w:] Ł. Danel, J. Kornaś, R. Lisiakiewicz (red.), *Dylematy rozwoju systemów politycznych Europy i Azji*, Toruń 2020, s. 123–143.
- Górka M., *Przywództwo polityczne Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska w latach 2005–2011. Wybrane aspekty*, „Forum Politologiczne” 2013, t. 15, s. 177–205.
- Kowalski M., *Polaryzacja zachowań wyborczych w Polsce jako rezultat cywilizacyjnego rozdarcia kraju*, [w:] M. Kowalski (red.), *Przestrzeń wyborcza Polski*, Warszawa 2003, s. 11–48.
- Kowalski M., Roźniata M., *Zróżnicowanie przestrzenne zachowań wyborczych mieszkańców gminy Uniejów w wyborach prezydenckich i parlamentarnych w 2015 roku*, „Biuletyn Uniejowski” 2016, t. 5, s. 129–142. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.05.09>
- Kurzyk P., *Heterogeniczność przestrzenna postaw wyborczych mieszkańców gminy Uniejów w wyborach europejskich i parlamentarnych w 2019 roku*, „Biuletyn Uniejowski” 2020, t. 9, s. 133–146. <https://doi.org/10.18778/2299-8403.09.07>
- Raciborski J., *Polskie wybory. Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego w latach 1989–1995*, Warszawa 1997.
- Samoyłk M., Maciaszczyk H., *Impact of Uzdrowisko Uniejów Park (Health Resort Uniejów Park) on tourism in the neighbouring municipalities*, „Geography and Tourism” 2018, t. 2, z. 6, s. 87–95.

- Scheffs Ł., *Zachowania polityczne a zachowania wyborcze w dobie kampanii permanentnej*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2012, z. 2, s. 209–222. <https://doi.org/10.14746/ssp.2012.2.14>
- Sobczyński M., *Zróżnicowanie przestrzenne postaw politycznych mieszkańców Łodzi*, Łódź 2000.
- Szczudlińska-Kanoś A., *Wizerunek przywódcy w wyborach, na przykładzie rywalizacji Lecha Kaczyńskiego i Donalda Tuska*, [w:] A.K. Piasecki (red.), *Model przywództwa: wymiar lokalny, krajowy, międzynarodowy*, Kraków 2006, s. 248–255.
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy*, DzU z 2023 r., poz. 2408.
- Zarycki T., *Kulturowo-polityczne uwarunkowania modernizacji Polski wschodniej i zachodniej. Geografia polityczna i jej interpretacje*, [w:] G. Gorzelak, A. Tucholska (red.), *Historyczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju: Polska i Ukraina*, Warszawa 2008, s. 59–92.

Źródło danych

<https://pkw.gov.pl/> [dostęp: 30.04.2024].

UNIEJOWSKIE IMPRESJE

Rozwijanie pasji w ramach uniejowskiego UTW

Grupa plastyczna uniejowskiego UTW już od 2022 r. ma okazję rozwijać swoje malarskie umiejętności pod okiem wybitnego artysty, Pawła Duraja. Inspiracją do powstawania ich prac jest martwa natura, ludzie i urokliwe pejzaże Uniejowa. Mimo różnego stopnia zaawansowania łączy ich wspólna pasja.

Grupa plastyczna uniejowskiego UTW (maj 2024)

W pierwszym rzędzie od lewej: Stanisław Polak, Barbara Filas, Barbara Bugajak, Cecylia Józefiak, Barbara Świtaj, Regina Cicierska, Teresa Krzesłowska, Jolanta Łaszczevska, Ewa Szafarz, Ewa Pawłowska, Maria Gordiejew. W drugim rzędzie od lewej: Paweł Duraj, Andrzej Pawłowski

Andrzej Pawłowski

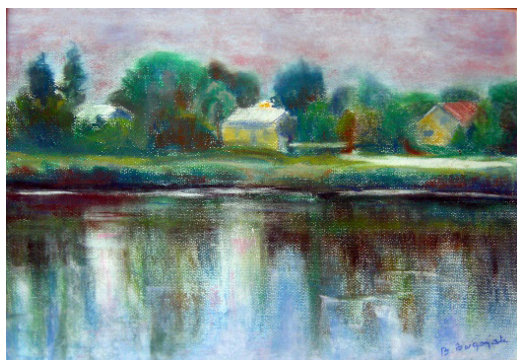
Barbara Bugajak

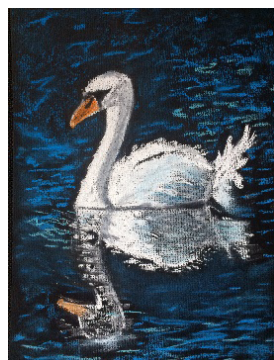
Maria Gordiejew

Andrzej Pawłowski

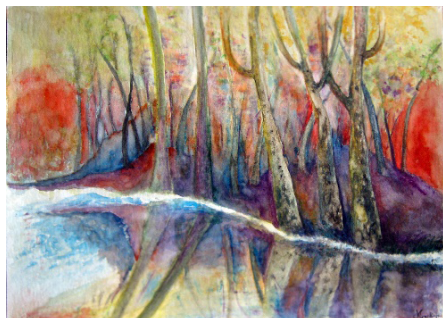
Barbara Bugajak

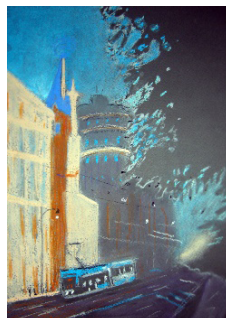
Barbara Świtaj

Barbara Bugajak

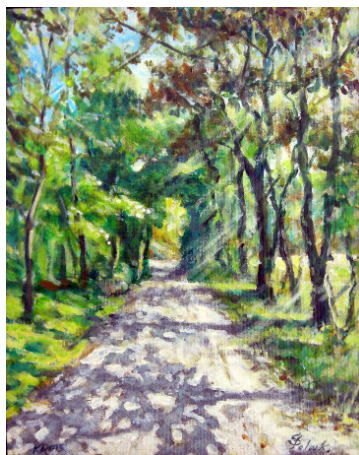
Maria Gordiejew

Barbara Świtaj

Stanisław Polak

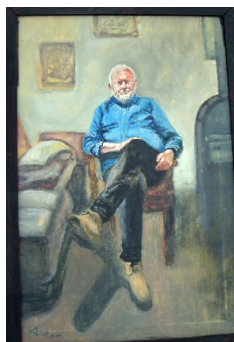
Stanisław Polak

Teresa Krzesłowska

Barbara Bugajak

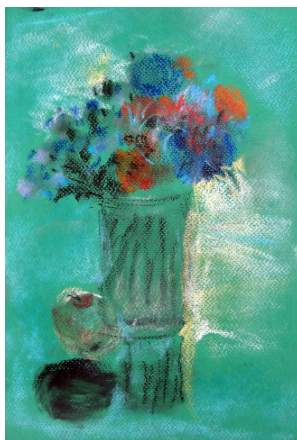
Stanisław Polak

Teresa Krzesłowska

Barbara Filas

Ewa Szafarz

Jolanta Łaszczewska

Stanisław Polak

Barbara Świtaj

Maria Gordiejew

Maria Gordiejew

Maria Gordiejew

Barbara Bugajak

Barbara Bugajak

Ewa Szafarz

Barbara Filas

Jolanta Łaszczewska